

24 HAZİRAN SONRASINDA TÜRKİYE: NE YAPMALI(YIZ)? NASIL YAPMALI(YIZ)?

Kenan KALYON*, Metin KAYAOĞLU**, Ahmet Haşim KÖSE***, Haluk YURTSEVER****, Yüksel AKKAYA*****, Metin ÇULHAOĞLU*****, Özgür MÜTFÜTOĞLU*****, Cem SOMEL*****, TTB -MK Üyeleri Toplum ve Hekim Hakem Kurulu Üyeleri

Özet: Bu yazıda "24 Haziran Sonrasında Türkiye: Ne Yapmalı(yız)? Nasıl Yapmalı(yız)?" başlığında gerçekleştirilen Yuvarlak Masa toplantısının metni yayımlanmaktadır. Toplantıda konu, Toplum ve Hekim Dergisi Danışma Kurulu üyeleri, davetli yazar ve akademisyenler tarafından tartışılmıştır. Toplantıya ayrıca, Toplum ve Hekim Dergisi Hakem Kurulu ile TTB Merkez Konseyi üyeleri de katılmıştır.

Anahtar sözcükler: Türkiye, 24 Haziran, kamu yönetimi, rejim değişikliği.

Turkey After June 24th: What and How Should (we) do?

Abstract: This is the text of the round table discussion "Turkey after June 24th: What and How Should (We) Do?" The topic was discussed by Advisory Board members of the journal Community and Physician, and invited writers and academics. The journal's peer-reviewers and Central Council members of the TTB were also present in the round table discussion.

Key words: Turkey, 24 June, public administration, change in regime

Onur Hamzaoğlu: Hepiniz hoşgeldiniz. Herkesi Toplum ve Hekim Dergisi Hakem Kurulu adına sevgi ve saygı ile selamlıyorum. Toplum ve Hekim'in 2001 yılında başlatmış olduğu ve "Yuvarlak Masa" olarak adlandırdığımız bu oturum, aslında Danışma Kurulu üyelerimizle birlikte tartışarak oluşturduğumuz, ortak üretme saatidir. Yuvarlak Masa toplantımızda yapılan sunum ve tartışmalar kaydedilmekte, daha sonra çözümlenmeleri yapılarak yazılı hâle getirilmektedir. İlk Yuvarlak Masa toplantısını, 2001 yılında "Kamuculuk mu? Devletçilik mi?" başlığında gerçekleştirmiştik. Bugün gerçekleştireceğimiz Yuvarlak Masa toplantımızın önceliklerden birkaç farklılığı var. İlki, Danışma Kurulu üyelerimiz dışında Kenan Kalyon, Metin Kayaoğlu, Ahmet Haşim Köse ve Haluk Yurtsever'den oluşan konuklarımız var. İkincisi, daha önceki Yuvarlak Masa toplantılarımızda, Danışma Kurulu üyelerimizin sunum ve tartışmalarından sonra Hakem Kurulu üyelerimiz de varsa soruları ya da katkıları ile dahil oluyorlardı. Bugün Hakem Kurulu üyelerimiz yalnızca izleyici ve dinleyici olacak. Çünkü katılımcı sayımız oldukça fazlalaştı. Üçüncüsü ise Merkez Konseyi'nden izleyici ve dinleyici olarak iki arkadaşımızın aramızda bulunması.

Bugün onbirincisini gerçekleştireceğimiz Yuvarlak Masa toplantımızın başlığı "24 Haziran Sonrasında Türkiye:

Ne yapmalı(yız)? Nasıl yapmalı(yız)?" Katılımcılar, eğer emrivaki olarak kabul etmezlerse, ne yapmalı?, nasıl yapmalıyız? sorularına ek olarak, nereden başlamalıyız? sorusuna da ışık tutabilecek bir tartışma ortamı beklediğimizi paylaşmak istiyorum. Tabiki başlık her ne kadar Türkiye ile sınırlı gözüküyorsa da Dergimiz'deki yöntemimiz itibarıyla, doğal olarak, dünyanın bugünü de ele alınacaktır.

Genel olarak kapitalizmin, neoliberal döneminin çözümlüşünün başlangıcına tanıklık etmekte olduğumuzu söyleyebiliriz. Bunun hem merkez hem de çevre ülkelerde etkilerini görmek mümkün. Öncelikle, kapitalizmin sanayi devriminden beri rıza ve motivasyon aracı olarak kullandığı refah düzeyi artışının son on yıldır gerçekleşemediğini saptayabiliriz. Rıza ve motivasyon aracı olarak refah düzeyi artışını yitiren kapitalist ülkelerde, popülist sağ politika söylemleri siyasi partiler oy oranlarını önemli ölçüde artırmaya başladı. İktidarlar aracılığıyla toplum yabancı-göçmen düşmanlığı, din, milliyetçilik, cinsel yönelim, entelektüel düşmanlığı, toplumsal cinsiyet, vb. alanlarda kutuplaştırıldı. Ve aralarında gerilimler, değişik formlarda irili ufaklı çatışmalar yaratıldı. İktidarların tümü şiddeti, iç çatışma, savaş, katliam, çocuga yönelik ve kadına yönelik şiddet gibi formlarda toplumsal rızanın başat aracı hâline getirdiler.

*Yazar, Siyasi Analist

**Teori ve Politika Dergisi Yayın Yönetmeni

*** AÜ. SBF İktisat Bölümü, İhraç

**** Hukukçu, Yazar

*****Toplum ve Hekim Dergisi Danışma Kurulu Üyeleri

Türkiye siyasi tarihinde ilk defa bir genel seçim sonuçları uygulanmadı. 7 Haziran 2015 Genel Seçimleri ile AKP tek başına hükümet olma koşulunu yitirince ülke genelinde çatışmalar, bombalı saldırılar birden bire artış gösterdi. Bu koşullarda, 1 Kasım 2015 seçimleri yaşandı. Ardından, Temmuz 2016'da "asker kalkışması" gerekçe gösterilerek, olağanüstü hâl ilân edildi ve hızlıca Anayasa değişikliğine gidilip "Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi Modeli" için Nisan 2017'de referandum yapıldı. Normalde, Kasım 2019'da yapılması gereken genel seçimler 18 ay önceye alınarak, 24 Haziran 2018'de baskın erken genel seçim gerçekleştirildi. Günümüzde, Türkiye'de ekonomi ile siyaset alanının konumu/belirleyiciliği yer değiştirdi. Tarihsel olarak tüm faşist modellerde yaşandığı gibi siyaset alanı, ekonomik alanın da üzerinde konumlanan bir hâle geldi.

Türkiye'de muhalefet olarak bütün bunları da göz önüne alarak bir önceki Hakem Kurulu toplantımızda bu konuları tartışacağımız bir Yuvarlak Masa toplantısı yapmayı, en azından bizlerin zihinlerini açacağını düşünerek planlamıştık. Hepinizin anımsayacağı gibi, Lenin, "Ne Yapmalı?" başlıklı eserinde devrim çağrısı, örgüt sorunu, parti, önderlik, aydınlar, öncünün rolü ve süreli yayın başlıklarına değiniyor. Biz de naçizane bir süreli yayın olarak bu başlıktaki bir tartışmayı okurlarımızla paylaşmayı bir görev olarak önümüze koyabildik. Ben hepinize arkadaşlarım adına yeniden hoş geldiniz diyorum. Toplantıya Danışma Kurulu üyemiz Metin Çulhaoğlu'nun sunumuyla başlayacağız. Metin ağabey buyrun, söz sizin.

Metin Çulhaoğlu: Teşekkür ediyorum. Şimdi ben böyle bir sunuşa hazırlanırken, nasıl bir yol izlenmesi gerekir onu düşündüm. Yani nasıl bir sistematik biraz daha yararlı olur diye düşündüğümde şöyle bir sonuca ulaştım. Çok kapsamlı ve başlıkların her birine detaylarıyla birlikte eğilen bir sunuş yapmam hâlinde, hem çok vakit alır, hem de o ayrıntılara hepimiz kendimizi kaptırıp gidebiliriz. Söz gelimi işte bölgede savaş çıkar mı? gibi bir başlık bizi alıp bölgedeki savaş olasılıklarını tartışmaya ve tamamen oraya, tamamen olmasa bile büyük ölçüde oraya odaklanmaya yöneltebilir. Türkiye AB ilişkileri ne olur gibi bir başlık örneğin, bizi yine oraya sevk edebilir. Bu tip olası sakıncaları düşünerek başka bir şey yapmaya karar verdim. Belki de çok derinlemesine olmayacak ama yine de altı daha sonra buradaki tartışmalarla doldurulmak üzere kuşbakışı bir yaklaşımın daha yerinde ve verimli olabileceğini düşündüm.

Şimdi, kuşbakışı yaklaşımda da belirli başlıklar var. Yine o başlıklarda ben kendimce kritik bulduğum bir takım noktalara değineceğim. Eğer

önemli görülürse buradaki tartışmalarla altı doldurulur diye düşünüyorum. Adettir biliyorsunuz, bizim geleneğimizde bir takım değerlendirmelere önce dünya değerlendirmesi ile başlanır. Ben bu teamül yerini bulsun diye değil ama yine de Türkiye'ye eğilme açısından dünyanın durumundan başlamanın daha yerinde olacağını ama Türkiye ile bağlantılı olarak düşündüğümünden oradan başlayacağım.

Şimdi dünyanın durumu ve Türkiye ilişkileri söz konusu olduğunda benim gözlemleyebildiğim ve kendimce önemli bulduğum nokta şu: Türkiye'nin dışarı ile ilişkileri, mensup olduğu kampla ilişkileri hangisini ne kadar belirler bu tip tartışmalara aşağı yukarı hepimiz vakıfızdır ya da aşınayızdır. Bugün şöyle ilginç bir durumla karşılaştığımız kanısındayım. Bugün yönü, gidişatı, kampların nereye doğru evrildiği, büyük ölçüde belirsiz olan, daha önceki dünyanın geçirdiği dönemler göre daha belirsiz olan bir dünya Türkiye'de yaşananları Türkiye'deki süreçleri, eskisine göre daha fazla belirlemektedir. Şöyle söyleyeyim açık olması için: İki kutuplu denilen dünyada ya da 1991 öncesinde kamplar belliydi ne olup biteceği aşağı yukarı belliydi. Kimin neyi hedeflediği konusunda bugüne göre daha büyük bir netlik vardı. Elbette o zaman da dünyanın durumu Türkiye'deki siyasi vesaire süreçleri etkiliyordu ama bugünkü kadar etkilemiyordu. Böyle bir durumla karşı karşıyayız. Yani, dünyadaki kaotik durum, dünyada geçmişteki daha az kaotik denebilecek duruma göre bugün Türkiye'yi daha fazla belirlemektedir.

Bu söylediğim bugünün yaşadığımız AKP iktidarı açısından da bana göre oldukça önemli bir yanı vardır. Çünkü demin söylemeye çalıştığımı bu kez tersinden söylersek bugünkü AKP iktidarı, dünyadaki yeri, tırnak içerisindeki bazılarının nezdinde vazgeçilmezliği bakımından daha önceki siyasi iktidarların hepsinden daha fazla avantaja sahiptir. Az önce resmetmeye çalıştığım dünya tablosunun Türkiye'ye yansımaları şu oluyor aklınıza gelebilecek bütün çok partili rejime düzen geçişten bu yana Demokrat Parti iktidarı, işte efendim Adalet Partisi vesaire bütün iktidarları düşünün, o iktidarlara göre bugünkü AKP iktidarı uluslararası bir takım ilişkilerde ve mevzilerde yerini koruma açısından geçmiş iktidarlardan daha fazla imkânlarla ve olanaklara sahiptir.

Bu size yanlış gelebilir, paradoksal gelebilir, ama ben böyle düşünüyorum. Ve bakın şunu da söyleyelim, bizler sol, demokrat, sosyalist vesaire insanlar olarak tablonun bir yanının görmeye eğilimliyizdir. Söz gelimi Erdoğan'ın en son Almanya ziyaretinde muhâlif gazetelere baksanız Merkel, Türkiye'deki basın özgürlüğü sorunlarını eleştirdi. Merkel, Türkiye'nin şurasını

eleştirdi, bilmem kim burasını eleştirdi, oysa bence görülmesi gereken yan Almanya'nın Türkiye'deki basın özgürlüğü ya da buna benzer sorunları eleştirmesi değil hâlâ Türkiye'yi ve onun başında olan Erdoğan rejimini ne kadar vazgeçilmez bulduğudur. Bunu net olarak görmek lazım ve o klasik işte batı şunun üzerine çizdi, bilmem kimi topun ağzına koydu, vesaire vesaire gibi yanıltıcı ve daha sonra insanları düş kırıklığına uğratan eğilimlerden uzak durmak gerekiyor.

Benim yapabildiğim bir gözlem bu. Şimdi bunun tabii küreselleşme ile ilgisi var, başka şeylerle ilgisi var. Türkiye açısından bakacak olursak, ne bileyim sermaye girişleri ile gümrük ya da başka duvarları olmaksızın sermayenin serbest dolaşımıyla şunla bunla ilişkisi var. Böyle bir boyutu da var, ama eğer AKP iktidarı ya da rejimi açısından bakıldığında bu dünya tablosu AKP'ye ve Erdoğan'a çeşitli olanaklar sağlıyor. Bir de, aynı anda birden çok merkeze oynama olanaklarını; ABD'ye de oynuyor, AB'ye de oynuyor körfez ülkelerine de oynuyor, Rusya'ya da oynuyor İran'a da oynuyor hepsinin dengeleri var ve bana göre onu da açık söyleyeyim. Türkiye'nin Esad'ın devrilmesine endekslili Suriye politikası iflas etmiş olsa bile Türkiye'nin ya da AKP'nin izlediği dış politika iflas falan etmiş değildir. Daha önünde ciddi manevra imkânları, alanları vardır. Bunun görülmesi ve değerlendirilmesi yerinde olur.

İkincisi bugün AKP rejimi kendi içerdeki ideolojik söylemlerini ya da ideolojik yönelimlerine günümüz dünyasından da rahatlıkla referans bulabilmektedir. Bakın Trump ne diyor bakın, Almanya'da neler var bakın, Macaristan ne yapıyor, Macaristan'da neler oluyor yani bu anlamda Türkiye'yi bazı solcuların düşünmeye eğilimli olduğu gibi dünyada tek kalmış bir kelaynak kuşu değil. Bütün dünya demokrasi barış özgürlük sularında yelken açarken Türkiye'nin tersine gittiğini düşünen belirli bir sol zihniyete itibar etmemek gerektiği açısından söylüyorum. Özel kozları vardır. Mülteci kozları gibi, mültecileri salarım üstünüze gibi kozları vardır ve şu da dünyanın durumunu gösterme açısından ilginç bir işaret sayılmalıdır: Birleşmiş Milletler'in başındaki kişi eski mülteci örgütü başkanıdır, bu da mülteci sorununun önemine işaret ediyor ve Türkiye bugün benim bildiğim kadarıyla dünyada en fazla kendi sınırları içerisinde mülteci barındıran ülke. Dünya ve Türkiye ilişkileri dediğimizde bunu bir not edelim.

Dış politikaya da jeopolitik mevzilenme konusunda Türkiye'nin radikal bir tercih değişikliği yapması kesinlikle mümkün değildir. Şunu söylemiyorum, Türkiye, "A" kampına mutlak anlamda angaje olacaktır demiyorum, zaten öyle desem daha önce söylediklerimle çelişkiye düşmüş olurum. "Türkiye böyle gitmez"

demeyeceklerdir; yani Türkiye derken elbette AKP rejimini onun perspektifi kastettiğimi anlıyorsunuzdur. Türkiye ya da rejim bu işin böyle gitmesinden yanadır. Ne radikal bir kamp değişikliği yapacaktır işte Avrasya bloku vesaire gibi ne AB'nin Avrupa Birliği'nin ipine sarılacaktır nede ABD'nin bölgedeki değişmez güvenilir stratejik stratejik müttefiki olacaktır. Böyle bir radikal tercih değişikliği yapması söz konusu değildir. Türkiye'de sermaye sınıfının dış ilişkileri bağlantıları açısından hem objektif olarak mümkün değildir hem de mevcut rejimin AKP rejiminin böyle çok net kesin bir kamp angajmanı yapmasını gerektirecek kendi açısından hiçbir neden ya da gerekçe yoktur. AB ipine yeniden sarılma, AB defterinin yeniden açılması mümkün değildir ama flört defteri mutlaka yeniden açılacaktır. Eskisi gibi ABD'nin bölgedeki en güvenilir bilmemnesi olması mümkün değildir ama hem ona oynayacak hem de ara sıra sert çıkacaktır ve böyle devam edecektir; çünkü dünya koşulları dünya konjonktürü böyledir. Ülke ölçeğinde böyle bir siyasi iktidara ve böyle bir politikaya elverişli durumdadır.

Şimdi bu söylediklerimden sonra Türkiye'de yaşanan sürece retrospektif olarak tarihsel boyutuyla baktığımızda ne gördüğümüz, ne görebileceğimiz konusunda birkaç şey söyleyeceğim. Bana göre 1923'ten günümüze uzanan yani Cumhuriyet'in kuruluşundan günümüze uzanan döneme bir skala şeklinde bakıldığında 2018 Haziran'ı Cumhuriyet Tarihi'ndeki en önemli kırılmadır. Şimdi şunlar söylenebilir, efendim bu ülkede 1930'ların başında rota değişikliği oldu devletçiliğe geçildi, 46'da çok partili yaşama geçildi 50'de iktidar değişikliği oldu 71-80 falan bunlar söylenebilir ama belirli bir açıdan bakıldığında 12 Eylül 1980'nin hemen ardından 2018 Haziran'ın Cumhuriyet tarihinde ki en önemli kırılma olduğunu söylemek mümkün. Bir kırılma neye göre önemli oluyor, hani niye bir başkası o kadar önemli değil de bu önemli diye soracak olursanız şöyle söylenebilir: Bir kırılma, geriye dönüşü, geçmişin restorasyonunun ne ölçüde olanaksız kılıyor ise o ölçüde ciddi ve radikal bir kırılmadır diye bakmak lazım. 1950 iktidar değişikliği, hatta 12 Eylül 1980 Darbesi bile bazı açılardan geçmişe dönüşü belirli açılardan mümkün kılabilmişti. İktisadi politikalar açısından ana felsefe aynı kalmak üzere... Burada ise kesinlikle mümkün değildir birincisi bu. İkincisi, tartışmaya açık olmak üzere söylüyorum, en son yaşanan, 24 Haziran 2018'deki kırılmanın sadece bir rejim değişikliği mi yoksa bunun ötesinde aynı zamanda bir devlet biçimi değişikliği de mi olduğu tartışılmazdır. Bana göre bunu salt bir rejim değişikliğinden ibaret görmemek lazım devlet biçiminde de önemli bir farklılık getirdiğini görmek gerekir diye düşünüyorum. Şimdi iktisatçı arkadaşlarımız daha iyi bilirler, kendim tam kestiremedim.

Şu Mc Kinsey olayı. Şimdi bir ülkenin ekonomisinin bir danışmanlık şirketine yaptırılması, bana göre sadece bir rejim değişikliği değildir; hâkim sınıfın ve hâkim sınıfın temsilcisinin, hâkim sınıfın çıkarlarını nasıl idame ettireceği konusunda radikal bir tercih değişikliğidir aynı zamanda. Şimdi ne bileyim Poulantzas'a bakılabilir, başka kaynaklara bakılabilir, ama bence bu 24 Haziran'dan sonraki değişimi salt bir rejim değişikliği olarak değil devlet biçiminde ki bir değişiklik olarak görmek daha doğru olur diye düşünüyorum.

Bu arada zaman zaman söylenen "işte canım o da burjuvazinin iktidarı, bu da burjuvazinin iktidarı arada ne fark var" falan gibi bunları tamamen elementer ve çocukça değerlendirme olarak görüp bir kenara bırakıyorum. Yalnız burada madem radikal bir değişiklikten, bir kırılmadan söz ediyoruz şunu da eklemek lazım: Eğer radikalse, eğer gerçekten köklü bir değişiklik temsil ediyorsa, kendi mantığı içerisinde eskisine göre bir istikrar, bir stabilite, bir oturmuşluk da getirmesi beklenir. İşte işin bana göre bam teli buradadır. Evet radikaldır, Cumhuriyet Tarihi'nin en önemli değişikliğidir, dönüşümdür ama böyle olmasına rağmen kendi mantığı içerisinde bile kendi kuralları kendi çerçevesi içerisinde bile bırakın muhalefeti, yani bırakın toplumsal muhalefetin kabardığı dönemleri kendi gündelik işlerinde ya da süreçlerinde bile bir istikrar, bir kurallar manzumesi vesaire getireceğe benzememektedir. Bu da işin belki de bilmiyorum o tabir doğru mu ama paradoksal bir yanını oluşturuyor; bir yandan çok radikal çok köklü diyorsunuz ama öbür taraftan ha madem o kadar radikal hani bunu istikrarı, görecede olsa bir stabilite getiriyor mu? diye baktığımızda onu göremiyorsunuz.

Şimdi buradan belki de daha kritik diyebileceğimiz bir noktaya atlayalım hâl böyle ise eğer ne gibi olasılıklar beklenebilir?

Birincisi, şöyle bir olasılık akla gelebilir ama seçimlerle ama başka süreçlerle şunla bunla Türkiye'nin 24 Haziran öncesini demiyorum AKP öncesine 2002 öncesine geri dönmesi bana göre kesinlikle mümkün değildir. Türkiye de yani ekonomik politikaları vesaireyi bir yana bırakıyorum, siyasi formasyon olarak da toplumdaki bugünkü siyasi görünüm olarak da ya da anayasal düzen, kuvvetler ayrılığı vesaire vesaire gibi normlar açısından bakıldığında Türkiye'nin daha öncesine dönmesi bana göre kesinlikle mümkün değildir. Siyasi süreçlerin ötesinde bana göre böyle bir eski cumhuriyetin yeniden restore edilmesini kesinlikle ve kesinlikle sermaye sınıfı da istemez, artı Ana Muhalefet Partisi denilen Cumhuriyet Halk Partisi'nde istemez. Belki de bu örneği daha önce vermişim: Kuvvetler ayrılığı

diyorlar ama PETKİM'miydi şuan da tam hatırlamadım PETKİM'in özelleştirilmesinde şu kadar para kazancakken yargı bu kararı bozdu ondan sonra daha düşüğüne satmak zorunda kaldık... Şimdi buna benzer şeyler, buna benzer yüksünmeler sadece ve sadece sermaye sınıfına şuna buna ait değil solcu bildiğimiz bilmemneci bildiğimiz siyasi partiler ve politikacılar da bunun farkındadır ve sermaye sınıfı ile ilişkileri nedeni ile Türkiye'nin eski kuvvetler ayrılığının belirli ölçülerde geçerli olduğu bir döneme dönmesini hiç kimse yani düzen içerisinde hiç kimse istemez, bunu bir kere bir kenara koyalım.

İkinci olasılık bana göre daha güçlü bir olasılıktır. Yalnız bu ikinci olasılık, daha güçlü saydığım ikinci olasılık bir ihtimal yeni darbe teşebbüslerini de içerebilir, şunu kastediyorum özüne dokunmadan temel mantığına felsefesine vesaire dokunmadan, bugünkü rejimi orasından burasından törpüleyen törpüleyecek, başını asker sivil bürokraside ve derin devlet diyebileceğimiz yerlerdeki odakların çektiği ya da çok düşük bir olasılık ama AKP içindeki bazı unsurlarında katılabilecekleri bir şey. Bunu ben eski Cumhuriyet'e ya da Cumhuriyet'in eski dönemlere dönülmesinden daha güçlü bir olasılık olarak görüyorum.

Üçüncü olasılık ise elbette sol muhalefetin, demokratik yurtsever, aydınlanmacı muhalefetin gerçekten etkili olması hâlinde olabilecek şey, ortaya çıkabilecek sonuç. Böyle bir durum, Türkiye'nin kendi geçmişindeki şu ya da bu nispeten daha iyi döneme dönmesi değil ne olacağı nereye açılacağı tam belli olmayan yeni bir eşiğe gelmesi anlamına gelir. Biraz karışık oldu belki de tekrar edeyim: Eğer Türkiye'de toplumsal muhalefet güçlenirse, vurduğu yerden ses getirmeye başlarsa, bununla sadece seçim sonuçlarını kastetmiyorum sağda solda ciddi muhalefet dalgaları yükselmeye başlarsa ve bu bir şekilde Türkiye'de etkili olursa bunun Türkiye'ye götüreceği yer eli yüzü düzgün bir burjuva cumhuriyeti, liberal demokrasi olmanın ötesinde bir yerdir. Ne olduğu belli olmayan, ne olacağı belli olmayan ama burjuva demokrasisini, klasik bildiğiniz parlamenter demokrasinin ötesindeki arayışları da ifade eden bir eşik olmaktadır diyorum.

Şimdi buradan devam ederek bugünkü rejimi karakterize eden bazı noktalara birkaç başlık hâlinde değinmeye çalışacağım. Bugünkü rejim tam boy katıksız dinci ideoloji ile yol almanın hem yetersiz hem de riskli olabileceğini görmüş ve buna bir ciddi bir dozda milliyetçilik aşısı yapma gerekliliğini duymuştur yani bana göre bu sadece Milliyetçi Hareket Partisi ile yapılacak ittifakın bazı şeyleri garanti altına almasının bir icabı değildir. Mesela Milliyetçi Hareket Partisi gibi bir koltuk

değneğine hiç ihtiyaç duymasaydı bile İslamcı ideolojiye bir milliyetçilik dozu zerk etme ihtiyacını duyacaktı. Dolayısıyla bizim karşımızda bugün evet dincidir, gericidir, yobazdır, şudur budur ama bu her durumda ve mutlaka ve mutlaka milliyetçilikle takviyeli bir biçimde gidecek bir rejim vardır.

İkincisi benim tahmine göre Adalet ve Kalkınma Partisi ya da bugünkü rejimin 15 Temmuz darbe teşebbüsünden sonra içine bir kurt düşmüştür ve derin devlet diye tanımlanan ya da başka şekillerde tanımlanabilecek olan bir takım odaklarla bir *modus vivendi* arayışına, bir birlikte yaşama arayışına girmiştir ve bu milliyetçilik zerkinin amillerinden birinin de bu olduğu kanısındayım.

Üçüncüsü, AKP rejimi her vesileyle ile bir iç savaş mesajı vermektedir. Bir caydırıcı faktör olarak şimdi iç savaş denince bizde akla hemen İspanya'daki, Yunanistan'daki deneyler gelir yani iki tane kamp birbirleriyle *ya Allah* deyip savaşıyor falan; biz de bugün iç savaş terimini kullanıyoruz ama bu iç savaştan ziyade bir kıyım benzeyecek gibi görünüyor. 1950'lerde Endonezya'daki kadar olmasa bile bir kıyım benzeme ihtimali daha fazladır, bu tehdidi sürekli kullanacaktır ben teferruatını bilmiyorum şuradan, buradan haber de almış değilim ama bana göre 24 Haziran gecesi bu kart, bu tehdit Muharrem İnce'ye ya da başkalarına mutlaka gösterilmiştir diyorum. Sen YSK'nın önüne 5 istersen bilmem yüz bin avukatla gel başka yerde biz senin ümüğüne bineriz mesajı verilmiştir. Bunun zaten Türkiye'de bir geleneği vardır. 12 Mart ve 12 Eylül'de iki defa giden Süleyman Demirel'in böyle durumlarda iki yüz bin kişi silahlansa bak yapabiliyorlar mı lafı vardır, yani kayıtlara geçmiştir. Daha sonra biliyorsunuz gezide "toplumun yüzde ellisini zor tutuyorum" meselesi yine bu kartın gösterilmesidir.

Şunu söylemiyorum. Bu adamlar iç savaş çıkartmak istiyorlar, bilfiil bunu istiyorlar demiyorum bu onların gözünde ve elinde işlevli işlevli, insanları ürküteceğinden emin oldukları, insanları gerileteceklerinden, sindirebileceklerinden emin oldukları bir karttır ve yükselen bir muhalefetin diğer tarafın bu kartı göstermekten, en azından ucunu göstermekten imtina etmeyeceğini de hesaba katması lazım.

Dördüncüsü, bugünkü rejimin karakteristik diyebileceğimiz özellikleri arasından biri de bana göre AKP Rejimi'nin herhangi bir şekilde Kürt özgürlük hareketi ile yeniden bir çözüm masasına oturmasının mümkün olmamasıdır. Bunu sadece MHP'ye muhtaç, çözüm masasına oturursa MHP desteğini kaybeder gibi basit bir aritmetik hesap açısından söylemiyorum. Mantığı açısından da o aşamayı geçmiştir artık AKP rejimi.

Bu arada şunu da söyleyeyim, bu da tartışmaya açık bir konu elbette. Özellikle 1990 yıllarda şu söylem çok yaygın kullanılırdı "Türkiye'nin bir numaralı sorunu Kürt sorunudur..." Bana göre bugün Türkiye'nin "bir numaralı" sorunu Kürt sorunu değildir, ama bir numaralı sorunu nedir diye soracak olursanız da bir numaralı sorun diye bir şey ben gösteremem. "Bir numaralı sorun" tanımına şundan itiraz ediyorum: Bir numaralı sorun tanımı içsel olarak şunu öngörür: Bu bir numaralı sorundur bu sorunu çözdüğünüz zaman başka sorunların çözümü de gelir; yani kilit sorun; siz oraya, bir numaralı soruna kılıcınızı vuruyorsunuz sonra peş peşe başka sorunlar da çözüme kavuşuyor ya da çözüm sürecine giriyor... Bana göre Türkiye de Kürt sorununun bir numaralı sorun olduğu söylemi bir zamanlar sosyalistlerin, Kürt özgürlük hareketinin temsilcilerinin ötesinde burjuva politikacılarının da kabul ettikleri bir söylemdi çünkü bir numaralı sorunun tanımı şununla örtüşüyordu: Bu sorunu çözen bir Türkiye bugünkü toplumsal düzeni ile bugünkü ekonomik düzeni ile uçuşa geçer; 21. yüzyıl Türkiye'nin, Türklerin yüzyılı olur, işte Avrupa Birliği'nin yolu Diyarbakır'dan geçer vesaire vesaire... Yani bir numaralı sorun tanımlaması Türkiye'nin önünde o malum sosyal Darwinizm mantığı ile başka ülkelerin üzerine basarak onları ezerek daha yükselen bir Türkiye olabilecek tavasurunun bir parçasıydı; biz böyle olacağız ama bakın bu Kürt sorunu bize ayak bağı oluyor ve nitekim nitekim Kürt özgürlük hareketindeki bazı politikacılar ya da temsilciler de bunun böyle söylemişlerdir. Demişlerdir ki bu sorunu çözün Türkiye'yi kimse tutamaz...

Şimdi bu şimdi bu söylediklerim Kürt sorununun önemini yitirdiği anlamına gelmiyor. Elbette önemlidir ve pek çok başka şeyin anahtarı olabilir, anahtarı olarak düşünülebilir ama bir numaralı sorun etiketlemesi bana göre geçersiz çünkü bugün 1990'lardan falan daha farklı olarak Kürt sorununun kendisi başka pek çok sorunla iç içe geçmiş yumaklanmış durumda; burada bu yumağın içerisine bakıp da şu bir numaralı sorun demek bana göre mümkün değildir.

Buradan bu rejimi karakterize eden hususlardan birisi olmamakla birlikte yakın bir zamanda gündeme gelecek başka bir olaya gelelim. Şimdi bilmiyorum katılanlarınız hatırlar belki, bütün arkadaşlar katılmamış oldukları için söylüyorum, gene bu mekânda yapılan bir yuvarlak masada Onur yönetici olduğu için hatırlar, İstanbul ve Ankara'nın yerel seçimlerde kaybedilmesi hâlinde bu AKP ye büyük bir darbe olur demiştim. Şimdi arkadaşlar şunu söyleyeyim: Bu eski görüşümle bir bakımla ısrarlıyım, İstanbul ve Ankara'yı kaybeden bir AKP yerel seçimlerde gerçekten büyük bir darbe alır ama bana göre AKP'nin İstanbul'u, Ankara'yı ve

ne bileyim işte benzer kritik başka kentleri Adana var Mersin var Antalya var, kaybetmesi mümkün değildir. O geçmişteki sözü söylediğim zaman kaybetmesinin imkânlarını kendim kişisel olarak görebiliyordum, ama bugün göremiyorum. Bundan iki nedenle bahsediyorum ha Adana'yı Mersin'i o kadar iddialı konuşmıyorum ama bana göre İstanbul ve Ankara'yı kaybetmesi mümkün değildir. AKP'nin ha çok anormal bir takım gelişmeler olur farklı bir takım süreçler yaşanır orasını bilemem, ayrıca AKP slip geçer anlamında bir şey de söylemiyorum. Söylediğim şudur: O Cumhur İttifakı denen şey devam ettiği sürece, gerçi İstanbul'da MHP'nin oy tabanı o kadar yüksek değil ama söz gelimi Ankara'yı kaybetmesi mümkün değildir. İstanbul'u kaybetmesi de çok küçük bir olasılıktır.

Bunu şunun için söylüyorum: Burada elbette CHP'yi topa tutmak gibi bir niyetimiz yok bunu hiç kimse böyle olduğunu düşünmez ama şu benim dikkatimi çekti: 24 Haziran'dan 2-3 gün sonra Cumhuriyet Halk Partisi sözcülerinden "artık yerel seçimlere odaklanmış vaziyetteyiz" gibi söylemler geldi. Sonra AKP yerel seçimlerde inıştıymış, İstanbul gitti gidiyormuş, ufak bir çabayla Ankara'yı da kaybedermiş... Böyle AKP yerel seçimlerle gitti gidiyor gibi bir hava yaratılırsa yeni bir küskünlük yeni bir bezginlik yeni bir umut kırıklığı dönemi açılmış olur. Nasıl olsa AKP alır, bırakalım yerel seçimlerde hiç bir şey yapmalayım demiyorum elbette, ama şunu da hesap etmek lazım: önümüzdeki yerel seçimlere AKP rejimini sarsacak, ayaklarını yerden kesecek, nedir benim bu hâlim diye düşündürtecek, paniğe sevk edecek bir önem atfedilmesi nesnel koşullarda mümkün değildir. Bugün görünen budur. Mart ayına kadar neler değişir bilemeyiz.

Ha yerel seçimlerin şu açıdan çok büyük bir önemi vardır: Yerel seçimler Kürt Özgürlük Hareketi için göstergeci sen benim elimden alıp kayyuma verdiğin kaç tane belediyedir, 94 belediyeyi bak ben bileğimin hakkı ile aldım ve Kürt Özgürlük Hareketinin başka mücadele alanları bir yana sandık gibi bir mücadele alanında meşru olduğunu, haklı olduğunu kanıtlaması açısından büyük bir önem taşımaktadır ve bana soracak olursanız Mart'ta yapılacak yerel seçimlerin özel önemi budur.

Arkadaşlar şimdi geri geliyoruz ekonomik kriz meselesine; şimdi burada Cem Hoca var, Ahmet Haşim Hoca var, başka arkadaşlar, Özgür var, Yüksel var şimdi benim bu ekonomik kriz konusunda fazla bir şey söylemem mümkün değil.

Yalnız bu ekonomik kriz meselesinde ben şunu söyleyeyim, diğer arkadaşlar açıklarlar, yeri geldiğinde söz alıp konuşurlar; bana göre siyasi iktidarların kriz

gerçekliğini, ekonomik kriz gerçekliğini yönetme imkânları eskisine göre biraz daha fazla; zaman yayma, oradan dengeleme, buradan dengeleme vesaire vesaire imkânları daha fazla. Zaman zaman şöyle düşünceler de duyuyoruz: ekonomik kriz gelecek işte milletin başına çökecek ondan sonrada herkes hanyayı Konya'yı anlayacak ve AKP de acayip kayba uğrayacak, 200-2002'deki Ecevit iktidarı gibi olacak...

Böyle bir şey yok arkadaşlar böyle bir şey gerçekten olamaz, burada bir noktaya dikkat çekmek istiyorum. Tarihin her döneminde insanların, kitlelerin sınıfsal konumları ile ideolojik yönelimleri ve siyasi tercihleri arasında bir aç olagelmıştır. Hep arkadaş sen işçisin karşındasın bundan yanasın mekânîk bağlantılıdır mekânîk determinizmdir, her zaman bir sınıfın kendi nesnel konumuyla konuşulmasıyla o sınıfın ya da o sınıfın üyelerinin ideolojik yönelimleri ve siyasi tercihleri arasında bir örtüşmezlilik olmuştur; ama günümüzde bu örtüşmezliliğin ya da bu açının daha da büyüdüğünü kabul etmemiz gerekiyor.

Üstelik mesele saf ideoloji de değil; bir de karşımızda başka bir şey var: eskiden egemen sınıfların ideolojileri ya da onların siyasi temsilcilerinin ideolojileri daha net köşelere sahipti daha tanımlanabilir, kendi içinde daha tutarlı bir bütünlük oluştururdu. Bugün ise egemen sınıfların siyasi temsilcilerin ideolojik söylemleri çok fazla melezleşmiş bir yapı sergiliyor. İçine baktığınızda popülizmden şu öğeyi buluyorsunuz milliyetçilikten bu öğeyi buluyorsunuz bilmem nerden dincilikten öbürünü buluyorsunuz. Milliyetçilikten başka bir öğeyi buluyorsunuz ve o ideolojik kompleks bu öğelerden bu unsurlardan hiç birisine indirgenemiyor. Şimdi böyle bir amorflik söz konusu olduğunda insanlar o amorflik içerisinde kendilerine uyan, değen yer buluyorlar ve öyle bir angajman yaşıyorlar. O nedenle bu ekonomik krizin ekonomide ne kadar önemli sarsıntılar yaratırsa yaratsın kitlelerde bizim görmek istediğimiz ya da bizim arzu ettiğimiz tarzda bir yön değişikliği ya da hareketlenme yaratacağına çok fazla bel bağlamamak lazım.

Daha da kötü bir olasılık ise de böyle bir ekonomik krizin çok geniş kesimlerin etkilemesi durumumda rejimin daha otoriter, daha zapturapt altına alıcı birtakım önlemlere başvurması tehlikesi bile söz konusudur.

Yavaş yavaş söyleyeceklerimi sonuna geliyorum ancak sonuna gelmeden önce birkaç noktaya daha değinip sonra da bağlayacağım.

Siyasi mücadeleye ve ortamlara katıldığım andan itibaren hep duyardım: Kapitalizm çöküyor, kapitalizm bir gün çökecek... Eskiden bu daha farklı formüle

edenilirdi ama bugün başka bir biçimde ve daha sık formüle ediliyor.

Şunu net olarak söyleyeyim karşı bir çökertici onu çökmeye zorlayıcı ya da daha doğrusu onun çöküş sürecine müdâhil karşıt bir siyasi güç ve sınıfsallık, kitlesellik olmadığı sürece kapitalizm böyle bir binanın depremde çökmesi gibi çökmez, böyle bir şey olamaz. Schumpeter'in "yaratıcı yıkım" diye bir kavramı vardır; bir yolunu bulur, başka bir şey yapar, yeni normaller icat eder ve varlığını sürdürür. Öbür türlü kapitalizm çökmesi öyle bir şekilde kullanılıyor ki gece yatıyorsunuz karşınızda bir bina var sabah kalktığınızda o bina yok olmuş böyle bir kapitalizm çöküşünün tasavvur edilmesi mümkün değil; böyle umutlardan ve beklentilerden uzak durmak lazım.

İkinci bir mesele ise şimdiye kadar çok söylendi Hatta sosyalistler tarafından da söylendi bir üretim tarzı olarak kapitalizm ile liberal demokrasi arasında herhangi bir mantıksal bağ yoktur. Şimdi diyeceksiniz ki ama Lenin şöyle dememiş miydi: kapitalist düzen için en uygun yönetim biçimi parlamenter demokrasidir; o zaman öyle olmuş olabilir, Rusya için öyle olmuş olabilir. O dönemin kapitalizmi için genelleştirilmiş de olabilir; yoksa özüne bakıldığında liberal demokrasi ya da parlamenter demokrasi veya temsili demokrasi kapitalist üretim tarzının değil sınıf mücadelelerinin bir ürünü olarak ortaya çıkar; yoksa bir içsellik içerisinde kapitalist üretim olduğuna göre buna en uygun yönetim biçimi işte parlamenter demokrasidir ve o geliyor; böyle bir şey yoktur. Üst yapıda, siyasi düzeyde üst yapıda ne olacağı bir üretim tarzı tarafından tek başına değil onun üzerindeki sınıf mücadeleleri tarafından belirlenir.

Buraya kadar söylediklerim belki de biraz karamsarlık yaratıcı gelmiş olabilir ama bu çıkış yolunda mücadeleye ben belki de kendi siyasi geçmişimin de bir ölçüde eleştirisi olan farklı bir bakış açısıyla yaklaşmak istiyorum ne yapılabilir sorusuna. Benim mensubu olduğum geleneğin yaklaşımı şudur. Biz sağlam bir omurga koyarız, çakarız omurgayı o omurga orda durur. Bu arada süreçler gelişir ve süreçler gelişirken o omurganın o hep aynı yerde duran omurganın doğru bir omurga olduğunu, çözüm yolunu gösterdiğini bütün insanlar görürler ve o omurgaya doğru yönelirler... Ben bunun geleneksel bir bakışı açısı ve artık geçerliliğini yitirmiş bir bakış açısı olduğunu düşünüyorum ve onun yerine diyorum ki omurga yine olsun ama onu sabit bir noktaya çakmayalım, nerede hareketlilik varsa, nerede dinamiklik varsa, nerede isyan varsa, nerede muhalefet varsa, nerede öfke varsa o muhalefetin o hareketin o öfkenin içine yani seyyar

bir kazık olarak çakalım. Omurga olsun elimizde biz o seyyar omurgayı farklı süreçler farklı dinamiklere kendi adımıza çakmaya çalışalım. Ben bunu bir bugünkü Türkiye'ye bakıldığında yarın bir gün nerede hangi dinamizmin hangi dinamiğin hangi öfkenin şunun bunun patlak vereceğini bilemeyiz biz omurgamız burada arkadaşlar gel demek yerine o omurgayı oraya taşımak zorundayız.

İkincisi, bundan sonra neler yapılabileceğini ilişkin; sanıyorum ilk kez Fransız Marksist Henri Lefebvret dile getirmişti: Mekâna hâkimiyet kapitalist üretim tarzının kendini sürdürmesinin yollarından biridir. Bunu daha sonra da David Harvey daha da açmıştır. Eğer egemen sınıflar ve onların iktidarı mekâna hâkimiyeti, mekânın manipülasyonunu hem sermaye birikim süreçlerini sürdürmenin bir yolu, hem de bir ideolojik hegemonya aracı olarak kullanıyorlarsa biz de muhâlif unsurlar olarak kendi egemen olacağımız mekânlar yaratabiliriz. Bunlar küçük ölçeklerden başlayabilir. Kurtarılmış kent kurtarılmış bölge anlamında söylemiyorum; daha küçük ölçeklerde olabilir ama bizim mutlaka kendi hâkim olduğumuz mekânlar olması lazım. Mekânlar derken, sadece tüzel kişiliğe sahip kurumları, örneğin TTB, TMMOB gibi örgütleri kastetmiyorum, üretim ilişkilerinin sürdüğü bir işyeri olabilir, bir mahalle olabilir, bir çevre olabilir, bir okul ve çevresi olabilir. Buna uğraşmanız gerekiyor, bu şekilde başarılı olabilirsek ben uzun vadede Türkiye'de bir ikili iktidar durumu yaşanacağını zannediyorum. Yani ikili iktidar derken şunu kastediyorum. 1917 Şubat'ıyla Ekim arasındaki gibi tam değil de, onun öncesinde bir iktidar var ve bu iktidarın karşısında da Gramsci'nin dediği gibi kesinlikle değil, yani bütün sivil toplumu hegemonyası altına almış bir muhalefet değil, bazı alanları hegemonyası altına almış, bazı alanlarda hâkim durumda ve bu hâkimiyeti ile de iktidarın işlevlerini, operasyonlarını aksatan sekteye uğratan ve tehdit eden odaklar olarak. Ben ikili iktidarı bu anlamda kullanıyorum ve Türkiye'de toplumsal muhalefetin yükselişinin de bu şekilde bir yol izleyerek gerçekleşebileceğini zannediyorum. Biraz karışık oldu ise de kusura bakmayın benim söyleyeceklerim bu kadar.

Onur Hamzaoğlu: Teşekkür ediyorum. Şimdi Kenan Kalyon ile devam ediyoruz. Buyurun ağabey. Konuşma süreniz 20 dakika.

Kenan Kalyon: Herkese merhaba. Ayrıntılı bir sunum gerçekleştirildiği için ben de ister istemez biraz Metin Çulhaoğlu'nun rotasından giderek ama sonra hızla Türkiye'ye dönerek devam edeceğim. Önce dünya durumu hakkında birkaç söz; ne zaman bir ciddi kriz zuhur etse, kapitalizm yıkılışı, tarihselliği ve sınırları

ama aynı zamanda dayanıklılığı ve esnekliği sorunu etrafında bir tartışma sol/sosyalist hareket saafalarında yeniden güncellik kazanır. Bence de bir mahşeri an, kıyamet vari bir kopuş ve kurtuluş eşiği gelecek, tek bir uğrakta biz kapitalizmden kurtulacağız ve yeni bir uygarlığa, yeni bir toplumsal düzene geçeceğiz bakışı yanlıştır. Bu yanlıştın biraz kökünü, kömecini kurcalamak gerekiyor. Mesele sadece kapitalizmin esnekliği, içerici kabiliyetleri, dinamizmi, krizlerin onun bir tür içsel mekanizması olması, vesaire değil. Bunu sadece "yaratıcı yıkım" sözünün sahibi Schumpeter görmedi. Aslında, Komünist Manifesto'yu bu dinamizmi en çarpıcı, berrak ve veciz biçimde irdeleyen ilk belgelerden bir tanesi olarak görebiliriz.

Kanaatimce, bu bahiste temel mesele sosyalist solun devrim stratejisi ve kapitalizminden komünisme geçiş sorunsalıdır. Bu bahiste bence yenilenmiş bir kavrayıştan henüz uzağız. Klasik bakış şudur: O beklenen uğrak, bir krizle, bir savaşla, bir büyük buhranla, vb. gelir, bir siyasal devrimle kopuş gerçekleşir. Zincirin zayıf halkasında gerçekleşen bu siyasal devrimi ve kopuşu takiben kapitalizmden sosyalizme, sermaye çağının ötesine geçiş süreci başlar, toplumsal devrim dediğimiz bu süreç giderek derinleşir. Yani siyasal devrimle toplumsal devrim arasında önce ilki ardından ikincisi şeklinde ardışık bir ilişki vardır.

Elbette, bu klasik bakış, hepimizin malumu olan feodaliteden kapitalizme geçişin başka türlü gerçekleştiğinin, siyasal devrimlerle toplumsal devrim sürecinin bir tür iççeliğine ve eşzamanlılığına tanıklık ettiğinin farkındadır. Yeni toplumsal ilişkilerin, yeni üretim ilişkilerinin eski toplumun bağrında çiçeklendiği; embriyonların eski toplumun içinde olduğu bir geçiştir bu. Ancak, iddiaya göre, bu kapitalizmden sosyalizme geçiş uyarlanamaz; şu veya bu şekilde örneksenemez. Her iki geçiş arasında kategorik bir farklılık vardır. Bence bu tez yanlıştır ve bizim kapitalizmden sosyalizme geçiş perspektifimizi değiştirmemiz gerekir. İsteyen Marks'ta buna dair birçok vurgu, belirleme ve açıklama bulabilir. Marks, bizatihi kapitalizmden sosyalizme geçişe ilişkin olarak da yeni ve daha yüksek uygarlığın tomurcukları, çiçeklenmeleri, embriyonları mevcut toplumun bağrında oluşur der. Hatta daha keskin bir ifadeyle, bunlar oluşmamışsa her türlü dinamitleme girişimi beyhudedir demeyi ihmal etmez. Bakışımızı değiştirsek hani olaylara, krizlere ve geçiş sürecine yaklaşımımızda ister istemez az çok farklılaşır.

Bakış açımızı ve konumlanma noktamızı değiştirirsek, bunun koca bir tarihsel döneme yayılan bir toplumsal devrim ve geçiş süreci olduğunu, bunun içinde bir dizi siyasal devrimi barındırdığını ve daha nicelerini

barındıracağını daha net biçimde idrak etmiş oluruz. Bu manada bugün ani ve anlık bir yıkımdan değil bir geçiş sürecinden söz edebiliriz. Kapitalizmin tarihsel olarak gerileyen bir toplumsal sistem olduğunu; artık üretici güçleri zapt edemediğini ve içeremediğini, bilinen ünlü lafla söylersek büyücünün uyandırdığı güçleri kontrol edemediğini saptayabiliriz. Üretimin ve üretici güçlerin artan toplumsallaşması ile özel edinim özel mülkiyet arasındaki çelişkinin tarihte görülmemiş ölçüde keskinleştiğini; her krizin ve her buhranın bunun daha şiddetli bir dışavurumu olduğunu belirleyebiliriz.

Sermaye tarihte zaman zaman bu çelişkiyi gördü ve buna uygun esnemeler ve massetmeler sergiledi. Hem sermayenin hem de üretimin toplumsallaşması derecesini karşılamaya yönelik esnemeler. Ancak, günümüzde ve yaklaşık yarım yüzyıldır üretimin toplumsallaşmasını tanımaya yönelik adımlar bir yana, tam ters bir doğrultuda; oluşmuş toplumsallaşma devrelerini tahrip etmeye, çözmeye, yozlaştırma yönelik ağır bir saldırı yürütmektedir. Neoliberaliz bunun kod adıdır.

Kapitalizmin geleceği ve hâlihazır krize ilişkin ikinci meseleye gelecek olursak; hocam değindi; karşımızdaki soru şudur: Günümüzde neoliberal birikim tarzı tıkanmış mıdır; neoliberalizmin bir tür çözülüşünden söz edebilir miyiz? 2007-8 krizini takip eden gelişmeler ve Türkiye'nin güncel krizi bu anlama mı gelmektedir? Türkiye'deki de dahil olmak üzere mevcut küresel kriz ve tek tek ülkelere özgü krizler neoliberal diye tabir edilen birikim tarzının mahsulü oldukları nispette bu sorular haklıdır. Ancak kestirme hükümlerde bulunmak yerine meseleye biraz daha yakından bakmakta fayda var. Neoliberalizm bir başına ele alınacak bir kavram ve olgu değil. O, hep post-fordizm ve küreselleşme ile birlikte anıla geldi. Özellikle küreselleşme ve neoliberalizm arkada bıraktığımız tarihsel dönemde ayrılmaz ikili ve hatta adeta yapışık ikizler sayıldılar.

Şimdilerde küreselleşme ile neoliberalizm arasındaki bağlantının kopmakta olduğuna dair görüşler, tezler, iddialar ve gözlemler var. Başka göstergeler bir yana, ABD'nin Trump yönetimi ile birlikte, "örce Amerika" sloganın imlediği korumacılığa yönelmesi, ticaret savaşlarının tetiğine basması, Trump'ın son birleşmiş milletler konuşmasında adeta küreselleme aleyhtarı ve vatanseverlikten söz eden bir konuşma yapması ve İngiltere'nin AB'den çıkması küreselleşmenin teklekte olduğunun en önemli karineleri. Zira bu iki ülke küreselleşme ve neoliberalizmin koçbaşıydılar.

Ne var ki, bu konuda erkenci yargılardan sakınmakta fayda var. Zira ABD karşıt konuma geçerken

küreselleştirmeyi sürdürmeye biz talibiz diyen adaylar var. Davos'ta ve bir çok uluslar arası platformda bu çekişmeye tanık olduk. "Bir kuşak bir yol" hamlesiyle Çin bu adayların en iddialısı. AB'nin lokomotifi Almanya bir diğeri. Dolayısıyla korumacılık ile illa Washington mutabakatı tarzında olmasa bile küreselleşmeyi başka bir biçimde sürdürme ve derinleştirme eğilimleri arasındaki çekişmenin nasıl sonuçlanacağını peşinen kestiremeyiz diyebilirim.

Bu bağlamda Türkiye'ye gelecek olursak, neoliberal sermaye birikim tarzının ürettiği bir krizle karşı karşıya olsak bile, hükümetin izlediği ve izleyeceği rota bellidir. Arjantin'de yapıldığı gibi IMF ile şimdilik bir anlaşma yapılmaması rotanın benzer olduğu gerçeğini değiştirmez. Nedir bu rota? Neoliberal birikim tarzı içinde ortaya çıkmış bir krizi, bu birikim tarzında ısrar ederek, onu akla gelebilecek en uç ve aşırı noktalara kadar itekleyerek aşmaya çalışmak... Yani gaza basarak ve daha da pervasız biçimde elde ne kaldıysa satarak ve özelleştirerek; müsterek olarak ne varsa metalaştırarak ve sermayeleştirerek, emeğin kazanımlarından ne kaldıysa tırpanlayarak, aşağı çekmek için ücretleri alabildiğine baskılayarak, işçi sınıfı atomize etmek ve korporatist ağlar içinde sindirdirmek için bütün araçları kullanarak, vb. krizden çıkış yolu aramak... Eğilim ve rota budur.

Evet doğru; yüz yüze olduğumuz ekonomik kriz bir yandan riskler barındırıyor. Türkiye işçi sınıfına kolektif eylem kapasitesi ve örgütlülüğü çok zayıflamış biçimde bu krizi karşılamaktadır. Bu koşullarda, krizin yeni rejimin oturma ve yerleşme sürecine, otoriterleşme yönelimine yeni bir ivme katması, lidere sığınma eğilimini güçlendirmesi göz ardı edilmemesi gereken bir olasılık. Ama öte yandan krizin araladığı fırsat pençesini de görmemiz lazım. Çünkü ekonomik kriz dediğimiz olay, eninde sonunda, milyonların var kalma, tutunma ve geçim kavgasıdır. Bu ideolojik ve kültürel kuşatmaları da belirli koşullarda kırabilecek bir kavgadır. Ekonomik kriz kendiliğinden hareketlerin, çeşitli bilinç sıçramalarının ve mevcut iktidar bloğunda çözümlerin ve yeni rejimin sarsıntılar geçirmesinin mümkün olduğu bir konjonktürdür aynı zamanda.

Tekrar dünya ahvaline dönecek olursam; Metin'in şu tespitine katılıyorum: Adalet ve Kalkınma Partisi küresel güç dengelerindeki, küresel mimari ve hiyerarşideki kayma ve oynamaları bir fırsata çevirmek istiyor. Bundan bir taktik manevra ve esneklik alanı olarak bildiğince yararlanıyor. Batı veya Atlantik kampından bir kopuşu varmamak kaydıyla bu manevra alanını genişletmek istediği ve tek bir kampa angaje olmaktan sakınacak bir araniş içinde olduğu da doğrudur.

Ancak ekonomik kriz burada yeni bir faktör ve kısıt olarak devreye giriyor. Batı merkezli finans kapital ve küresel sermaye, buna aynı zamanda Erdoğan'ın ve mevcut iktidarın rahatsız edici manevralarını sınırlamanın bir vesilesi olarak değerlendirmek istiyor. Bir tür hizaya, yeniden kıvama getirme, Metin'in tabiriyle "ümügünü sıkma" fırsatı olarak. Bunun işaretleri var. Bu çerçevede Almanya, AB'nin tamamını etkileyecek bir ülke olması bakımından özellikle önemlidir. Almanya Türkiye'nin ekonomik krizini dikkatle izleyen ama acelesi olmayan müdahil ülkelerin başında gelmektedir. Öte yandan artık bir Çin faktöründen de söz etmemiz gerekiyor. Ekonomik krizin Çin'in Türkiye'ye ilgisini, Türkiye'de köprübaşları tutma, "bir kuşak bir yol" projesine entegre etme hevesini arttıracığı muhakkaktır.

Dünya durumunu ve jeopolitik analiz çerçevesinde daha pek çok şey söylenebilir ama ben iki hatalı yaklaşımdan uzak durmamız gerektiği kanısındayım. Bunlardan ilki tarihe döngüsel ve tekerrürcü bir bakış ışığında bugünü yorumlamaktır. Bunu örnekleyen pek çok değerlendirmeye tanık oluyorduk. Şöyle: Kapitalizm krizdeyse, tasfiye edilmesi gereken bir aşırı birikim varsa, aynı anda bir hegemonya bunalımı yaşanıyor ve Amerikan emperyalizmi inişteyse tarihte bildiğimiz şablon aynen çalışacak, ucu yeni bir dünya savaşına uzanabilecek bir süreçte hegemonya el değiştirecek... Aday kim? Daha gerilere gidersek bir zamanlar Japonya'ydı, Japonya müzmin bir durgunluğa sürüklenince Avrupa Birliğinden söz edilir oldu, şimdilerde tartışmasız biçimde Çin. Yeni hegemonya adayı olarak Çin'in yükselişine dair değerlendirmelerden geçilmiyor.

Günümüzde sermayenin krizinin aynı zamanda bir hegemonya krizi ile örtüştüğü gerçeğini elbette reddedemeyiz. Ne olacak o zaman? Bu zorla ve savaşla çözülecek, yani geçmişteki şablon aynen tekrarlanacaktır. Yeni hegemon bu şekilde tahta oturacaktır... Benim döngüsel ve tekerrürcü bakış dediğim budur. Oysa ortada apaçık bir soru durmaktadır. İsterse Çin gibi devasa nüfusa sahip kıtasal bir ülke olsun, bundan böyle tek bir ülkenin iktisadi, kültürel, toplumsal ve askeri bakımdan Amerikan hegemonyasını daha geniş temeller üzerinde yeniden üretmesi mümkün müdür? Bunun mümkün olmadığını iddia ediyorum. İkinci hatalı yaklaşım, bir zamanların iki kutuplu dünyasının anılarıyla avunan kampçı bakıştır. Bu bir çok değerlendirmeye siniyor. AKP değerlendirmelerine de. Güya AKP Avrasya blokuna yaklaşıyor!.. Ben ce ortada oturmuş, istikrarlı Avrasya bloğu diye bir şey yok. Yükselen ülkeler, Amerikan hegemonyası ve "Atlantik ittifakı" karşısında kendilerine yer açmak istedikleri için zaman zaman ortak tavır sergiliyorlar,

dayanıyorlar, vb. Bu katiyetle bir çeşit yeni kamp manasına gelmez. Bu kampa dahil edilen ülkeler küresel düzenden ayırmak bir yana onun içinde daha ağırlıklı bir yer işgal etme ve hatta onu belirleme peşinde değiller mi? Her biri kendine özgü hedefler gütmüyor mu? Çin, Rusya ve hatta Hindistan böyle davranmıyor mu? Gerçekleri gözardı eden bu tür kampçı yaklaşımlardan uzak durmalıyız.

Buradan yuvarlak masamızın ana konusuna gelecek olursam; ne oldu 24 Haziran'da? Öncesi var; bu birikimli bir süreç; fakat sembolik bir tarih olarak 24 Haziran diyebiliriz. Adlandırmada çeşitli farklılıklar olsa bile devlet biçimi değişikliğinden kuşku duymamak gerekiyor. Bir günde değişmedi, birikimli bir süreç ama olay basit bir rejim değişikliği değil, bir devlet biçimi değişikliği. Bu manada 24 Haziran önemli bir dönüm noktası. Buna zaten fiili olan resmileştirildi basitliği içinde yaklaşamayız.

Ben buna yani kurulmak istenen yeni devlet biçimine faşizm diyorum. Dolayısıyla bir bütün olarak yaşanan süreci de faşizme geçiş süreci, olup bitenleri faşizmi kurumsallaştırma, yerleştirme ve oturtma girişimleri olarak değerlendiriyorum. 24 Haziran bunun önemli uğraklarından biridir.

Bitmiş bir süreç midir? Hayır. Evet tüzel ve hukuki geçiş aşağı yukarı tamamlandı, tabiri caizse çatı çatıldı. Ama toplumun sindirilmesi, politik ve kültürel olarak yeniden yoğrulması, direniş dinamiklerinin ve odaklarının ezilmesi, vb. bakımından geçiş henüz tamamlanmadı. Erdoğan'ın 15 yıldır siyasi iktidarı ama kültürel ve sosyal iktidarı sağlayamadık demesi bu durumun bir anlatımıdır. Türkiye'de yenilgiyi kabullenmemiş, inişli çıkışlı biçimde seyreden ve kendisini çeşitli biçimde açığa vuran bir kitle hareketi, rineç odakları, gidişatı onaylamayan bir toplumsal-siyasal güçler bileşkesi var. Bu nedenle tüzel geçiş tamamlanmış gibi gözükse de bu faşizmin zaferi anlamına gelmez. İktisadi krizin mevcut iktidar bloğu bakımından yeni bir istikrarsızlaştırıcı etken olarak devreye girdiğini de görmemiz gerekiyor.

Olaganüstü devlet biçimleri, istisnai hâl rejimleri ve kriz yönetimleri kendi içinde bir çeşitlilik sergiler. Faşizmde bunlardan biridir ama bazı karakteristikleriyle diğerlerinden ayrılır. Türkiye'deki yeni devlet biçimi klasik faşizmin bazı özelliklerini değişen koşullar altında zaten sergiliyor. Örneğin lider tapınmacılığı, örneğin liderin veya egemenin önceden verili ve bağlayıcı hiçbir norm veya kurala aldırılmaksızın durumunun gerektirdiği ani ve seri kararları kendinden menkul biçimde verebilmesi anlamında kararlılık, (AKP ve

Erdoğan bunu hız ve bürokratik kısıtlardan kurtulma olarak ifade ediyorlar), örneğin toplumu ve işçi sınıfını korparatist düzenlemeler içine alma girişimleri, örneğin muhalifleri ve hedef kesimlere bir çeşit "düşman hukuku" uygulama, örneğin aynı zamanda seferber edilebilir bir kitle tabanına dayanma, vb. bunlardan bazılarıdır. Korparatizm tehlikesine özellikle dikkat çekmek isterim. İktidarın örgütlü işçi hareketinin önemli bir bölümünü denetim altında tuttuğu apaçık bir olgu. Odalara yönelik tehditleri gene korparatist bir düzen hevesinin tezahürleri olarak görebiliriz. Sendika ve oda yönetimlerini görevden almaya ve gerektiğinde kayyum atamaya yönelik hazırlıkları da öyle. Yeri gelmişken Metin'in değiştiği bir konuda görüşümü belirtmeden geçemeyeceğim. Kürt sorunu bir numaralı sorun mudur? Şimdi mesele aktüalite ve gündem öncelikleri ise, bu, siyasal ve toplumsal süreçlerin akışı içerisinde sürekli değişkenlik arzeder. Örneğin şimdilerde bir anket yapsak ve halka sorsak; sizce en önemli mesele nedir diye. Şu anda ekonomik krizin ve geçim meselelerinin ilk sırada yer alacağından her hâlde şüphe duymayız. Ancak Türkiye yeniden kurulacaksa, Faşizm tehdidi püskürtülecekse, içerde savaş, dışarıda savaş konseptine –ki faşizmin inşası bu konsept eşliğinde ilerletiliyor- set çekilecekse, evet, Kürt sorunu kilit bir sorundur. Bir numara deriz ya da demeyiz. Kürt sorunu kilit bir sorundur, bunun üzerinden atlanamaz, herhangi bir yeniden kurucu muhalefette bunu ıskalayamaz. Kürt sorunu ve kürt dinamiğini ıskalayan herhangi bir hareket Türkiye'de yeniden kuruculuğa talip olamaz, olursa bile bu eksik, ülkenin ve nüfusunun bir bölümünü görmeyen bir yeniden kuruculuk olur. Buna da yeniden kuruculuk denir mi, ayrı mesele. Kürt sorunu bu anlamda kilit sorundur; yoksa her an gündemin ilk sırasında olması anlamında değil.

Onur Hamzaoğlu: Kenan ağabey affedersiniz sanki orada ortak bir çelişki yok gibi birbirini tamamlıyor gibi sanki.

Kenan Kalyon: Anahtar kelimesi kullandık.

Metin Çulhaoğlu: Şöyle bir tashih getireyim: "bir numaralı sorunu" ben belirli bir bağlamla ilişkilendirerek söylemiştim, yani bir numaralı sorun çözüldü mü Türkiye uçuşa geçer, bu düşüncede olanları kastettim. Yoksa Kenan'ın dediği Türkiye'nin çehresinin değişmesi durumuna bir diyeceğim yok.

Kenan Kalyon: Evet kaç dakikam oldu.

Onur Hamzaoğlu: 10 dakika oldu.

Kenan Kalyon: Öyle mi, ben daha çok zaman harcadım zannediyorum. Şimdi 24 Haziranla ilgili olarak,

bir eşik daha geçilmiş olsa da bu fiili durumun resmileştirilmesinden ibarettir türünden olup biteni hafif alan bir yaklaşım var dedim. Bir kere ortada hükümet ve parlamentoya karşı sorumlu bir bakanlar kurulu diye bir şey kalmadı. Yerini doğrudan Saraya bağlı bir ofisler ve kurullar şebekesi aldı. İktidar olağanüstü bir biçimde merkezileşti ve saray bütün icra gücünü ve yetkileri kendi elinde topladı. Bu yok hükmünde sayılamaz ve basite alınamaz.

Başka ne oldu 24 Haziranda. Aslında ve özünde bir seçim değil, bir plebisit gerçekleştirildi. Genel ve yerel seçimler rejimin kendine meşruiyet üretme mekanizması olarak önümüzdeki dönemde de yapılacak. Olayların seyri tarafından ir kez daha teyit edildi ki, yüksek bir kitle hareketliliği ve örgütlülüğü ile desteklenmediği müddetçe seçimleri kazanmanın, seçimlerle sonuç almanın hiçbir garantisi yoktur. İktidar bir buçuk-iki milyon oyun yer değiştirmesi sağlayarak seçimleri manüple edebilmektedir. referandumda da 24 Haziran'da da aynı kalıp çalıştı. Kürt coğrafyasında yaşananlar daha da beterdir. Bir kere devlet bütün hatlarıyla seçim sürecinde aktif taraftı. İnsanlar tehdit, santaj ve baskı altında, kilometrelerce yürümeyi göze alarak oy kullandılar. Bir çok yerde müşahitler tutuklandı veya sandıklara yaklaştırılmadılar. Köylüler ve muhtarlar kendilerini korumaya almak için farklı bir oy dağılımı yapmaya mecbur edildiler. Dolayısıyla mesele ıslak imzalı tutanaklarla YSK verilerinin birbirini ne ölçüde tuttuğu veya tutmadığı sorunu değil. Bir seçimin meşruiyeti, özünde halkın özgür iradesiyle ve serbetçe kanaat oluşturarak oy kullanıp kullanmadığı meselesidir aslında. Kaldi ki bir bütün olarak muhalefetin denetleyemediği pek çok sandık olduğu da ortaya çıktı. Dolayısıyla meşruiyet tartışması, 16 Nisan gibi 24 Haziranın da peşini bırakmayacaktır. Bu, 24 Hazirandan sonra şu veya bu muhalefet odağının nasıl konumlanacağını yakından ilgilendiren bir meseledir. Zaten Muharrem İnce daha seçim gecesi "adam kazandı" diyerek böyle bir tartışmaya girmeyeceğini, yeni rejimi verili kabul ettiğini açık etmiş oldu.

Öte yandan, AKP ve Erdoğan diye konuşuyoruz ama ama dün de bugün de tek başına ve mutlak bir AKP iktidarından söz edilemeyeceğini biliyoruz. Karşımızda, belirli koşullar altında sarsılabilecek ittifaklara dayalı bir iktidar bloğu var. Önceki iktidar bloğunun (AKP-Cemaat) yapıştırıcı zımkı vasayetti. Şimdiki iktidar bloğu ise şimdilik "beka sorunu" diye kodlanan bir tutkalla kader ortaklığı yapmış gibi görünüyor. Beka sorununun odağında kürt meselesinin yer aldığı hepimizin malumu. Şimdi iktidar iktisadi kriz de Türkiye'ye bir başka cepheden açılmış savaş sayarak, bir milli dava dönüştürmek ve baka sorununa yeni bir boyut

katmak istiyor. Bütün belirtiler iktisadi kriz ortamında dahi içerde savaş/ dışarda savaş siyasetinden vazgeçilmez geçilmeyeceğine işaret ediyor. Erdoğan'ın Rojava ve Kuzey Suriye'yi kast ederek öbür koridoru da yaracağız demesi nedensiz değil. Bu faşizmi inşasını ilerletmenin ve iktidar bloğunu bir arada tutmanın bir tür mecburi istikameti gibi. Bazılarının "devlet krizi" olarak ifade ettiği durumu aşma yönelimini de beka meselesinin bir başka veçhesi sayabiliriz. Özellikle cemaatle çatışmadan ve 15 Temmuz'dan sonra devletin aldığı ağır hasarı onarmak, gizli ve açık bütün aygıtlarıyla devlette irade birliğini tesis etmek diyebiliriz buna. Unatmayalım ki, derin devlet denen konturge-rilla da bu çatışma içinde içinde hasar aldı; zira Cemaat onun bir bileşenydi. Şimdi yeni iktidar bloğu bu hasar giderme ve onarım programını birlikte yürütüyor, ama son derece uyumlu ve ahenkli oldukları, yeni güç mücadelelerine tanık olmayacağımız anlamına gelmez.

AKP, MHP ve Ergenekon'dan oluşan mevcut iktidar bloğunun 24 Haziran soransı öncelikli hedefi muhalefeti dağıtmak, felç etmek, ortak hareket etmek kabiliyet ve hedeflerinden yoksun bırakmak; ve yüzde elli/yüzde elli olarak ifade edilen bir tür "pat" durumunu sona erdirmektir. Aynı zamanda her biri kendi hitap alanlarını sağlama ve konsolide etmek için çaba göstereceklerdir. Yani AKP kendi zeminlerini korumak; MHP oluşmuş İyi Parti çatlağını telafi etmek; Ergenekon ise elden kaçır gibi olan ulusalcı sahaya yeniden çeşitli kanallarla nüfuz etmek (Cumhuriyet Gazetesi meselesini biraz da böyle okuyabiliriz) için çaba harcayacaktır. Bu aynı zamanda kendi aralarında da bir çeşit güç mücadelesidir.

Buradan 24 Haziran'dan sonra ne oldu konusunda bir başka saptamaya yapabiliriz. Referandumda "hayır" yelpazesi olarak ifade ettiğimiz, 24 Haziran "Millet İttifakı" ve HDP etrafındaki toplumsal siyasal ittifak şeklinde ikili devam eden ama Erdoğan'ı geriletme ya da tek adam rejimine geçiş önleme, parlamenter rejim gibi açık veya örtük ortaklık zeminleri üzerinden taktik olarak aynı hatta dizilen muhalefet bileşimi şu anda paralize olmuş durumdadır. Bunu görmeniz gerekir. Zaten içinde çeşitli zaaf barındırdığı için, öncesinde de anlamlı bir yığınağı temsil etmiyordu. "Hayır"daki ortaklık dahi, "herkesin hayır kendisine" şeklinde bir temassızlığa dayanıyordu. Dolayısıyla iktidar bloğu yeni döneme çeşitli avantajlarla girmektedir.

Bir de Onur Hoca'nın ifade ettiği konu var. Yani 24 Haziran sonrasında muhalefet saflarında bir taktik belirsizlik olması konusu. Doğrudur hâlen yeni durumu karşılayan, toplumsal muhalefet saflarında tartışılarak olgunlaştırılmış ve giderek genel kabul gören belirgin

bir taktik hattan yoksunuz. Bu anlamda belli bir atalet hâlden söz edebiliriz. Buna bir bütün olarak muhalefet saflarında belil bir hayal kırıklığının ve geri çekilme eğiliminin varlığını ekleyebiliriz. Ancak bu sonuncusuna ilk defa tanık olmuyoruz. Kitle hareketi bir süredir gel-gitli, inişli çıkışlı bir görünüm sergiliyor.

Şu anda kenetlenmiş görüneler bile mevcut ittifak bloğu içinde bir güç mücadelesi ve çekişmesinin mevcudiyetine değindim. Bu bağlam da Metin'in milliyetçilik dozu dediği konu da var. Bence bir milliyetçilik dozu zaten var. Çekişme Türk-İslam sentezi mi; İslam-Türk sentezi mi çekişmesidir. Yani kantarın topuzu hangi yönde ağır basacaktır konusu. Şimdi iktidar bloğunun sıhhati ve geleceği bakımından belirli bir dozda Kemalizm de lazım. Başka türlü herkes kendi mahallesinde mukayyet olamaz. Aslında AKP ve Cemaat çekişmesinin güç paylaşımı kadar ideolojik bir boyutu da vardı. AKP ile Cemaat'ın hani etle tırnak gibi gözüktükleri dönemlere tanıklık ettik. Öyle olmadığını olayların seyri ile gördük. Bugünkü iktidar bloğu da katolik nikahına dayanmıyor; farklı konjonktürlerde olayların baskısıyla bu ittifak çatlayabilir.

Karşımızdaki olasılıkları tartarken; bir eskiye dönüş anlamında bir restorasyon mümkün mü, değil mi sorusunu da sormalıyız. Bu konuda metine katılıyorum. Sadece 24 Haziran'dan sonra değil, art görümlü ve birikimli olarak, yani Özal'dan başlayarak süreci takip edip bugüne getirirsek, süreç artık buna izin vermiyor. Devri Saadet filan, ulusalçı saflarda var olan eski döneme bir geri dönüş Cumhuriyet değerlerinin yeniden ihyası ve benzeri, bu mümkün değil. Herşey bir yana, bu boşa kulaç atmaktır, geçmişe duyalan karşılıksız bir özlemdir. Kurulacaksa Türkiye yeniden kurulacaktır. Cumhuriyet, ancak bir demokratik cumhuriyet biçiminde yeniden ihya olabilir.

24 Haziran'dan sonra saflarımızda ki bir başka tartışmaya daha değinerek noktalayayım. Kültürel kutuplaşmanın karşımıza çıkardığı engeller anlamında, mahalle tartışmasından, mahalle intiharını göze alma davetlerinden ve karşı mahalleye seslenme çağrılarından söz ediyorum. intiharını gözü alabilmeliyiz. Bu Kimlikçilik ve kimlik siyaseti ile buraya kadar; ancak bir sınıf siyaseti ile AKP tabanında çözülme yaratabilir ve dengeleri değiştirebiliriz; aksi hâlde çıkış yolu yok diyenler oldu. Söylenenlerin belirli bir hakikat payı içerdiğine şüphe yok. Ancak, mecazlarla konuşursak, kendi mahallendi derli toplu ve ayağı sağlam basar hâlde olduğun nispette karşı mahalleye sesleniş sonuç alıcı olabilir. Bunu da unutmamalım. Kimlik mücadeleleri ile sınıf mücadelelerine birbirini dışlayan ikilemler gibi yaklaşıma da karşıyım. Diğer taraftan, Metin

değindi: AKP herhangi bir parti değildir, burada yaratılmış kitlesel tahkimatın kendi hiç kodları, ağları ve örgüsü var. Kolay nüfuz edilemez bir çeşit zırhtır bu. İktisadi taleplerle yaklaşıldığında öyle kolayından çözülemeyecek bir tahkimat da diyebiliriz. Yani karşımızdaki mesele çok boyutlu ve çetindir. Kaldı ki, Kürt Özgürlük Hareketinin, tabii ki belli sınırlar içerisinde ve özgül bir biçimde, bu mahalle geçişleri sorununu en çok yaşayan ve deneyimleyen dinamik olduğunu da unutmamak gerekiyor. Bu deneyim hafife alınmamalı diyor ve şimdilik noktalıyorum.

Onur Hamzaoğlu: Teşekkür ediyorum ve Özgür Müftüoğlu ile devam ediyoruz.

Özgür Müftüoğlu: Teşekkür ederim, böyle kapsamlı ve tartışmaya açık konuşmalardan sonra söz almak oldukça zor. Tartışmalar biraz daha derinleştikten sonra konuşmayı tercih ederdim. Ama madem söz bana geldi, şöyle başlayayım o hâlde: Önceki yıllarda yaptığımız yuvarlak masa toplantılarında gündemdeki ekonomik, sosyal meselelere öncelik verir; örneğin sağlık ve sosyal güvenlik sistemini piyasaya açan, çalışma yaşamını esnekleştiren, emekçileri güvencesizleştiren, örgütsüzleştiren politikalara karşı AKP'nin nasıl olup da emekçi, yoksul kesimlerin desteğini alıp, iktidarını güçlendirebildiğini konuşurduk. Bu çerçevede sosyal politikaların aşınmasını, emek piyasasında ayrımcılığı ve sonuçlarını tartışırdık. Bu tartışmalar Toplum Hekim Dergisi'nin geçtiğimiz sayılarına önemli ölçüde yansdı. Ancak bugün geldiğimiz noktada bu tartışmalar, önemini büyük ölçüde yitirmiş gözüküyor. Çünkü daha önce "reform" adı altında yanıltıcı söylemlerle sosyal güvenlik kapsamı dışında olan, iş güvencesi olmadan çalışan geniş bir toplum kesiminin desteğini sağlamış olan AKP'nin bu "reform"larının, hem hakları ortadan kaldıran yanıltıcı bir söylemden ibaret olduğu hem de yarattığı olumsuz sonuçları büyük ölçüde ortaya çıktı. Bununla birlikte AKP, büyük bölümünü işçi sınıfının oluşturduğu sosyolojik tabanını, özellikle 7 Haziran seçimlerinden itibaren önemli ölçüde kaybetti. "Bugün AKP hangi sosyolojik tabana dayanıyor?" dediğiniz zaman aslında bunun cevabını artık net olarak vermek mümkün değil.

7 Haziran 2015 öncesi seçimlerde, sosyal yardımlardan faydalananlar; sosyal güvenlik sisteminin tamamen dışında olup bir biçimde bunun içerisine katılanlar; işsizken kırdan göç eden ya da göç etmek zorunda kalarak kentlere gelen, düşük ücretli, güvencesiz de olsa iş bulan ya da bir şekilde burada kendine iş edinenler, AKP'yi destekliyordu. Ama 7 Haziran 2015 seçimlerinin ardından gerçekleşen seçim ve referandumlarda (16 Nisan 2017 referandumu, 24 Haziran seçimleri)

bunu söylemek pek mümkün değil. Aslına bakarsanız, AKP'nin arkasında hangi sosyal kesimlerin olup olmadığının AKP için de fazlaca bir önemi kalmadı. 16 Nisan referandumunda yapılan Anayasa değişikliği ve bunun 24 Haziran seçimleriyle uygulamaya konulması sonrasında, AKP'nin iktidarını sürdürmesi için halkı ikna edip onların desteğini alacağı bir seçime çok da ihtiyacı kalmadı yani. Bu durumu tarihte yaşanan kimi olaylarla ilişkilendirelim:

Türkiye'de Bonapart'ın kendisini kral ilan ettiği 1851 Temmuz darbesine benzer bir süreci yaşıyoruz. Bildiğiniz gibi bu dönemde burjuvazinin bir kesimi, burjuvazinin ürünü olan cumhuriyetten, liberal demokrasiden vazgeçmiş ve monarşiyi tercih etmiş ve Bonapartizmin önünü açmıştı. Daha sonra da benzer biçimde burjuvazi; faşizm, Nazizm gibi otoriter rejimleri desteklemişti. Bugün Türkiye'de yaşanan da, benzer bir durumdur.

Bugün yaşadıklarımıza dair bir başka benzerlik de Osmanlı tarihinde karşımıza çıkar. Osmanlı tarihinden de bugüne referans alabileceğimiz olaylar var. Erdoğan'ın II. Abdülhamit ve onun 30 yıl süren istibdat dönemini sürekli olarak yüceltmesi tesadüf değildir örneğin. II. Abdülhamit'in 1878'de Kanun-i Esasiye'yi askıya alıp parlamentoyu tasfiye ederek, tüm yetkileri kendisinde toplayıp "tek adam" rejimini ilan etmesi yine bugüne benzer bir süreçtir. Erdoğan ve onun içinden geldiği Milli Görüş geleneği kendisini; Osmanlı'nın çözülme sürecinde açığa çıkan, daha sonra cumhuriyetin kendilerine karşı yapıldığını düşünerek, kendilerini cumhuriyete ve cumhuriyeti kuranlara rakip gören Osmanlıcı, İslamcı akımlar ve bunları siyasal olarak kullanmaya çalışan kesimlerin temsilcisi olarak görmüştür.

2001 krizi ardından Kemal Derviş'in Neoliberal Yapısal Uyum Programını içeren "Güçlü Ekonomiye Geçiş Programı"nı yaşama geçirecek siyasal irade olma iddiasıyla siyaset sahnesine çıkan AKP, (solcu ve sağcı) liberallerle birlikte cumhuriyetle hesaplaşmayı amaçlayan bu kesimin desteğini de arkasına almış, iktidarı boyunca bu kesimlerin birbirinden son derece farklı olan beklentilerini ortaklaştırmayı başarmıştır. Dahası, bir taraftan neoliberal politikaları yaşama geçirirken öte taraftan darbelerle aşındırılmış olan basın özgürlüğü, akademik özgürlükler ve örgütlenme özgürlüğü ile liberal demokrasinin temel mekanizmalarını (yasama, yürütme, yargı) ve orduyu tek elde toplamayı da başarmıştır. Bu süreç aynı zamanda Türkiye'de "tek adama" dayanan otokratik bir rejimin de ilanı olan 24 Haziran seçim sonucunun zeminini hazırlamıştır.

Anımsatmak için söylüyorum, 2007 seçimleri öncesi e-muhtıra ve sonrasında Abdullah Gül'ün

cumhurbaşkanı seçilmesi, 12 Eylül 2010 Anayasa referandumuyla yargının yürütmeye bağımlı hâle getirilmesi, Ergenekon ve Balyoz davalarıyla ordunun siyasi iktidarın komutasına alınması, bu sürecin köşe taşları olmuştur. 15 Temmuz darbe girişimi gerekçeyle ise OHAL ilan edilmiş, OHAL ile basın, akademi ve örgütlenme üzerindeki baskılar daha da artmıştır. OHAL'in baskı ortamında gidilen 16 Nisan referandumuyla değişen anayasal düzen, parlamenter sistemi tasfiye edecek tek adam rejimine yasal zemin hazırlamış ve 24 Haziran seçimleriyle bu rejim uygulamaya konmuştur.

Daha önce de söylediğim gibi AKP, iktidara geldiği günden bu yana sermayenin çıkarlarının savunuculuğunu yapmış, elinde bulunan yetkileri sermayeyi ihya etmek için kullanmıştır. Bu çerçevede IMF, DB, AB gibi küresel güçlerin, karar alıcı kurumların politikalarını büyük bir "başarı"yla uygulamıştır. Bunu yaparken cumhuriyetle hesaplaşmak isteyen kesimlerle (cemaatler, tarikatlar vs) birlikte liberallerin ve hatta emekten yana olduğunu, solda yer aldığını iddia eden kimi kesimlerin de desteğini almıştır.

Burada ilginç olan Osmanlıcılığın, İslamcılığın ve uygulanan ekonomik program nedeniyle liberallerin AKP'ye desteğinden ziyade "sol"da olduğunu iddia eden kesimlerin ve sendikaların desteğidir. Zira belirtmeye çalıştığım gibi uygulanan politikalar; emekçi kesimlerin haklarını aşındıran, iş güvencesini ortadan kaldırıp, esnek çalışma düzenini dayatan ve tüm bunlar nedeniyle toplum kesimleri arasında gelir uçurumu daha da arttıran politikalar. Tüm bu emek karşıtı politikalara rağmen kimi sol kesimlerin ve sendikaların AKP'yi desteklemesinin ya da en azından bu politikalara karşı etkili bir mücadele ortaya koymamasının nedeni "reform" adı altında getirilen tüm bu politikaların AB üyelik sürecinin gereği olarak sunulmasıdır. Maalesef bu kesimler, "Avrupa Birliği'nden ne gelirse iyi gelir," "Onların dedikleri yapılırsa Avrupa'da var olan demokrasi ve sosyal haklar bize de ithal edilir." gibi safça bir beklenti içerisinde olmuşlardır.

AKP'nin farklı toplum kesimlerinden farklı gerekçelerle aldığı desteğin yanı sıra uyguladığı politikalara karşı ne CHP ne de parlamentoda temsil edilen diğer partiler alternatif bir politika ortaya koyamamışlardır. Bu da AKP'nin karşısına ciddi bir iktidar alternatifi çıkmasını engellemiş ve katıldığı tüm seçimlerden birinci parti olarak çıkmasını sağlamıştır.

AKP özellikle 2008 krizi sonrasında, küresel düzeyde ekonomi politikalarıyla devletin özel sektörün risklerini (borçlarını/zararlarını) üstlendiği bir ortaklık modelini benimsemiş; süratle uygulamaya koyduğu

bu modelle devlet, kamu kaynaklarını doğrudan sermayeye aktararak sermaye birikimine katkı sağlayan bir rol üstlenmiş; çalışma yaşamında güvencesizleşen, örgütsüzleşen ve her geçen gün çalışma koşulları daha da kötüleşen emekçilerden ya da yaşam alanlarının, doğanın tahribatına karşı tepkiler geldiğinde devletler baskı aygıtlarını en sert biçimde kullanmaktan da kaçınmamıştır.

Devletin baskı aygıtlarını da kullanarak kamu kaynaklarını sermayeye aktaran bu yeni rolü, her ülkenin sınıflar arası güç dengelerine, toplumsal mücadelenin düzeyine göre farklılık göstermiştir. Türkiye’de gerek biraz önce ifade etmeye çalıştığım gibi AB üyelik sürecinin mücadeleyi zayıflatması gerekse 12 Eylül’den itibaren baskı altında olan işçi sınıfının ve diğer toplumsal muhalefetin AKP döneminde daha da baskılanması, güç dengelerini iyice bozmuştur. Buna rağmen baskıya, zora dayalı bu yeni birikim modeli Tekel direnişi, Gezi direnişi, 2015 baharında gerçekleşen metal direnişi gibi geniş kapsamlı tepkilere neden olmuştur.

AKP’nin ekonomik ve sosyal politikalarına yönelik tepkiler ve bunun yanı sıra AKP’nin iktidara gelmesinde ve sonrası süreçlerde büyük destek aldığı Gülen Cemaati ile aralarının bozulması ve buna bağlı olarak 17-25 Aralık’ta tüm açıklığıyla ortaya çıkan yolsuzluk iddiaları, AKP’yi zora sokmuştur. Tüm bunların üzerine 7 Haziran seçimlerinde ortaya çıkan tablo karşısında AKP, Kürt sorununda çözüm sürecini sona erdirmiş ve ardından da başta Kürtler olmak üzere kendisine muhalif olan tüm kesimlere karşı daha da otoriter bir tavır ortaya koymuş; 15 Temmuz darbe girişimi de bu otoriter tavır meşrulaşmanın vesilesi olarak görülmüştür. Dolayısıyla sadece darbe girişiminin sorumlusu olarak görülen cemaat değil, AKP’ye muhalif olan Kürt siyasal hareketi, sosyalistler ve emek mücadelesi, ekoloji mücadelesi yürüten tüm kesimler, darbe girişimi sonrası ilan edilen OHAL’in, mevcut hukuku da askıya alan baskı ortamının hedefi hâline getirilmiştir.

Ben bu sürecin, ulusal ve uluslararası sermayenin de baskı ve zora dayanan birikim sürecinde devletin üzerine düşen rolü yerine getirmesinin fırsatı olarak değerlendirdiğini, bu nedenle de otoriter düzene ve bunun kalıcılığını sağlayan 16 Nisan referandumuyla ve 24 Haziran seçimleriyle gerçekleşen rejim değişikliğini desteklediklerini düşünüyorum.

Türkiye’de devlet aygıtının AKP ile birlikte kapitalizmin yeni birikim rejiminin gereği de olarak otoriterleşmesi, sadece Türkiye’ye özgü değildir. Demokrasinin beşiği sayılan erken sanayileşmiş ülkelerde de özellikle göçmen meselesi üzerinden ırkçı siyasi yapılar güçlenmiş otoriter, muhafazakâr partiler, iktidar olmuşlardır.

Dolayısıyla otoriter devlet yapılanması tüm kapitalist ülke devletleri için genel bir durum olarak kabul edilebilir. Türkiye’yi diğerlerinden bir ölçüde farklı kılsa, neoliberal politikalarla birlikte AKP’nin destekçisi olan Osmanlıcı, İslamcı anlayışların etkisiyle devlette, Orta-doğu tipi otoriter bir yapılanmanın da - yine neoliberal politikalara hizmet edecek biçimde - egemen hâle gelmesidir.

Yıllardır, devletin; üretici güçler arası ilişkilerde bir hakem gibi tüm sınıflara eşit mesafede tarafsız bir mekanizma olmadığını, egemen sınıfın yani burjuvazinin aracı olduğunu anlatmaya çalıştık. Oysa bugün, devletin taraflılığı öylesine açık hâle geldi ki bu taraflılığın deşifre edilip, toplumun gözü önüne serilmesi gerekmiyor bile... Devlet, kamu varlıklarını toplumsal kaynakları sınırsızca ve alenice sermayenin hizmetine sunuyor. Emegi, doğayı sınırsızca sermayenin sömürüsüne açıyor; üstelik bunu hukuk tanımaz bir biçimde ve vahşice yapıyor.

Kapitalizmin, ilk dönemlerinde 17, 18. yüzyıllarda, “ilkel birikim” dediğimiz süreçte de doğayı ve emegi sınırsızca sömürüyordu. Ancak gelişen teknolojiyle birlikte sömürü çok daha yaygınlaştı, derinleşti, yarattığı tahribat daha da arttı. O yüzden “ilkel birikim”in yerini “vahşi birikim”in aldığıın altını çiziyorum.

Dediğim gibi vahşi birikim sadece Türkiye ya da diğer çevre ülkelerle sınırlı değil. Bu sabah, toplantıya gelmeden hemen önce NTV’de Türkiyeli bir akademisyen konuşuyordu, alt yazıda da “Zengin ile yoksul arasındaki fark açılıyor.” yazısı vardı. Konuşmacı, eşitsizliğin artma nedeninin yoksullara verilen bir takım yardımların ve sosyal güvenlik sisteminin piyasaya açılarak aslında tasfiye edilmiş olmasını gösteriyordu. Önce NTV’de böyle eleştirel bir düşüncenin yayınlanıyor olmasına şaşırdım ama sonra anladım ki sözü edilen yani eleştirilen ülke Türkiye değil, İsveç imiş. Yani refah politikalarının en ileri olduğu İsveç’te bile bugün emekçilerin hakları elerinden alınmakta ve vahşi birikim sürecinin politikaları, belki çevre ülkeler kadar olmasa da uygulanmakta. Erken sanayileşen, sınıf mücadelelerinin erken dönemde başladığı ve demokrasinin, sosyal hakların beşiği sayılan ülkelerde kazanılmış hakların gasp edilmesinin gerekçesi büyük ölçüde göçmen meselesi üzerinden oluyor. 1990’lı yıllarda başlayan ve son yıllarda giderek artan göçmen sorunu, işçi sınıfına tehdit olarak gösteriliyor ve bunun üzerinden milliyetçilik körüklenerek emekçilerin talepleri sindiriliyor. Göçmen işçilerin kendilerine rakip olmasını istemeyen merkez ülke emekçileri sınıf bilincinden uzaklaşarak ırkçılığa yöneliyor ve bunun etkisiyle Avrupa’da ırkçı, şöven partiler güçleniyor. Emekçilerin haklarını geliştirme ve mevcut hakları koruyamaya yönelik mücadeleleri de bu süreçte silikleşiyor.

Bu durumun Türkiye için geçerli olduğu söylenemez. Bildiğiniz gibi Türkiye Avrupa ile yapılan anlaşmalar nedeniyle Ortadoğu ve Afrika'dan gelen göçmenleri sınırları içinde tutuyor. Dolayısıyla göçmen işçi meselesi Avrupa'daki gibi tehdit edici bir unsur olmuyor; doğrudan emek piyasası içerisinde emekçiler arası rekabeti körükleyerek ekonomik ve sosyal hakların baskı altına alınmasına neden oluyor. Yani Türkiye'de sermaye, ucuz emek kaynağı olarak gördüğü göçmen meselesi fırsata çeviriyor. Emekçinin ırkına, inancına, milletine, cinsiyetine bakmadan işçi sınıfının mücadele örgütü olan sendikalar ise maalesef buna karşı hiçbir şey yapmıyor.

Gerek kapitalizmin varlığını sürdürürebilmek için küresel düzeyde yöneldiği vahşi birikim koşulları gerekse vahşetin Türkiye'ye özgü boyutları, uluslararası değerlendirmelerde çarpıcı biçimde ortaya çıkmaktadır. Örneğin ITUC (Dünya Sendikalar Konfederasyonu), 2017'de olduğu gibi 2018'de de işçi hakları ihlalleri konusunda en kötü 10 ülke içine, Cezayir, Bangladeş, Kamboçya, Kolombiya, Mısır, Guatemala, Kazakistan, Filipinler, Suudi Arabistan ile birlikte Türkiye'yi de aldı. Türkiye işçi haklarının ihlali konusunda bu kadar kötü bir konuma düşmüşken, ne raporu hazırlayan ITUC ne de Türkiye'deki sendikalar (DISK sadece bu raporu Türkçeleştirerek yayınlamıştır) herhangi bir tepki göstermemiştir. Öte yandan Türkiye'de birçok konfederasyonun üyesi olduğu ETUC (Avrupa Sendikalar Konfederasyonu)'un yanı sıra Avrupa işçi sınıfı, emek örgütleri ve demokratik kamuoyu da Türkiye'deki çalışma koşullarının vahameti konusunda duyarsız kalmıştır. Dünyada ve özellikle Avrupa'da emek, demokrasi güçlerinin sessiz kaldığı koşullarda, burjuvazinin tahakkümü altındaki Avrupa devletlerinden ya da Avrupa Birliği'nden ve hatta ABD'den Türkiye'deki otoriterleşmeye müdahale beklenmektedir. Maalesef emekçilerin haklarını, demokrasiyi savunması, mücadele etmesi beklenen kimi sendikalar ve muhalif siyasi yapılar bile zaman zaman bu beklenti içerisinde olduklarını ifade etmektedir.

Tarih, kapitalizmin temel işleyiş koşulları gözardı edilerek, burjuvazinin sorunların yaratıcısı olduğunun unutulup, kurtuluşun burjuvaziden beklendiği birçok döneme tanıklık etmiştir. Kapitalizm, daha önce de söylediğim gibi emek ve doğa sömürü üzerinden sermaye birikimi yaratarak varlığını sürdüren bir sistemdir. Ne yazık ki 20. yüzyıl başlarında II. Enternasyonel'de yaşanan tartışmalar sonucunda Avrupa sol partilerinin büyük çoğunluğunda ve sendikalarda, Marksizmin "kapitalist üretim sistemini değiştirmeden sınıf mücadelesinin kazanılamayacağı" anlayışı yerine toplu sözleşme, parlamento seçimlerinde yer almak gibi yollarla sistemle uzlaşmaya dayanan, reformist anlayış

egemen hâle gelmiştir. Bu anlayış aynı zamanda işçi sınıfının tarihi değiştirme gücüne sahip bir aktör olma özelliğini ortadan kaldırıp, onu figüran hâline getirmiştir.

İşçi sınıfı hareketi ve toplumsal muhalefetin diğer alanlarındaki örgütlenmeler (ekoloji hareketi, kadın hareketi, savaş karşıtı hareketler, insan hakları savunucuları vd) kapitalizmin yarattığı sorunlar karşısında kapitalizmi bütünlüklü olarak değerlendirmeyip, sınıf perspektifinden uzaklaşınca birbirinden farklı gibi görünen bu mücadele alanları ortaklaştırılmamıştır. Hâl böyle olunca da kendi çözemedikleri sorunların çözümünü, sorunların kaynağı olan burjuvaziden beklemişlerdir.

Bugün karşı karşıya olduğumuz kriz sürecinde de durum farklı değildir. Toplumsal muhalefet krizi sınıfsal bir yaklaşımla değerlendir(e)mediğinde yani sistemin krizlerle çökmek bir tarafa, kapitalizmi yeniden üreten bir etken olduğunun bilincine sahip olmadığında, krizin derinleştirdiği çelişkileri bir mücadeleye dönüştürmek yerine, kenara geçip çöküşü bekler. Oysa kapitalizmin bugüne kadar içine girdiği bütün krizler göstermiştir ki sınıf mücadelesi yoksa ya da 20. yüzyıl başlarındaki Sovyetler Birliği gibi sosyalist bir alternatif bulunmuyorsa kapitalizm krizden çıkış yolu bulmak için daha da vahşileşir, emek ve doğa sömürüsünü daha da artırır.

Türkiye kapitalizminin kriz tarihi de böyledir. 1970'lerin başında kapitalizmin dünya ölçeğinde yaşadığı krizi aşmak için 1971 darbesi yapıldı. Darbeyle amaçlanan, bu dönemdeki işçi sınıfı hareketini ve toplumsal muhalefeti sindirmekti. Ancak darbe başarılı olmadı ve mücadele daha da yükseldi ve 1970 yıllarda Türkiye işçi sınıfı önemli haklar elde etti. 1978 krizi ardından 12 Eylül darbesi muhalefeti ezdi ve cuntanın gölgesinde neoliberal politikalar egemen oldu. 1994 krizinde de 1993'te yaşanan suikastler ve katliamların yarattığı toplumsal travma ve Kürt sorununda çatışmacı sürecin yeniden başlaması toplumsal muhalefeti iyice sindirdi. 2001 ve 2008 krizlerinde de biraz önce belirttiğim nedenler, toplumsal mücadeleyi engelledi ve AKP'nin 16 yıldır iktidarda kalmasını Türkiye'de totaliter bir rejimi egemen kılmasını sağlayan koşulların oluşmasını sağladı.

Türkiye, bugün de, giderek derinleşen bir krizin içindedir. Krizin kapsamlı bir analizini yapmak gibi bir niyetim yok. Ancak şunları özellikle vurgulamak istiyorum: Türkiye'nin krizin temellerine bakarken Türkiye'nin küresel üretim ağı içinde bulunduğu yeri özellikle vurgulamak gerektiğini düşünüyorum. Türkiye yüzde 99,9'u KOBİ'lerden (küçük ve orta ölçekte işletmelerden) oluşan bir ülkedir. İstihdamın yüzde 78'i KOBİ'lerdedir.

KOBİ'ler içindeki işletmelerin yaklaşık yüzde 99.5'i ise 9 ve daha az sayıda işçi çalıştıran mikro işletmelerdir. Bu işletmelerin yüzde 80'e yakını hizmet ve ticaret alanındaki işletmelerdir. Yani sadece yüzde 20 civarında işletme, "sanayide ve tarımda üretici" durumdadır. Bunların da sermaye birikimi, teknoloji kullanımı ve üretkenliği son derece düşüktür. Emek yoğun üretimin hâkim olduğu bu yapıda, emek gücünün niteliği de düşüktür. AKP özellikle 2008 krizinden bu yana KOBİ'lere girişimcilik, istihdam, ARGE ve diğer birçok gerekçeyle kaynak aktarmaktadır. Ancak bunun üretime ve ekonomiye yansımaları son derece cılızdır.

Öte yandan 2008 krizi sonrasında DB, OECD, AB gibi kurumların da baskısıyla piyasa yönelimli eğitime geçilmiştir. Emek piyasasına sermayenin istediği nitelikte eleman yetiştirmeyi amaçlayan ve 4+4+4 eğitim sistemi olarak formüle edilen düzenlemeyi AKP, İslamcı, Osmanlıcı müttefiklerini de memnun edecek biçimde imam hatipleri ve dini eğitimi dayatan bir forma büründürmüştür. Sömürünün vahşileştiği bir süreçte, dindar ve aynı zamanda da ırkçı, şoven ve cinsiyetçi bir eğitim sistemi, üretim sürecinde ve savaşta düşünmeyen, sorgulamayan itaatkâr bir neslin oluşmasını sağlamak bakımından sermayenin de işine gelmiştir. Meslek okullarında çocuk ve gençler bedava işçi olarak çalıştırılmaktadır. Meslek okulu ya da İmam Hatip okullarının dayatıldığı kesim çok önemli ölçüde işçi, emekçi yoksul çocuklardır. Bunlar dışında Anadolu liselerine gitme olanağı bulanlar ise adı üniversite olan ama üniversite vasfını tamamen kaybetmiş kurumlarda zaman ve para tüketmektedir. Tüm bunlara rağmen düşünme, sorgulama yetisini kaybetmemiş olan gençlerse kendilerine yurtdışında çalışma ve yaşama olanakları yaratmaya çalışmaktadır.

Sonuç olarak Türkiye'de üretim alanı son derece sığ ve niteliksizdir. Dolayısıyla piyasa-eğitim ilişkisi üzerinden yapılan politikalar nedeniyle eğitim, bilim ve kültür alanı da sığlaşmaktadır. Bence asıl tehlike buradadır. Türkiye küresel üretimin mevcut koşullarına ayak uyduramamakla birlikte önümüzdeki on yıllar boyunca kültür dünyası, düşün dünyası çoraklaşmış bir ülke olacaktır, ki bu tüm yaşam alanlarının çoraklaşması, gericileşmesi, lümpenleşmesi anlamına gelmektedir. Peki, karamsarlığa düşmeden, bu sürece karşı nasıl bir mücadele örgütlemek gerekir? Nasıl bir mücadele dediğimizde, önce karşı karşıya olduğumuz durumun adını koyalım: İçinde bulunduğumuz sürecin adı tam anlamıyla faşizmdir. Dolayısıyla nasıl bir mücadele sorunun cevabını, "Faşizme karşı mücadele nasıl olmalıdır?" sorusunda aramak gerekir! Bunun yanıtı, her şeyden önce faşizmin kapitalizme içkin bir durum olduğunu unutmadan, sınıf

perspektifi içinde tüm muhalif güçlerin (insan hakları, adalet savunucuları, ekoloji, kadın hakları, kimlik ve inanç hakları mücadelesi yürütenler vd) birleşmesi olarak özetlenebileceğini düşünüyorum. Burada hukukun üstünlüğü, demokrasi insan haklarını yanı sıra barış hakkının çok temel bir hak olarak özellikle vurgulanması gerekiyor. Özellikle silah sanayine yönelik yatırımlar hükümet tarafında sıkça dillendiriliyor. Silah harcamaları ve silah endüstrisi konusunda devletin ve sermaye kesimini belirlediği hedeflere bakınca bu çok daha çarpıcı olarak ortaya çıkıyor. Silahlanma harcamalarının sonu bilindiği gibi savaştır. Silah için bu yatırımları yapanların savaşları körükleyecek politikalar izlemeleri kaçınılmazdır.

Sermayenin ve onun güdümünde devletin savaş politikaları karşısında güçlü bir toplumsal muhalefetin oluşturulması gerekir. Türkiye'de savaş ve barış denildiğinde akla ilk gelen, Kürt sorunudur. Çünkü Türkiye'nin sınırları içinde ya da sınırları ötesinde savaşın gündem olmasının temel nedeni Kürt meselesidir. O hâlde toplumsal muhalefetin barış için önceliğinin Kürt sorununun barışçıl yollardan çözümü olmalıdır. Göçmenler meselesi, cinsiyet ayrımcılığı, inanç özgürlüğü, çalışma standartları ve sosyal haklar konusundaki ihlaller ortadayken sadece Kürt sorununun çözümü de mümkün değildir elbette. Bu nedenle Kürt meselesi Türkiye'de toplumsal muhalefetin de çözmesi gereken öncelikli bir sorundur.

Türkiye'de toplumsal muhalefet genelde "blok", "birlik", "kongre" adı altında bir araya geliyor. Bu yapıların birçoğu içinde yer almış biri olarak şunu söyleyebilirim ki, bunların hiçbir yapıcı ve kapsayıcı olmuyor. Aslında farklı adlar altındaki yapılanmalarda aynı örgütler bir araya geliyor. Ama bu bir araya geliş, genellikle birkaç örgütün (genellikle de aynı örgütlerin) sahiplendiği oluşumlar olmaktan öteye geçemiyor (Barış Bloku, Demokrasi İçin Birlik vd). Bu oluşumların yaptığı çalışmalar ve çağrılar son derece sınırlı oluyor. Emek, meslek örgütlerine bakıldığında da durum çok farklı değil. Örneğin TTB, TMMOB, DİSK ve KESK bir takım açıklamalar ve eylem çağrılarında bulunuyor. Ancak bunlar da gerek kendi üyelerinden gerekse toplumdan beklenen katkıyı, katılımı bulamıyor.

Ben bu durumun, bu örgütlerin kendi iç demokratik yapılanmalarını oluşturamadıklarından kaynaklandığını düşünüyorum. Her biri Türkiye'nin toplumsal mücadelesinde son derece önemli olan bu örgütlerin, kendi içlerinde sağlayacakları demokratik bir işleyiş ile çok daha etkili bir mücadele yürüteceklerine inanıyorum.

Onur Hamzaoğlu: Özgür Müftüoğlu'na çok teşekkür ediyorum. Geldiğimiz aşamada bir ara vermemi gerektiriyor. 16 dakika kadar ara vereceğiz. Ancak ondan önce şöyle bir tekrarda yarar var. En azından muradımız itibari ile oturum başlığımız konusunda daha lokalizeydik ve yöntem olarak da dünya ve Türkiye'de ekonomik durum, siyasal durum ve benzeri değerlendirmelerin yapılma işini anahtar sunumumuzdan bekliyorduk. Tabi ki katılımcılar, saptamalar yapmak ve eksik ilave etmek ya da katılmadıklarını olduğu gibi tartışmak durumundadır. Bununla birlikte aradan sonra henüz söz almamış birinci tur konuşmacılarından beklentimiz, 24 Haziran sonrası itibari ile Türkiye'de Ne Yapmalı? Nasıl Yapmalı? ve bugün ilave ettiğimiz Nereden başlamalı? sorularının yanıtlarına ağırlık vermenizdir. Böylece muradımıza ulaşabileceğimizi düşünüyor ve teşekkür ediyorum. 6 dakika sonra buluşuyoruz.

Ara verildi.

Onur Hamzaoğlu: Evet arkadaşlar yeniden başlıyoruz. Birinci oturumun ikinci bölümüne Haluk Yurtsever ile devam ediyoruz. Buyurun Haluk ağabey.

Haluk Yurtsever: Evet, arkadaşlar önce bir özür, toplantıya geç katıldım; benden kaynaklanan bir nedenle değil. Uçak tam iki saat rötar yapınca ancak gelebilirdim; bu yüzden de Metin'in sunuşunun ilk parçasını izleyemedim. Onur'un uyarısı ile kendi söylemek istediklerim arasındaki denge kurmaya, şöyle bir on beş dakika içinde kimi saptama ve tezler öne sürmeye çalışacağım.

Şöyle düşünüyorum: Türkiye'de olup biten her şeyin aynı zamanda dünyada olup biten her şey ile ilgisini kuran bir yaklaşım gerekiyor. Bunu kuramazsak sadece Türkiye'ye içeriden bakmak ya da sadece dışarıdan bakmakla bugün durumu anlamak mümkün değil. 24 Haziran gerçekten bir milat. Bazı solcular ne fark etti ki diyorlar, Erdoğan zaten filen diktatördü vb. Ama bu tek adam devletinin gerçekten kurumsallaşmasıdır ve adına ne dersek diyelim bu tarihten sonra artık devlet toplum sınıflar, her düzeyde yeni bir dönemden söz etmek gerekir. Gerçek toplumsal süreçlerle siyasal gelişmeler arasında örtüşme her zaman olmaz ama bence bu sefer oldu. Kenan'ın saptamasına da katılıyorum artık muhalefet bloğunun da eski blok özelliklerini koruyamayacağı bir durumla karşı karşıyayız.

Şimdi tekrar başa dönüyorum. Bugünkü dünya durumunun üç önemli özelliği olduğunu düşünüyorum. Şu kriz-çöküş, devrim-kriz hikâyesi gerçekten bizim açımızdan bir sorun ve kriz kavramın aşınmasında

bizlerin de katkısı oldu. Bu yüzden krizi sadece ekonomik krizle sınırlı tutup başka kavramlar denemeye çalışacağım. Dünya durumunun birkaç çok önemli çizgisi, sütunu var.

Bunlardan biri, 70'li 80'li yıllarda, dünya kapitalizminin, kapitalist sistemin bir yeni sermaye birikim rejimine, modeline geçmesidir. Bunu herkes söylüyor ama siyasal sonuçları, kapitalizmin işleyişinde, üretimin yönetiminde yarattığı sonuçlar üzerinde yeterince durulmuyor. Bu nokta önemli, çünkü bu tür geçiş dönemlerinde, emek ve üretim süreçlerinde, siyasal ve sendikal mücadelenin koşullarında vb. önemli değişiklikler gerçekleşiyor. Neoliberal politikaların aşağı yukarı yirmi yıllık geçmişi var. Bugün bu sürecin ortaya çıkan siyasal sonuçları var. Mesela bana göre Avrupa'daki sağa kayışın Trump'ın Amerika'daki zaferinin altında neoliberal politikalara karşı duyulan hoşnutsuzluğun önemli payı var. Hoşnutsuzluk kurulu düzene ve partilerine karşı genellikle ırkçı, yabancı düşmanı siyasal odakları desteklemek biçiminde de olabiliyor. Soldan bir alternatifin geliştiği yerlerde durum farklı. Mesela İngiltere'de durum farklı orada Labour (İşçi) Parti'de Jeremy Corbyn faktörü ortaya çıktı; sınıf söylemi ile ve ta 45'lerin Labour Parti'si söylemiyle bir çıkış yaptı orada dikkat ederseniz başka bir manzara var. Yahut Fransa'da bir yandan sendikaların mücadelesi, bir yandan Melanşon'un başında olduğu sol cephe, hoşnutsuzluğun pekala sol kanallara da akabileceğini gösterdi.

Buradan başka bir noktaya geçmek istiyorum. Dünya çapında siyasal sonuçları olan gelişmelerden biri belirsizliktir. Fukuyama'nın "tarihin sonu"nu ilanından sonra, Henry Kissinger "yenidünya düzeni kuruluyor" demişti. 2014 de "yeni dünya düzeni kurulamadı kaos var" dedi. Bu tanımları devletlerarası ilişkiler bağlamında yaptı.

Bir başka konu, eski hegemonya kavramını artık bırakmamız gerekiyor. Dünya sisteminin geçmişte İngiltere örneğinde olduğu gibi daha yakın dönemde Amerika örneğinde de olduğu gibi bir tahterevallisi sistemi ile birinin indiği diğerinin çıktığı bir nöbet değişikliğiyle yeni bir düzen kurma imkânı artık yok. Koşullar köklü biçimde değişti. 1991 de Sovyetler Birliği çözülmesiyle birlikte dünya çapındaki bütün sınıf siyaset ilişkileri değişti. Bugün dünyanın hiçbir yerinde sol, sosyalist hareket reel bir seçenek konumunda değil. Latin Amerika'dan esen rüzgarların etkisi sınırlı oldu ve kısa sürdü. Hegemonya bir ortak düşmana karşı ortak cephenin liderliği ile izah edilebilecek bir şey. Bugün dünya kapitalist sisteminden söz edebiliriz. Ama bugün dünya emperyalist sistemi diye bir

şey yoktur. Emperyalist devletler vardır. Anti-emperyalist bir hedefle kendine yeten bir mücadele örgütlenemez.

Meseleye başka bir taraftan bakmaya, dünya boyutundan Türkiye boyutuna geçmeye çalışalım. Tayyip Erdoğan krizi karşılarken kaotik ortamdan, farklı emperyalist devletler arasındaki çelişkilerden yararlanıyor. Mesela dünkü gazetelerden birinde vardı, muhtemelen okumuşsunuzdur. Haber İstanbul kanalıyla ilgiliydi. Çin'liler 30 milyar önererek biz buna talip olalım diyorlar, buna benzer başka örnekler de var. Almanya, ABD'nin yaptırımlarına katılmayacağını açıkladı. Dünya çapındaki bu kaotik ilişkiler, devletler arası ilişkiler, emperyalistler arasındaki sorunlar ve çelişkiler dünyanın her tarafına yansıyor. Ortadoğuyu da etkiliyor. Kürt sorunu açısından da çok önemli gelişmeler yaşanıyor. Ben mesela 2015 Haziran'ı ile 2018 Haziran'ı arasında Kürt dinamiğinin Türkiye toplumdaki ve Türkiye siyasetindeki yeri arasındaki farkın içeriden değil esas olarak dışarıdan gelişen faktörlerin sonucu olduğunu düşünüyorum. Amerika'nın Kürt politikasındaki değişiklikler etkiliyor örneğin. Tayyip Erdoğan'ın bugün MHP ile ittifak kurmasında bütün bu ilişkilerin rolü var. Yani bu ilişkilerin, karşılıklı etkilerini dikkatli analiz etmezsek tek yönlü, dolayısıyla yanlış sonuçlara varabiliriz.

Tıkanıklık her yerde var. İngiltere... Birkaç sene önce AB'den ayrılacaklarını rüyalarında görseler inanmazlardı. Şimdi Brexiti nereye koyacaklarını kendileri de bilmiyorlar. Amerika Birleşik Devletleri'nde Trump'la devam mı tamam mı sorusu Amerika'nın bütün kalburüstü siyasi görüş sahibi insanları tarafından ciddi olarak tartışılıyor. Bana sorarsanız Amerika Birleşik Devletleri Trump'la yeni bir deneme yapıyor. Çok sıkıntılı bir ekonomik süreçten geçerken onun arkasından işte küreselleşme bitti ekonomik milliyetçilik yeniden ulus devletler sınırına çekilme meselesi geliyor. Ama bir yandan da bakıyoruz ki sermayenin hareketi ulus devletlerini aşan bir nitelik kazanmış, ulus devletlerle sermaye hareketi arasındaki çelişki çok çeşitli şekillerde kendisini dışa vuruyor.

Türkiye ve bizim durumumuza bakarsak bizim de ciddi sorun ve sıkıntılarımız var. 12 Eylül'den bu yana 38, AKP iktidarından buna yana da 16 yıl geçti. Bu ikisi arasındaki devamlılık ilişkisi çok önemli. Türkiye'deki süreçleri anlamak için Kenan arkadaşımızın da dediği gibi, tarihsel arka plana da bakmak gerekiyor. Cumhuriyetin kuruluşundaki bazı özellikler, hem sınıfsal hem ideolojik hem etnik vb. Özellikle bugün Tayyip Erdoğan'ın 1923 Cumhuriyetini çözerken yeniden devletin kadim güçleriyle bir ittifak yapması arasındaki ilişkiyi nasıl kuracağız? Kurulustaki bazı özelliklerle

çözülüş dinamikleri arasında uzun bir çürüyüş dönemi var örneğin. 12 Eylül çürüyüşün tepe noktasıydı ve Türkiye'deki 1923 Cumhuriyeti öyle bir ciddi çürüme ve çözülme sürecinden geçmeseydi Tayyip Erdoğan'ın gücü 16 yılda onu bu biçimde yok etmeye yezmezdi. Böyle baktığımızda, buradan önemli sorun çıkıyor. 2002'deki bir tartışmayı hatırlıyorum. 2002'de AKP ilk seçim zaferinden sonra biz gene böyle bir masanın etrafında toplanmıştık. Bir arkadaş şöyle bir değerlendirmeyi yaptı. Dedi ki, seçimi kazanan AKP Türkiye'deki mevcut sistemi, rejimi değiştirmek için çaba gösterecek, buna karşı iki ihtimal var. Ya Kemalistler, laikler buna karşı mücadele edecekler, o zaman bizim muhalefeti sınıf cephesinden yükseltmemiz. Ya da onlar bunu yeterince yapmayacaklar, o zaman onların yapmadığını biz yapmalıyız... Şimdi bana sorarsanız bizim 38 yıldır hem dünya çapındaki gelişmelerin yarattığı yeni durum, yeni ihtiyaçlar üretim süreçleri, emek süreçleri, işçi sınıfının örgütlenmesi, Sovyetler Birliği'nin çözülmesinden sonra dünya solunun yaşadığı tıkanıklık gibi sorunların aşılmasında gecikmeli ve tüm bu zamanı değerlendirmek açısından en temel ve öncelikli başlıklara odaklanamadığımızı düşünüyorum. Bunun özü bence şudur. Kenan'la 10 yıl önce de gene bir masanın etrafında sosyalist yeniden kuruluş konuşuyorduk. Bildiğim kadarıyla Kenan hâlâ Sosyalist Yeniden Kurtuluş Partisi'nin yöneticilerinden biri. Metin de bugünkü yazısında sosyalist yeniden kuruluştan söz ediyor.

Metin Çulhaoğlu: İçinde geçiyor ama, başlığı o değil.

Haluk Yurtsever: İçinde geçiyor başlık değil, yani şimdi bana göre bütün bu dönemde zaman zaman bilincimize çıkan ama gereğini yerine getiremediğimiz "büyük iş" bu. Bu olmadığı zaman, Türkiye'deki ister AKP süreçleriyle, ister Kürt hareketinin, Kürt dinamiğinin durumu ile ilgili yapacağımız analizler dönüştürücü, toplumsal devrimci hedefleri gösteren bir başka yolun çizilmesinde güçlükler doğuruyor. Şimdi bu zaman bakımından sınırlı konuşma çerçevesinde şöyle toparlamaya çalışayım. Arkadaşlar hem dünya çapında, genel olarak hem Türkiye için yeni bir komünist program yaratma ihtiyacı içinde olduğumuzu düşünüyorum. Ekonomik krizi şimdilik bir yana bırakalım ama ben kapitalizmim bugünkü durumunu üç noktadan değerlendirirsek yeni bir komünist programın, bir toplumsal devrim programının bazı ipuçlarını oradan çıkarabiliriz. Örneğin şöyle diyebiliriz kapitalizm insan uygarlığı ve çevreyle ilgili varlık açısından bir tükenmişliği ifade ediyor ve bunun aslında siyasal sonuçları da oluyor. Bu bir, ikincisi, bugün üretici güçlerin gelişme düzeyi komünizmin öncülleri, embriyonları diyebileceğimiz olguların ortaya

çıkmasına yol açıyor. Kabaca ve kısaca özetlersem ben dünya çapında kapitalizm içindeki bilimsel teknolojik gelişmeler ve üretici güçlerin gelişmesi bakımından komünist toplumun ve uygarlığın kurulmasına temel olacak olanaklar da birikiyor. Bana sorarsanız bugün örneğin “demokrasi” ya da “barış” türünden soyut kavramlarla değil, düzenin kendisine alternatif sunan bir propaganda ajitasyonla yeniden toplumsal devrim fikri ve heyecanı yaratılacağına inanıyorum. Sorunlar buraya gelip düğümlenmiş durumdadır. Bir yandan 16 yıllık AKP iktidarı döneminde hani zaman zaman karamsarlıkla işte bu toplumdan bir şey olmaz her şeyi hallettiler, din faktörü ile çözdüler, diyorlar ama bir yandan da baktığımız zaman memlekete 2013’te Gezi oldu, 2015’te AKP azınlıkta kaldı, 2017 referandumunda çalması hayır çıkacaktı. Bence siyasetin, siyasal öznelerin ne yapıp yapmadığıyla ortaya çıkan sonuç arasında çok önemli bir bağ var. Tayyip Erdoğan’ın bu dönüşümü yaratmasında vurguyu kendisinin üstün yeteneklerine ya da Türkiye’nin sosyolojik dokusuna bağlamak bence hem doğru olmuyor, hem de gizli bir hayranlık ve karamsar bir ruh hâli yaratıyor. Erdoğan, en azından üç dört kez, kendisini iktidardan düşürecek gelişmeleri siyaset silahını, elindeki gücü optimum kullanarak engellemiştir. Tersinden söylersek, muhalefet bu dönemeçlerde etkili bir siyasal inisiyatif geliştirememiştir. Kısacası, vurguyu nesnel koşullara, determinist süreçlere değil, bunlardan kopmadan siyasal inisiyatife kaydırmanın daha doğru olacağını düşünüyorum. 2015’ten sonra bana göre düzen içi-düzen dışı, parlamento içi-parlamento dışı muhalefet ortaya çıkan olanakları yeterince değerlendirememiştir. Bu çizgide başka bir örnek 2013 Gezi isyanı ve sonrasındır. Gezi, başka birçok şeyle birlikte, genç kuşakların siyasete ilgisiz, apolitik bir yığın olduğu biçimindeki önyargıyı kırmıştır. Gezi isyanının sınıfsal içeriği ayrı; Gezi toplumsal bir itirazdı; bir yurttaşlar itirazıydı ve eyleme çok yüksek oranda genç katılmıştı. Ama dikkat edelim, dalga söndükten sonra Türkiye’deki sol sosyalist hareketler o gençlik dinamiği ile buluşmanın yollarını bulamadılar. Ben kişisel olarak bunda, solun geleneksel tarzı ile genç kuşakların istemleri, arayışları, dili arasındaki iletişim ve uyum sorunları olduğunu düşünüyorum. Tüm ilişkilerini çok önemli ölçüde akıllı telefonlar üzerinden kuran ve yaşayan bir gencin yapıcı talepleri ile bizim geleneksel sosyalist taleplerimiz her zaman üst üste düşmüyor. Bugün bilginin, datanın verinin neredeyse en önemli üretici güç olduğu bir dönemde mesela programın bir yerine “üretim araçları üzerinde özel mülkiyetin kaldırılması” isteminin yanına bilgi araçları ve bilgi üzerindeki özel mülkiyetin kaldırılmasını da eklemek gerekir.

Sosyalist yeniden kuruluşu, sosyalist yenilenmeye böyle bakıyorum. Dünya çapındaki ekonomik, siyasal krizin, uygarlık bunalımının güncelleştirdiği yeni çelişki ve gerilimleri doğru okuyan ve bunların yarattığı yeni gereksinmelere devrimci yanıtlar üreten bir girişimciliğin etkili olacağına inanıyorum.

Onur Hamzaoğlu: Haluk Ağabey’e teşekkür ediyorum. 18 dakikada tamamlamış oldu. Sağ olun. Şimdi, Ahmet Haşim Köse ile devam ediyoruz.

Ahmet Haşim Köse: Teşekkür ederim belki yeterince ev ödevimi anlamamış olabilirim. Şöyle bir beklenti ile geldim Metin Ağabey’in çerçeve sunuşunu bizler tartışacağız. Konuşmam da bu çerçeveye sınırlı kalacak. Metin Ağabey’in bir kere tamamıyla katıldığım tespiti yaşadığımız ortamın bir tür kaos olduğudur. Bugün ki dünya sisteminin krizi. Salt iktisadi bir karekteri yok, siyasal alanın ve tabii uluslararası ilişkilerin çözülmesine tanıklık ettiğimiz ve genel karekteri otariter rejimlerin yükseldiği bir eşik. Yapısal bir nitelikte olduğu için anlık bir süreç olmayıp, sürekli bir uyumsuzluk dönemi şeklinde tezahür ediyor, evet bu nedenle de bir kaos. Böylesi bir dünya kapitalist sistemi içinde AKP iktidarı da bir anomali olmayıp, bu sürece çok da uygun bir iktidar biçimi.

Ulusal iktidar formlarının içsel örgütlenme mantığı da bir tür kaos ortamından payına düşen özellikleri taşıyorlar. AKP bu anlamda başından itibaren bir kriz iktidarıydı. 2000’lerin başında küresel düzeyde yaşanan dönüşüm neoliberalizmin krizi olarak biçimlendi. Neoliberalizm küresel düzeyde 80’lerde yaşanan bir dönüşümdü ama geride bıraktığı tarih elbette yekpare değil. 1980’ler devletin küçülmesi, 1990’lar finansallaşma ve 2000’li yıllar mülkiyet haklarındaki serbestleşme ve devletin müdehaleci yapısındaki artışlar ile gerçekleşti. Türkiye’de bu dönüşümleri doğrudan izledi. AKP, 1990’lar boyunca Türkiye’de merkez siyasal çözülmesinin ya da merkez burjuva koalisyon’un yaşadığı krizin bir ürünüdür. Evet Türkiye’deki geleneksel siyaseti çözen bir partidir ama temel özelliklerinden biri sürekli bir koalisyon partisi olabileme özelliğidir. Bugün Erdoğan’a söylenen “yola çıktığı herkesi geride bıraktığı” tanısı aslında partinin ve Erdoğan’ın pragmatik doğasında sorgulanmalıdır. Dönemin kaos özelliği pragmatizmi dünyada ve Türkiye’de meşru hâle getirmektedir. AKP’nin başlangıçta sol liberallerle daha sonra işte Kürt barışıyla ve şimdilerde ise Türk İslam sentezi yani MHP ile sürdürmekte olduğu ittifak arayışı sürecin karakteristik özelliklerindedir kanımca. Bir tür iktidarın giderek orariterleşmesini besleyen bir tür oportünizmden söz etmek mümkün.

Başlangıçta söylediğim gibi otariterleşme olarak tanımladığımız bu eğilim sadece bu coğrafyada ve bizim yaşadığımız iktidar formuna ilişkin bir oluşum değil. Başta Amerika ve Trump yönetimi ve tabii Rusya Putin iktidarı bu oluşumun merkez güç dengeleri açısından en belirgin örnekleri. Bütün büyük sistemik kaos ya da genel kriz süreçlerinde olduğu gibi sermaye küresel düzeyde finansallaşma süreci yaşıyor ve ulusal sermaye blokları bu olgusunun baskısını yaşıyor. Bu olgu giderek otariterleşen devlet oluşumlarıyla genel olarak sermayenin ilişkisini yeniden yapılandırıyor. Özellikle bizim gibi çevre ekonomilerinde sermayenin devlet karşısındaki otonomisi aşınarak, iktidar oluşumuna doğrudan bağımlı güç dengelerine dönüşüyor. Yani sermayenin piyasa dolayısıyla meşrulaştığı mülkiyet hakkı, iktisadi alandan siyasi alana doğru kayarak, sermayenin doğrudan devlet ya da iktidar gücüne dayanan birikim rejimine yöneliyor. Türkiye’de yandaş sermaye olarak tanımladığımız oluşum bunun en iyi örneklerinden.

Bu yoğunluktaki bir mali sermayeleşme süreci örneğin 20. yüzyılın başındaki eğiliminden farklı olarak küresel düzeyde ulus devletinin en temel haklarını, mülkiyet hakkını, paramparça ediyor. Bu aynı zamanda tabii şunları da yaratıyor: Ulus devlet sermaye arasındaki ilişkiyi değiştiriyor. Ulus sermaye bloğu ile ulus devletinin iktidar ölçeğini ve oradaki otonomisini çok ciddi değiştiriyor. Bu açıdan Türkiye iyi bir örnek. İktidar ne kadar farklı bir dil oluşturmaya çalışsada uluslararası mali kapitalizme göbekten bağlı. Bunun en iyi ifadesi merkez bankası bağımsızlığı olarak mevcut iktidarın iktisat repertuarında yer alıyor. Rejimi küresel mali sermayeye göbetken bağlı otariter bir rejimin kendi iç çelişkilerini yani sınıfsal dengeler üzerine kurduğu “uyum” politikalarını sürdürme gücünde giderek yitiriyor. Bu bir tür suni denge ve şu soruyu gündeme getiriyor. Mali sermayenin denetimi altında olan bir otariter rejim nasıl ve ne kadar bir yaşam sürecine sahiptir? Bu sorunun yanıtı tabii herşeyin yanı sıra Türkiye’de muhalefetin nasıl örgütlendiği ve nasıl bir mücadele pratiği yürüteceğine bağlı. Muhalefet kavramının içine CHP’yi koymuyorum. Doğrusu ben CHP’yi bugünkü iktidar bloğunun bir bileşeni olarak görüyorum.

Bizim gibi siyasal olarak devlete doğrudan bağımlı hâle gelen sermaye bloklarının bir özelliğini daha dikkate almalıyız. Bugün sermayenin küresel bağları 20.yy’ın başındaki sermaye oluşumlarından çok daha fazla ulus ötesi özellikler taşıyor. Bu özellikle büyük sermayenin devletin yanısıra küresel sermaye örgütlenmelerine olan bağına güçlendiriyor. Bu bağ küresel sermayenin her düzeyde iktidar oluşumları üzerindeki taleplerini artırıyor. İşte böylesi bir ortamda örneğin

Mckinsey gibi bir şirket sizin iktisat ya da istikrar programınızı yürütme yetkisi oalabiliyor. Bu nedenle dünya sermaye blokun kazandığı yeni özelliklere içeride sürdürülen siyasa üzerinde doğrudan etkiler üretebiliyor. Sermayenin küresel itifakı emekçi sınıflar üzerinde genel bir baskıya dönüşmüş durumda. İnsan bu durumda Troçki’yi düşünmeden yapamıyor doğrusu.

Tabii en önemli soru böylesi bir dönem yani sürekli kaos ne kadar yaşayabilir. Ya da kapitalizmin böylesi bir dönemi nasıl bir normalleşme dönemine dönebilir. Elbette kapitalizme ilişkin normalleşme tanımı ona geçmiş bir takım pratik değerleri yüklemek anlamında adhoc bir tariftir. Genel anlamda burjuva demokrasisi ve bizim gibi toplumlarda yaşanan geç moderleşme sürecine işaret eder. Aslına bakarsanız bugün yaşadığımız kapitalizm ve onun iktidar formları kapitalizmin gerçek doğasıdır. Bizde kapitalizmin kendine ilişkin doğası bu toplumsal formasyonun başta siyasal İslam olmak üzere kendine özgün koşullarıyla yeni karakterler inşa ediyor. Siyasal İslam ve kapitalizmin ortaklığı Türkiye’de özellikle emekçi sınıfların kontrolü üzerinde bir tür ittifaka dönüşmüş durumda. Türk solunun önündeki engellerden biride bu elbet.

İşte böylesi bir dönemde sol için geçmişin deneyiminde yeni bir başlangıç sürecinde perdesini açıyor. Eski ezber bozuldu. Hiç bir şey eskii ilk heli gibi değil. Sol kendi genel perspektifinden kayba uğramadan bugünkü toplumu doğru okumalı ve örgütlenmesini belki de sil baştan yeniden yapmalı. Bir tür arınma sürecidir bu. Elbette gerçeklik söz kadar kolay değildir ve kolay inşa edilemez. Ancak saf teoriyle de hayat dönüştürülemez. Bu açıdan hepimiz Lenin’in büyük sorusunu yani Ne Yapmalıyı tekrar tekrar düşünmeliyiz. Yaşadığımız tarihte sosyalistler ne yapılmalı? Eski belleğimiz hem dünyada, hem de Türkiye’de bize ne bıraktı? Nasıl bir örgütsel kapasite inşa edilebilir? Bunlar solun şeytala sohbeti gibi kafamızı kurcalıyor.

Arap baharı ve sonrası dönem aslında dünya haklarının nasıl bir eşikte olduğunun habercisi oldu. Bu hareketler 19.yy ve sonrasının öncü isyanları gibi dünyayı sardı. İsyandar devrimleri önceler hep. İsyandar yaşanan duruma yoğunlaşmış teptilerdi ama devrimler geleceğin toplumun tarifi üzerinden hareket eder. Bizde de bu isyan dalgasının yansıması Gezi isyanıyla ortaya çıktı. Ve biliyoruz ki iktidar bu süreçten elbette çok rahatsız oldu. Sönümlenmesinin önemi yok. Önemli olan özellikle ülkenin büyük kentlerinde çok önemli bir kesim yaşadığımız ana karşı durmakta. İşte sorun bu çok sesli koraya akort verebilmekte. Tabii önce korayı dinlemek ve anlamak lazım. Eski kemanın bildiği en iyi parçayı koraya çaldırmak pek mümkün değil. Bunun için belkide

en önemli şey kendimizi yeniden yaratacağımız bir özleştirme pratiği içinde minimal ama etkili bağlar kurabilme potansiyelimizi artırabilmek geliyor bence. Sözlerinin altında ezilen çok fazla örgütlenme pratiğine tanık olduk zira. Örgütlenme kapasitesinin daraldığı Türk solunun bence uzun süren bir zafiyetide güçlenen başka muhalefet hareketleriyle ilişkisini iyi kuramamış oldu. Bu bizim pratiğimizde aslında hep olmuştur. Kemalist milliyetçilik, haklar mücadelesi sürdüren radikal liberaller ve belkide en önemlisi Kürt hareketi olmuştur. Gerçek hayat içerisinde bu oluşumların hepsinde vardır elbet. Ama sosyalist solun omurgası sınıf mücadelesi ve kapitalizmdir. Türk solunda bu siyasal yelpazeye çokta etkili olmadığını düşündüğüm bir flört hâli hep sürdü. İktidara karşı yükselen pratikten bir güç alabilme heli gibi. Kürt sorunu burada özel bir yere sahip. Kürt sorunu Türkiye sosyalist hareketleri epeyce hırpaladı. Bu konu bir tür konuşulmaz ya da kategorik bir ilişkiye dönüştü. Benim aklımda 1980 öncesi Kürt solu duruyor. Bugünkü Kürt hareketiyle doğrusu hiçbir yakınlık kuramıyorum. Sol gelenek elbette halkların kendi kaderini tayin hakkını kabul eder ama enternasyonalizmi bu talebin içinde yok etmez. Sosyalist sol (ben buna beyaz Sol diyorum) ile Kürt hareketi hiçbir güçlü bağ kurmadı. Bu bence HDP'de de yok. Sonuçta kendilerini radikal demokrat siyasal oluşum olarak tarif ediyorlar. Bu durumda makyevalizim Türk solunun hiç değilse bir kanadını epeyce kuşatmış görünüyor. Bu mücadelenin HDP ile ilişkilenen kısmını küçümsemiyor ya da doğrudan yanıtlamıyorum. Ama sosyalistlerin mücadelesinin yeni bir iktidar örgütlemek değil dünyayı değiştirmek olduğuna inanıyorum. İşte o yüzden pratik olanı doğru okumak ama kendi gerçeğimizden vazgeçmemekten bahsediyorum.

Konuşmamı müsadenezle şöyle tamamlayayım. Metin ağabeyin aslında yanıtladığı soruyla konuşmamı bitireyim. "Düne Geri Dönebilir mi?" Tabii ki sol gelenekten gelen bizler tarihin aslına geri dönüşünü beklemeyiz. Çünkü toplumsal zaman süreklidir. Bugün bulduğumuz süreklilikte sorun geçmişini inşa etmek değil bugünün koşullarında geleceği kurmaktır. Hiçbir iktidar sürekli değildir, AKP iktidarında. Ama sorun ardılı ve Türk solunun buna müdehale kapasitesidir. Bıkmadan, usanmadan Nazım'ın Büyük İnsanlığını inşa etmenin mücadelesinin parçası olmaktan başka bir mücadelemiz olamaz. Umudu gerçek içerisinde oluşuma çevirmek için mücadele etmenin tamda zamanıdır. Saygılarımla.

Onur Hamzaoğlu: Ahmet Haşim'e teşekkür ediyorum. Metin Kayaoğlu ile devam ediyoruz. Buyurun.

Metin Kayaoğlu: Sağ olun. Merhaba arkadaşlar; ben de hemen giriyorum konuya... Çok güzel, verimli görüşler dinledim. Bana göre rejimin ya da devletin yeni hâlinin tanımı ile ilgili meseleye gelmeden önce şunu operasyonel bir durum olarak saptamamız lazım: Tayyip Erdoğan artık seçimle gitmeyecek. Bu ne anlama gelecekse gelecek, ama gitmeyecek! Bu önermenin bir koşulu var: Çok özel bir durum olmazsa, şu verili koşullar içerisinde, güçler, özneler, durumlar itibarıyla Tayyip Erdoğan herhangi bir seçimle yerini başka bir güce bırakmayacak.

Tayyip Erdoğan bunu birkaç kritik anda devlet katındaki egemen ekonomik olarak değil, özgül bir ayırım olarak politik egemenler bakımından söylüyorum öteki kanada gösterdi. Türkiye'de baştan beri iki egemen kanat vardı ve Tayyip Erdoğan, öbür egemen kanadın temsilciliğini yapan kesimlere kritik zamanlarda dedi ya da demeye getirdi ki ya beni devlet olarak kabul edeceksiniz ya da çok ağır bir şeyle karşılaşacaksınız? Sizi devlet katından atacağım, kendinizi tamamen sokakta bulacaksınız! Bunu mesela Nisan 2016'da Mecliste milletvekillerinin dokunulmazlıklarının kaldırılması sürecinde yaptı Tayyip Erdoğan. CHP açık açık, tarihsel bir ifadeyle, Anayasaya aykırı ama dokunulmazlıkların kaldırılması için oy vereceğiz, dedi.

Haluk Yurtsever: Korkunçtur ama evet demişlerdi.

Metin Kayaoğlu: Efendim?

Haluk Yurtsever: Korkunç ama evet diyeceğiz, demişti.

Ahmet Haşim Köse: Skolastik diyorsun yani.

Metin Kayaoğlu: Evet, bu çok açık bir durum, yani devletten itilme durumu... Bunu Tayyip Erdoğan 24 Haziran akşamı da yaptı, 16 Nisan referandumunda da yaptı. Muhataplarını karşısına alıp konuşmuş olabilir de, olmayabilir de. Fakat sonuçta fiili ilişkiler itibarıyla karşısındaki güçler mesajı aldı ve ona göre davrandı.

Bu ne anlama geliyor? Tayyip Erdoğan giderek devlet hâline geliyor, devleti simgeliyor varlığıyla. O bakımdan, bana, Adalet ve Kalkınma Partisi diye bir özne yok gibi geliyor. AKP iktidarı gibi ifadeler, devlette beliren ve dikkatlerin somut olarak yöneltilmesi gereken hedeften bizi uzaklaştırıyor. Rejime, iktidara ilişkin olarak AKP'yi anmak, yeni dönemi yeterince anlayamamanın da göstergesi gibi geliyor bana. Cumhuriyet Halk Partisi, tüm kepezeliğine rağmen, anladığımız anlamda bir parti olarak var, fakat AKP yok. Tayyip Erdoğan ve çevresi var genel olarak.

Cumhuriyetin başından beri Türkiye'de devlette iki kanat oldu ve bunlar arasında mücadele bugüne kadar

süregeldi. Bir tarafı Kemalistler, diğer tarafı İslamcılar, muhafazakârlar gibi içime çok sinmeyen birtakım adlandırmalarla ifade etmek mümkün. Fakat bu iki taraf arasında hiçbir zaman birtakım başka ülke örneklerinde gördüğümüz gibi çok sert bir mücadele olmadı. Ne yaptılar birbirlerine? Kurtuluş Savaşı ve sonrasında az sayıda idamla yargılamalar yaptılar, Menderes'i astılar, 12 Eylül'de bir şeyler yaptılar, Ergenekon davalarında hapse attılar... Çok özel şeyler değil bunlar hakikaten. Hâkim olan kanat her zaman diğerini gözetip kolladı; öteki ise her zaman devletli hareket tarzından uzak olmanın ne kadar riskli olduğunu duydu ve buna uygun davrandı. Bunun yanıtı belki Türkiye'nin dünyada kendine benzer ülkelerle birlikte görece güçlü devlet geleneğinin varlığıdır.

Mustafa Kemal zamanında diğer kanada dönük eylem ve işlemlerin zayıf olmasından dolayı burjuva demokratik devrimin tamamlanmadığı, zayıf olduğu söylenir ve Kemalizm bu yönüyle eleştirilir sol harekette. Fakat Mustafa Kemal'in nesnel gerekçeleri vardı; öbür tarafı tasfiye etmeye yöneldiğinde, öbür tarafla çok çetin bir mücadeleye girdiğinde ayağının altındaki zeminin kayacağını ve belki halkın bir kesimiyle fazla iç içe olacağını gördü. Türkiye'de egemen siyasal kesimler hiçbir zaman diğer kanadı tasfiye edici bir operasyona gitmeyi tercih etmediler.

1950'lerden itibaren ise siyasal kurumlarda aslında Kemalistlerin değil ötekilerin ağırlıklı olduğunu biliyoruz. Fakat, bu kanadın, bu kadar süre boyunca ve bugün bu kadar hâkimiyet kurmuşken hâlâ aşamadığı bir sorun var. Türkiye Cumhuriyeti'nin Kemalistler tarafından ihdas edilen bir resmi ideolojisi vardı. Bu devletin bir kimliği vardı hem dünyaya, hem kendine, hem topluma, sunduğu bir kimlik vardı, ideolojik kimliği vardı. Şimdi Tayyip Erdoğan rejiminde devlet resmen ideolojisiz! AKP değil de Tayyip Erdoğan rejimi demenin daha uygun olduğunu düşünüyorum. Kavramlara değil kişilere göre adlandırmanın sorunlu bir yanı var, ama Tayyip Erdoğan'ın adıyla anmak politik bakımdan da daha uygun geliyor.

Tayyip Erdoğan bütün çabasına rağmen bu ülkede bir resmi ideoloji ihdas edemiyor, bu ülkeye bir resmi ideoloji sunmaya muktedir olamıyor. Kemalizm resmi ideoloji olmaktan alındı fakat Türkiye Cumhuriyeti'nin yeni bir resmi ideolojisi yok. Devletlerin resmi ideolojisi olmak durumunda. Devlet hukuki, tarihsel, toplumsal, kültürel boyutları olan bir ideolojiyle, bu ideolojiyle donanmış bürokratlarıyla, öğretmenleriyle, diplomatlarıyla, eleman ve ekipleriyle kendini sunmak durumunda. Şimdi, Kemalist olmayan kanadın Cumhuriyet tarihinde ilk kez bu kadar güçlü olduğu bir momentte

yaşyoruz. Bunlar, Kemalist kanada karşı fiziksel gücünü gösterdi, fakat aynı zamanda Kemalist kanatla 'tarihsel yeterlik' çatışmasında zayıflığını ve sınırlarını da göstermiş oldu. Demek, geçmiş onyıllar boyunca Kemalist kanadın 'resmen' egemen olması, halk kitleleri üzerinde güçlü bir hegemonya kuramamasına karşın yine de kendine bağlı toplumsallık yaratmış olması tesadüf değilmiş. O hâlde, Kemalistlerin olanca çürümüşlüğüne, kendisi açısından son derece olumlu dış ve iç koşullara karşın Tayyip Erdoğan'da temsil edilen Kemalist olmayan kanadın devlete ve topluma hâkimiyet iddiası bakımından tayin edici bir işlevi olan resmi ideolojiyi bir türlü kuramaması da tesadüf değil.

Şimdi izliyoruz. Milli Eğitim Bakanlığı, birkaç yıl önce kaldırılanlara karşılık "Atatürkçülük"le ilgili yeni yönetmelikler yayınlıyor. Tayyip Erdoğan, konjonktüre göre, ya adını hiç anmıyor, ya Mustafa Kemal diyor ya da sıkıştığında Atatürk diyor. Bunların hiçbirinin tesadüf olmadığını biliyoruz. Tayyip Erdoğan'ın bir Harp Akademileri konuşması vardı hatırlarsınız, büyük boy Atatürk resmi önünde Kemalizmi övdüğü... Bütün bunların yeni rejimin kurulmasının tarzı ve gücü bakımından anlamlı olduğunu düşünüyorum. Evet; geri dönüşsüz bir noktadayız, eskiye dönüş artık mümkün değil. Ancak kurucu Kemalistlerle kıyaslandığında son derece yetersiz bir ekiple karşı karşıyayız.

İşte bu ortamda Kemalist kanat, devlet katından düşmemek için ama Tayyip Erdoğan'a karşı muhalefetten de vazgeçmeyen bir uğraş içinde. Kemalist kanat dar-madağın olmuş vaziyette. Önünde iki seçenek var görünüyor. Ya bir şekilde Tayyip Erdoğan'ı bir üst-devlet simgesi olarak kabul edecek ya da klasik anlamda burjuva demokratik bir yola girecek ve bu yolda halk yığınlarının dinamiğine yaslanacak. Ama her iki seçenekte de büyük sorunlarla karşı karşıya olduklarını sanıyorum.

Kemalistler, son yıllardaki herhalde her kritik olayda Tayyip Erdoğan'ı devletin varlığı olarak kabul etmeye giderek alışan bir seyir izliyorlar. Tayyip Erdoğan'ın son yıllarda ülke içinde ve dışındaki politik operasyonlarına destek vermek zorunda hissettiler kendilerini. Ama bu yolun sonu da iyiye işaret etmiyor. Çünkü Tayyip Erdoğan, örneğin Atatürk'le kıyaslandığında fukaralığı, yetersizliği belirgin bir şekilde ortada olan bir niteliği temsil ediyor. Yani Kemalist kanadın yaslanabileceği ve orada kendine bir alan bulabileceği güce sahip değil Tayyip Erdoğan.

Buna karşılık, Kemalist kanat, Adalet Yürüyüşünde olduğu gibi, vurgulanması gereken, küçümsenmesi gereken sıkı itiraz örnekleri de sergiliyor. Kemalist kanadın bu türden klasik burjuva demokrat

denilebilecek tepkilerini iletmesinde de büyük handikaplar var. Kemalist kanadın, açık 16 Nisan'da, 24 Haziran'da kitleleri neden sokağa çağırmadıklarında yatıyor buradaki sorun. Kemalist kanadın çeşitli temsilcileri, bu durumlarda devletli kimlikten uzaklaşma, devlet katından itilme gibi bir yandan tarihsel, öte yandan konjonktürel vahim riskleri göze almak durumunda olduklarını biliyorlar. Bu seçeneğe yol açılması bambaşka bir Türkiye'ye de yol açılması anlamına gelebilecektir. Böyle bir şeyin çok zor olduğu besbelli. Bu seçeneğin kendisi olmasa bile, onu çağırıştırabilecek bir örneğin 1970'lerin ikinci yarısına doğru Ecevit'te somutlandığını sanıyorum.

Bu çerçevede, Türkiye'nin düzen tarihinin burjuva demokratik bir hareketin ortaya çıkıp çıkmamasına gelip dayandığı kanısındayım. Eğer böyle bir hareket ortaya çıkarsa, Türkiye'nin düzen tarihi, yani kapitalist toplumsal formasyon içinde Kemalizm tarafından oluşturulmuş düzeni, tarihsel ilerlemesini sürdürecektir; aksi hâlde Türkiye'nin düzen tarihi, tarihini bitirmiş olarak, zamandan yiyerek varlığını sürdürecektir. Başka bir seçenek görünmüyor verili güçler itibarıyla.

Bu bağlamda, önümüzdeki yerel seçimlerde Cumhuriyet Halk Partisi'nin en iyi ihtimalle İstanbul ve Ankara belediyelerini aldığını varsayalım; Tayyip Erdoğan onları belediye başkanlığını aldıklarına alacaklarına pişman edecektir. Yerel seçimlerde AKP'nin birçok önemli yerde kaybetmesinin, muhalefetin olanakları bakımından 7 Haziran'ın sonuçlarından çok daha zayıf etkiler yaratacağını sanıyorum. Çok basit yollarla yapacaktır bunu Tayyip Erdoğan; onların "ümüğünü sıkarak", ekonomik kaynaklarını daraltarak ya da fazla duraksamadan kayyım atayarak yapacaktır... Ankara'da Melih Gökçek'in Çankaya belediyesiyle ilişkisi bunun basit bir örneği olabilir. Öte yandan Tayyip Erdoğan, Kürdistan Özgürlük Hareketinin bölge belediyelerindeki eleştirilmesi gereken belediyeçilik pratiğini istismar etmiştir buna elbette sonuna kadar hakkı var! Ben bu hareketi, örneğin Kürt özgürlük hareketi ya da Kürt siyasal hareketi değil, Kürdistan Özgürlük Hareketi olarak nitelenenin kavramsal politik anlamda doğru olduğunu düşünüyorum. Kürdistan demekle teritoryal boyuta vurgu yapıyoruz. Hareketin gücünü de sınırlarını da ifade ediyor bu. Bu hareketin dayandığı nüfus kesimi, üç buçuk milyon Kürdün yaşadığı söylenen İstanbul'da hiçbir zaman yapısal niteliğini gösteren bir özellik arz etmiyor. Bölgeselliğin, hareketin niteliği bakımından tayin edici olduğunu düşünüyorum.

Bölge'nin yerel yönetim olanakları, kurumsal ve hukuksal yapının elverdiği boşluklarla kendilerine kaldığı hâlde, söz konusu hareketin temsilcileri başarısız bir

pratik sergilemişlerdir. Şimdi ne getireceğini bilmiyoruz ama önümüzdeki seçimlerden sonra da aynı belediyeçilik pratiği sergilenirse, bunun Tayyip Erdoğan için tarihsel bir avantaj olacağını, ona sunulan birediye olacağını öngörebiliriz.

Sonuç olarak, yerel seçimlerin genel olarak Tayyip Erdoğan'ın gücünün sarsılması ya da pekişmesi bakımından çok özel bir nitelik arz etmeyeceğini sanıyorum.

Buraya kadar, Türkiye'de devlet katındaki güçleri ve muhalefet odaklarını ifade etmeye çalıştım. Bundan sonra, muhalefetin bizim tarafını, düzen-dışı muhalefeti sergilemeye çalışacağım. Bizim tarafın muhalefeti, devrimci ve demokrat muhalefet olarak ayırmanın uygun olacağı görüşündeyim. Basit bir ayırım yapacağım; zihniyet değil pratik varoluş itibarıyla, bir muhalefet hareketinin devrimci olup olmadığını, o hareketin öznesinin bir, üç, beş ya da on yıllık bir zaman zarfında zaman aralığı, tarihsel bağlam-bağımlı özgül bir incelemeyi gerektiren bir husustur şiddet araçlarını kullanıp kullanmadığına bakarak anlayabiliriz. Bir süreç boyunca politikada şiddet araçlarını kullanmayan bir politik özne bence devrimci değildir.

Bu bakımdan Türkiye'de ben halihazırda ülkesel ölçekte devrimci tek hareketin Kürdistan Özgürlük Hareketi olduğunu düşünüyorum. Ülkesel ölçekte olmayan ve 1970'lerin başından beri şiddet araçlarını politikada kullanan ya da kullanmaya çalışan birtakım örgütsel yapılanmalar var; bunlar, ne yazık ki özellikle içinde bulunduğumuz son 10-15 yılda çok belirgin bir şekilde zayıflatıldı, fakat yok edilemedi. Peki, demokratik muhalefet hareketi var mı? Var olduğu görüşündeyim. Biz hepimiz, kendimizi ne hissederseniz edelim, bana öyle geliyor ki pratik varoluş itibarıyla demokratlarız. Marksistiz fakat pratikte demokratiz, sosyalistiz fakat pratik varoluşumuzla demokratiz, devrimci fikirlere sahibiz fakat eylemli varoluşumuzla demokratiz.

Bir duruma açıklık getirmek için vurgulanması gerektiği kanısındayım; Kürdistan Hareketi, içinde bulunduğumuz yılların genel muhalefet hareketleri zayıflığı ortamında, dünyanın en güçlü devrimci hareketi konumunda. Bunun dışında Filipinler'de, Hindistan'da, Kolombiya'da, Filistin'de devrimci hareketler bulunuyor. İşte eylemsel varoluş itibarıyla en güçlü olan bu devrimci hareketin "demokratik siyaset" denilen alandaki varlığı da Türkiye'nin ülkesel ölçekte tek demokratik muhalefet hareketini oluşturuyor. Halkların Demokratik Partisi, vurguluyorum ülkesel ölçekteki tek demokratik muhalefet odağıdır bugün. Bizler, şu ya da bu ölçeklerde demokratik faaliyet yürütüyoruz, fakat ülkesel ölçekte, yani ülkesel öznelerle karşı karşıya

gelebilecek cesamet ve etkideki tek hareketin bu olduğu görüşündeyim. Bu harekete dönük eleştirilerimiz, değerlendirmelerimiz, mesafemiz olabilir, fakat ben somut bir güçler ilişkisi ortamında nesnel gerçeği teslim etmenin gerekli olduğunu düşünüyorum. Başka türlü, gerçek varlıklarla gerçek olmasını istediğimiz varlıklar aynı kategoride karşılaştırarak mantık hatası yapacağımız kanısındayım. Ama demokratik mücadele alanında bugün ağır sıkıntılar var. Demokratik mücadele ve demokratik hareketler barışçı araçlar kullanmak durumundadır, barışçıdır. Bu niteliğiyle demokratik hareketler her zaman büyük güçlerin, hele hele gücünü barışçı olmayan araçlarla ortaya koymaya her an hazır güçlerin tasarrufuna açıktır. Türkiye’de devletin şiddet araçlarını yaygınca kullanma alışkanlığında olduğunu biliyoruz. Demokratik alan, içinde bulunduğumuz konjonktürde hakikaten çok daraltıldı devlet tarafından. Cumartesi Annelerine karşı yürütülen kampanya bunun bir simgesi. Sayısı onlarla sınırlı bir grup insanın her cumartesi günü Galatasaray Meydanında yaptığı son derece barışçı oturma eyleminin dahi sınırları dışına itildiği bir ‘demokratik alan’dan söz ediyoruz. Çeşitli kitle örgütleri bu sınırlamaya karşı koyacak dinamik sergileyemiyorlar. Bu gibi koşullarda genellikle sergileyemezler, çünkü demokratik hareketler her zaman demokratik olmayan güç aygıtlarını elinde bulunduranların tasarrufuna açıktır. Demokratik hareket, ya devletteki birtakım iç çekişmeler sonucu nesnel olarak ortaya çıkan boşlukta hareket alanı bulacaktır ya da devrimci muhalefet hareketinin gelişmesi sonucu yaratılan boşlukta hareket alanı bulacaktır kendine. Şimdi Türkiye’de demokratik hareket bu iki bakımdan da dezavantajlar yaşıyor.

Ülkesel ölçekteki devrimci muhalefet hareketi de Kürdistan Hareketini kast ediyorum son yıllarda ilginç bir seyir izliyor. Bu hareketin, içinde bulunduğu konjonktüre kurmay gözüyle yaklaşmadığı izlenimi edinmize yol açan taktikler izlediğini görüyoruz. Bunun ilk önemli örneğini “kent savaşları”, “hendek savaşları” ya da “devrimci özyönetim direnişleri” denilen olaylarda gördük. Bir politik özne elbette riskli bir yola girebilir; zaferin garanti olduğu bir mücadele yolu olamaz. Fakat bir özne, ihtimalleri hesap etmekle mükelleftir; bir özne içinde bulunduğu politik sürece hâkim olduğunu gösterebilmelidir. Bence, Kürdistan Hareketi, başında, sırasında ve sonunda “kent savaşları” sürecine hâkim olmadığını göstermiştir. Burada boşaltılan alanı büyük gücüyle Tayyip Erdoğan, devlet niteliğini pekiştirerek, doldurmuştur. Kürdistan Hareketinin bir diğer önemli yenilgisi ve devlet olarak Tayyip Erdoğan’ın zaferi, Afrin’de gerçekleşmiştir. Bu hareketin önemini görmek, aynı zamanda onu eleştirmenin kaçınılmaz

zorunluluğunu da teslim etmektir. Ortadoğulu halklara atfedilen abartıyla, “yüzyılın direnişi” diye başladılar, ciddi bir direniş göstermeden sessiz sedasız çekildiler Afrin’den. Bu, Tayyip Erdoğan’ın inisiyatifine verilmiş tarihsel bir armağandır bence. Tayyip Erdoğan’ın şimdi “Fırat’ın doğusu”ndan söz etmesi, bu armağanla girdiği yükseliş eğrisi sayesinde. Bu arada Irak’taki Kürdistan Bölgesel Yönetimi topraklarında üsler kuruyor Türk ordusu ve Kürdistan Hareketi Türk ordusunu buralardan söküyor. Dikkat çekici olan ve elbette beklenen, bu iki olay sonucunda, devlet için çekişen öteki kanadın inisiyatifini daha da yitirmesi ve Tayyip Erdoğan’ın devlet niteliğini pekiştirmesidir. Tayyip Erdoğan’ın çeşitli cephelerde sürekli mevzi kazandığı, devrimci ve demokratik hareketin gerilediği böyle bir dönemde, Türkiye’de muhalefet hareketini yükseltme sorumluluğu, elbette Kürdistan Hareketinde değil, ‘bu taraf’takilerin, bizlerin omzunda. 24 Haziran’dan sonra ya da her zaman, misyonunu ‘bu taraf’la tanımlamış olanların işi bu. Ama bu bağlamda da ortaya koymamız gereken iki temel sorumuz var...

Metin Çulhaoğlu: Benim yanlış usule yönelik şeyim olacak şimdi özellikle Metin’in özellikle en son söylediklerinden hareketle biz burada Türkiye solunun değişik temsilcilerin farklı kulvarlarından insanları ne yapmalıyız olayından çıktı bu iş zaten kanal bellidir, hataları da bellidir o kanalda bizler ne yapalım bize geldi böyle bir tartışmanın tarafı olmak istemiyorum açık söyleyeyim anlatabildim mi ne demek istediğimi anlatamadıysam ya da yanlış anlaşıldıysa, yanlış anlaşıldıysam istemeden kırıcı olursak şöyle bir sonuç çıkardım ben Türkiye de iki şey var. Değerince muhalefet var, bir demokratik muhalefet var bunlar her ikisinin de Kürt Özgürlük Hareketi temsil ediyor. Biri fa adıyla. Öbürü HDK adıyla tek şeyler bunlar şimdi başka bir kanal yok başka bir şey yoksa var olan bir ürünü de son 10 yıl içerisinde çok zayıflatıldıysa tek kanal buysa o zaman bizim bu kanaldan başka biz neler yapabiliriz, bu kanala nasıl katkıda bulunabiliriz. Bu minvalde tartışmamız lazım. Bu başka bir tartışma konusu bunu, HDP’liler, HDK’lılar bir araya gelsinler tartışınlar ikincisi...

Onur Hamzaoğlu : Ağabey, afedersiniz. Konuşma bitsin, ondan sonra söz alın lütfen.

Metin Çulhaoğlu: Bir de şöyle bir şey var. Metin Kardeşim bunun bilincin de olması lazım insan çok önemli ve tek gördüğü bir şeyi senin en son yaptığın kadar sert eleştiriyorsa Afrin ve kent savaşı meselesinde bu zımnen o işin peşinen kabul edilmesi gerek. Herkesin burada kabul ettiğini varsayar herkese

zaten kabul ediyor bunların tek olduğunu hadi bir de hatalarını masaya yatıralım anlamında buda bir mantığa işaret ediyor ben buna katılmıyorum açıkça söyledim.

Onur Hamzaoğlu: Ahmet, bir şey ilave edecek misin?

Ahmet Haşim Köse: Başlamak zor bir şey tabi. Ancak bir hareketi devrimci hareketi hâline getiren şey tek başına onun iktidarın şiddetine karşı müdahale edebilme kapasitesi değildir. Benim bildiğim insanlık tarihinde bir sürü halk hareketi var ama bunların hepsinin devrimci olduğunu söylemek mümkün değil.

Onur Hamzaoğlu: Şöyle yapalım. Sonuç itibarıyla burada oluş sebebimiz belli. Bu itibarla konumuzla ilgili bazı alt başlıklara sınırlı da olsa değinebildik. Metin Kayaoğlu'da bu tanımlamalar çerçevesinde onunla ilgili bir değerlendirme yapmış oldu. Bundan sonrasını sorularımıza yanıt vermeye yakın bir boyutta ilerletirsek amaca ulaşmış oluruz. Daha önceki oturumlarımızda yine benzer zenginliği yani farklı farklı siyasal alanların temsilcileriyle oturarak yürüttüğümüz bu tartışmalar da bu eğilim yaratılmadı. Bu hürmetin devam etmesi gerektiğini düşünüyorum. Bu boyutuyla devam edelim Metin Kayaoğlu.

Metin Kayaoğlu: İzninizle ben de bu usule katılmıyorum! Ben Kürdistan Özgürlük Hareketine mensup değilim. Türkiye sol hareketinde yer alıyorum ve buraya da sanırım bu kimliğimle çağrıldım. Dolayısıyla, elbette bildiğim gibi konuşacağım; bunun başka bir açıklaması olamaz! Kendi düşüncemi kendi yordamımla ifade ederim elbette; bir çatışma çıkarmak için de konuşmuyorum.

Kürdistan Hareketinin sınırını vurguladığımı sanıyorum. Fakat öyle bir ters yönelim var ki, 'bu taraf'taki demokrasi mücadelesini de esas olarak onlar yürütüyor. Biz yok muyuz? Varız elbette, ama büyük gücüyle mücadeleyi götüren o hareket. Peki, biz, neyi nasıl yapacağımızı düşünür ve tartışırken, içinde bulunduğumuz ortamdaki verili güçleri, gerçek güçleri saptamayacak mıyız? Karşımızda ya da yanı başımızda yer alan gerçek güçleri dikkate almayacak mıyız? Bunlarla ilgili konuşmak durumundayız...

Onur Hamzaoğlu: Her bir kişiye yaklaşık olarak sunum için yarım saat ayırmış olduk. Bundan sonra sorularımızın yanıtları üzerinden ilerleyelim lütfen.

Metin Kayaoğlu: Peki

Onur Hamzaoğlu: Oturumun amacına yönelik olarak verilecek mesajlar konusunda bir eksiklik kaldı.

Bu eksikliği nasıl doldururuz. Ne yapmalı? nasıl yapmalı? nerden başlamalı? sorularına yanıt verebilir misiniz?

Metin Kayaoğlu: Zaten buna geliyordum... Türkiye bakımından bence sol hareketin önünde iki temel sorun var. Bunlardan biri, ideo-politik paradigmasını nasıl ve nerede inşa edeceğidir. Sol, bu zamana kadar genel olarak kendi paradigmasını birbirleriyle çatışan iki egemen sınıf kanadından biriyle aynı ideo-politik evrende, "aynı gemide" oldukları üzerinden kurdu. Solun engin çoğunluğunun Kemalist kanatla aynı evrensel değerleri, aynı ilerleme anlayışını benimsediğini biliyoruz. Elbette, Kemalizmin daha ilerisini, daha tutarlısını, mantıksal sonuçlarını savunarak... Şimdi, solun, genişçe bir tarihsel yay çizdikten sonra, bu yönünü ihya ettiğini gözlemliyoruz. Hatta Kemalistlerin perişanlığı eşliğinde onların yerine bile geçerek... Ben, sol hareketin bu paradigmayı izleyerek bir yere varacağını sanmıyorum. Peki, o halde öbür tarafla paylaşacağı bir ideo-politik evren tasarımına mı yönelmeli sol? Hayır, kesinlikle! Marksist sol, bunlardan bağımsızlaşmak zorunda; bir teorik/ideolojik yenilenme ve yapılanmaya gitmek zorunda. Ne birine ne de ötekine bağlanan, ne biriyle ne de ötekiyle kesişen bir yapı geliştirmek zorunda.

İkinci temel sorunu, sol hareketin toplumsal kaynakları ve zemini oluşturuyor bana göre. Bunun için en iyi değerlendirme örneğini Gezi Ayaklanması oluşturuyor. Gezi, Türkiye'nin karşılaştığı ilk ve tek kitlesel genel ayaklanmadır. Fakat çok ilginç, yapısal nitelikleri ile bu ayaklanma, ülkede devrimci bir dönüşüme yönelmeye itiraz etmek gibi özelliklere sahiptir. Mücadele için örgütlenmek gerekmektedir; Gezi Ayaklanmasının kitlesinin tanımlayıcı eksenini örgütlenmeye karşıdır. "Dikey örgütlenme" denileni kast ediyorum; örgütlenme dikeydir zaten, yatay bir örgütlenme olamaz bence. Devrimci dönüşüm için adanmışlık gerekmektedir; Gezi Ayaklanmasını karakterize eden birey profili, adanmışlığı, geçmiş dünyanın geride kalmış değeri olarak reddetmektedir. Bizce, evet, devrim gerekmektedir; Gezi Ayaklanmasının kitlesi devrimi, gereksiz, anlamsız, barışın ortadan kalktığı bir moment ve süreç olarak dışlamaktadır.

Türkiye solunun bu dünyanın içinde olduğu, bu dünyadan beslendiği ve bu dünyayı beslediği açık bir olgu bana göre. Ve bunda gözden kaçırılmaz bir sorun var.

Öte taraftakiler, yüzde 50'si diyelim toplumun, bizim hiçbir şekilde ilişkileneemediğimiz bir dünyayı temsil ediyor. Peki, sorunlarımızın çözümünü için onlara mı başvuracağız? Onlarla uzlaşacak, onların "din'iyle din'lenecek" miyiz? Hayır; onların "afyon dini" sadece kahredilmelidir. Efendisine teslimiyeti din kabul etmeyle işimiz olamaz.

Karşı karşıya olduğumuz toplumsal gerçeğin böyle resmedilmesinin uygun olduğu düşüncesindeyim. Gezi Ayaklanmasında çok kullanılan bir görsel, polisin gaz fişeğine elindeki gitaryla karşı koyan gençti. Bu simgeyle toplumsal dönüşüm sağlanacağı görüşünün gerçekte karşılığı yok bence. Bunlar bir şeye işaret etmesi bakımından önemli; Türkiye sol hareketinin devrimcileşmesinin, devrimci tepkiler yaratmasının toplumsal kaynakları kurmaktadır bence. Türkiye sol hareketinin birkaç kuşaktır içinde olduğu toplumsal menbalarda başka dinamiklerin geliştiği görülmektedir. Öteki toplumsal dilimle hiçbir iletişim kurulamamaktadır ve bunlara dönük herhangi bir fırsatçı, uzlaşmacı yönelimin görünen gelecekte hiçbir yarar sağlamayacağından başka, yönelene zararı olacaktır. Bunların, yakın gelecekte aşma olanağımız olmayan yapısal sorunlarımız olduğu görüşündeyim. Teşekkür ederim.

Onur Hamzaoğlu: Metin Kayaoğlu'na teşekkür ediyorum. Cem Hocam buyurun.

Cem Somel: Teşekkür ederim. Son aylarda Türkiye'de doların fiyatının hızla arttığı bir iktisadi olay yaşadık. Dolar kurunun bu şekilde artması sonucu önümüzdeki yıl muhtemelen işsizlik oranı artacak, birçok esnaf iflası edecek, olay ekonomide daralmaya yol açacak. Bu hadiseye diyen yol açan iktisat politikaları belli. Birincisi serbest ticaret, serbest ithalat. İkincisi konvertibilite yani döviz alıp satma, transfer etme, bulundurma ve yurt dışına gönderme özgürlüğü. Eğer bu iki politika uygulanmasa Türkiye'de dış ticaret açığı kontrol altına alınabilirdi, döviz kuru da bu şekilde süratli bir şekilde artmayabilirdi ve şu anda başında olduğumuz iktisadi bunalım da yaşanmazdı. Bu politikalar aslında Türkiye'yi yönetenlerin Türkiye'yi götürmek istediklerini söyledikleri yöne aykırı çünkü Türkiye'yi 2023 yılında dünyanın gayrisafi yurt içi hasıla itibarıyla en büyük ekonomilerinden biri hâline getirmek iddiaları var. Türkiye'yi teknolojiye atılım yapan bir ülke hâline getirmek istediklerini söylüyorlar. Türkiye'nin merkez devletleri karşısında daha sözü geçen bir devlet olmasını istiyorlar. Bunlara ulaşmak istediklerini söylemektedirler, oysa uyguladıkları politikalar, böyle bir amaca hizmet etmemektir. Çünkü böyle bir amaca yönelen bir siyasi iktidarın uygulaması gereken politikalar genel olarak merkantilist yani dış ticareti kontrol edecek, ülkeyi (gıdada, sanayide vs) kendine yeterliğe yöneltecek politikalar olması gerekir. Ve ülkeler arası sermaye hareketlerini kontrol etmesi gerekir. Dolayısıyla kendi söylemlerine aykırı politika uyguluyorlar. 1994 ve 2001 yılında yaşanmış olan, ani döviz kur artışı sebebiyle ortaya çıkan krizlerin benzerini tekrar bir kere daha geçiriyoruz. Fakat bu, muhalif

medyada dahi söylenmiyor, tartışılmıyor; bu politikalar eleştirilmiyor anlatılmıyor. Şu anda Türkiye'de kurun artmasına paralel olarak Hindistan'da, Endonezya'da, yanılmıyorsam Güney Afrika Birliği'nde, Arjantin'de benzer olaylar vuku buluyor. Bunlar da yine benzer konvertibilite ve serbest ticaret politikaları uygulamasından kaynaklanıyor. Amerika Birleşik Devletleri'nde Merkez Bankası'nın faiz oranlarını artırması birçok fon yöneticisini tasarrufları Türkiye, Hindistan, Arjantin gibi ülkelere çekmeye sevk etmektedir. Dolayısıyla Türkiyeli emekçilere muhalefetin açık açık, uygulanan politikalar budur, sonucu da budur, bu devalüasyonun siyasi rejimle falan alakası yoktur, uygulanan iktisat politikaların neticesidir diye anlatması gerekir idi. Fakat görüyoruz ki ne ana muhalefet partisi bunu söylüyor, ne de görebildiğim kadarıyla muhalif sitelerde köşe yazarları değiniyor. Değinememelerinin sebebi ancak bir tek şekilde açıklanabilir: kimse bu politikaların değişmesini istemiyor. Hepsi aynı sınıfın mensubu. Sınıfsal içgüdüleriyle bu politikaların tartışılmasını istemiyorlar. Emekçiye, tuvalet kâğıdı bundan 50 liraya çıktı, sebebi SEKA Fabrikası'nın kapatılması diye izah edilebilir. Bu imkân değerlendirmiyor. Hatta birileri sen Türkiye'yi yönetenlere akıl mı veriyorsun, kapitalist Türkiye ekonomisini nasıl yöneteceğini mi öğreteceksin, sen kapitalizmi kurtarmaya mı çalışıyorsun? diyebilir. Eskiden böyle şeyler söylenirdi. Oysa mesele kapitalizmi kurtarmak değil. Bu bunalımlar kapitalizmi sarsmıyor. Türkiye'de de kapitalizm sarsılmış değil. Kriz emekçilerin krizi, bunların ceremesini emekçiler çekiyor. Emekçilere mesela şu anlatılabilir: senin Avrupa'ya göçmen engelleniyor, devlet sınırları bunu engelliyor, ama ticaret seni yoksullaştırıyor. Zaman zaman tekrar eden döviz krizleriyle mağdur oluyorsun; ülkelerarası sermaye hareketleri serbest, niçin sen sınırları aşmıyorsun? Haluk Hoca yeni bir program gereğinden bahsetti. Mesela Türkiye'de on kusura resmi sosyalist, komünist parti var. Bunların programları var. Niçin bir programdan bahsetmek ihtiyacı duyuluyor? Bunların programlarına baktığımızda (12 partinin programını teker teker okumuş değilim, bir kaçını biliyorum) şöyle bir genelleme zannediyorum yapabilirim: bu programlar esas itibarıyla hiçbir mücadele sürecinden geçmeden rahatça iktidara oturmuş bir sosyalist partinin her şey yerli yerine oturduğu zamanki düzenini tasvir ediyor. Ne oraya gidiş yolu, ne de sınıfsal direnmelerin nasıl aşılacağı programlarda yazılı. Türkiye'de bir halk iktidarı kurulsa ilk yapacağı işlerden biri dış ticareti devletin kontrolü altına almak ve sermaye hareketlerini kontrol etmektir. Burjuvazinin uluslararası bağlantıları bunlardır. Sadece ekonomiyi dengeye getirmek için değil fakat aynı zamanda burjuva sınıfının uluslararası bağlantılarını kesmek için gereklidir. Ama

bunlar ne yazık ki konuşulmuyor. Bu, Semir Emin'in huruç projesidir. Kendisi yetmişli yıllardan beri, madem ki yoksullaşma ve çevreleşme kapitalist dünya sistemine eklemelenmeden kaynaklanıyor, o hâlde bu sistemden çıkmak gerektiği fikrini savundu. Dünya ekonomisi değişiyor ve kapitalist sistem de değişiyor. Şahsen, şu noktada hurucun dışında herhangi bir çıkış stratejisi göremiyorum. Fakat hurucu gerçekleştirmek için bunu emekçilere anlatmak lazım. Uygulanan politikalar senin kaderini şu şekilde etkiliyor, geçimini şu şekilde etkiliyor ve bunun alternatifi olan program da budur. Dışardan ithal edilmiş olan otomobile binmeyeceksin, ithal edilmiş gömleği de giyemeyeceksin diye dobra dobra söylemek lazım. Ayrıca dolar alamayacaksın, diyebilmek lazım. Emekçilere marketleri dolduran ithal mallar aynı zamanda aldığın ücretin seviyesini de belirliyor, bunu anlatmak mümkün. Anlatılmıyor.

Onur Hamzaoğlu: Cem Hocam çok teşekkür ederim. Şimdi birinci oturumun son konuşması için sözümsel Akkaya'da.

Yüksel Akkaya: Peki, teşekkür ederim. Ben çok uzun konuşmayacağım. İlk soruyla başlayayım. Nereden başlamalı? Yani burada hekimlere hekimlik yapmış olmayım ama eğer bir hastayı bulamazsak tedavi ve teşhis koymamız herhalde pek mümkün değil. O zaman bir şeye bakmamız lazım. Ne yaparsak, nasıl yaparsak, neyle karşı karşıya olduğumuzu bilmemiz gerekir diye düşünüyorum. Geçen yılki oturumda ben Türkiye'nin giderek kasabalaştığından söz etmiştim. Bu süreç devam ediyor gördüğümüz kadarıyla. Eğer bilimle sanat arasında bir ilişki kurarsak, Nuri Bilge Ceylan'ın bir kasabayı anlattığı Ahlat Ağacı filmi tesadüf olmasa gerek, çekim yılı açısından baktığımızda. Peki kasaba neyi temsil ediyor? Kasaba tutucu muhafazakârlaşmış yeniliklere açık olmayan bir yapıyı temsil ediyor. Oysa Türkiye baktığımızda kentlerin niceliksel olarak arttığını söylemek mümkün. Fakat niteliksel olarak baktığımızda bütün büyük kentlerin ne yazık ki kasabaya döndüğünü söylemek mümkün.

Kasabada sınıfsal bir hareketten söz etmek mümkün mü? Pek çok fabrikamız var, çalışanımız var, işçimiz var. Bugünkü işçi sınıfının yapısına baktığımızda bir sınıftan söz etmek biraz sıkıntılı gibi geliyor. Buradan başlayıp devam edeceksek bir şey daha söyleyeyim sonra diğer soruna geçeyim. Neyle karşı karşıyız? Metin Kayaoğlu doğru bir tespitte bulundu. Biz hep yanlış bir hedeften bahsediyoruz. AK Parti diye bir parti yok, bütün partiyi temsil eden otoriter tek kişi var. AK Parti'nin son olağan genel kurulunda Ankara sokaklarında billboardlarda tek bir söz vardı: Tek millet, tek

devlet! Altına tek adam yazmayı unuttular... Tek adamın yönettiği bir ülkedeyiz. Cahil cesareti ile akşam yatıp sabah kalkıp bir karar alan sıkıntılı bir kişilik ile karşı karşıyayız. Kuşkusuz keyfi bir yönetimle karşı karşıyayız. Neyle ne zaman karşı karşıya kalacağımızı da bilemiyoruz. Bir bilinmezler, belirsizlikler içindeyiz. Bir rehine politikası var; Onur gibi insanları rehin alıyorlar.

12 Eylül büyük bir kesimi içeri atmış, büyük bir kesimi de dışarı atmıştır. Bu yönetim ise keyfi olarak da ne içeri atıyor ne de dışarı atıyor, sadece rehin alıyor. Zaman zaman 3 aylık 6 aylık tutukluluk süresince pazarlıklar yapılıyor. Daha sonra bu rehinerler serbest bırakılıyor. İlginç bir durumla karşı karşıyız. Gazi Üniversitesi'ni, İstanbul Üniversitesi'ni İnönü Üniversitesi'ni keyfi bir kararlarla ikiye böldü.

Büyük tablonun ötesinde bu küçük şeylere baktığımızda neyle karşı olduğunu iyi bilmemiz lazım. Yapıyı bilmemiz lazım. Bir önceki oturum da Cumhuriyet Halk Partisi'nin de ideolojik kriz yaşadığını söylemiştim, bu kriz derinleşerek devam ediyor. Netleşmiş değil yani. Metin'in söylediği gibi muhalefet olarak karşıda bir tane Kemalizm'den söz etmek mümkün değil. Kemalizmle devam etmeli mi ya da ne kadar yumuşatalım, neresini alalım, neresini almayalım diye bir ideolojik bunalım da. Ana muhalefet partisi üzerinden bakıldığında Metin Ağabey'in karamsar çizdiği tablo içinden baktığımızda gerçekten yakın dönem de bir şey yok. Peki ne yapmalı, nasıl yapmalı? Bir kere bu dönemler kendi aklımızı koruduğumuz, mevcut yapıyı koruduğumuz dönemler olmalı. Kenan Ağabey'in söylediği gibi kendi mahallemizi tahkim ettiğimiz dönemler olmalı. Yani geriye düşmemeliyiz. Bu cepheden geriye düşmemeli, mevzilerimizi kaybetmemeliyiz. Öncelikli programımız en kısa, en yakın yakıcı programız bu olmalıdır, sonra burayı tahkim etmeliyiz, bir kuluçka dönemi yaşamalıyız.

Bunları nasıl yapmalıyız? Şimdi Türkiye'deki muhalefet yapısına baktığımızda ortada sıkıntılı bir şey var. İşçi sınıfı ve halk hareketleri uzun dalgaları üzerinden baktığımız da beklenmedik anlarda beklenmedik hareketlerle karşı karşıyayız. Dolayısıyla bir kere buna da hazırlıklı olmalıyız. 1908 grevleri, 1946, sendikal hareketi, 15-16 Haziran, 1989 bahar eylemleri ve Gezi. Bu aslında hocanın söylediği gibi işyerlerinin, fabrikaların ve çeşitli mekânların herhangi başkaldırıya bir isyana hazır olduğunu gösteriyor. Yine Lenin'in söylediği gibi kitlelerin de ne zaman ne yapacağını belli olmadığını gösteriyor. Uzun vadede baktığımızda ise evet Recep Tayyip Erdoğan bu iktidarı bırakmayacaktır, bir seçimle de gitmeyecektir. Çünkü Bizans-Osmanlı

geleneğine baktığımızda tahttan düşenin kellesinde götürüyorlar. Recep Tayip Erdoğan iktidardan düştüğü anda çok büyük şeylerle karşı karşıya olacağını bildiği için ölümü pahasına, canı pahasına o iktidardan düşmeyecek, bunun için de her şeye başvuracaktır. Zira başka seçeneği yok...

Haziran seçimlerinde olduğu gibi belki yerel yönetimdeki seçimleri ortadan kaldıracak ya da bir ay sonra kayyum tayin edecektir. Peki sınıfın durumu nedir? Genç bir işçi kitlesiyle karşı karşıyız. Kasabalılık ve köylülük arasında giden gelen, bir sınıfsal kimlikle, kişilikle, işçi ile karşı karşıyayız. Ne yazık ki 19. yüzyılın ve 20. yüzyılın başındaki üretici işçi ile de karşı karşıya değiliz. O dönemler üretimin belirleyici olduğu, üretimin kimliği, kişiliği, karakteri belirlediği bir dönemdi. Şimdi ise tüketimin kimliği, kişiliği belirlediği bir dönemle, yapıyla sınıfla karşı karşıyız. Yani üretimin biçimlendirdiği bir işçiden işsizlik ve borç batağına batmış bir işçiyle, tüketim ile prangalanmış olan bir işçi ile karşı karşıyayız. Burada ki sınıfsal yapı da oldukça sorunlu, buradan örgütlenmek mümkün mü? Bazı sendikaların örgütlenme alanlarındaki uzmanlarıyla konuştuğumuzda, sendikaların illegal örgütlerden daha illegal örgütlenedikleri görüyoruz. Karşılıklarına mafya çıkıyor, işverenin silahlı adamları çıkıyor, daha vahimi bazen işçinin kendisi çıkıyor. Örgütlenmek de pek kolay değil. O zaman sendikada örgütlenmekte, bunu fetişleştirerek sendikal örgütlenmekte ısrar etmekte yarar var mı? İşçi sınıfının tek örgütlenme biçimi sendikal örgütlenme midir? Zaten sendikalara baktığımızda sendikaların işlevsiz kaldığı söylemek mümkün. Yani DİSK'in içinde bir iki tane sendika, bir iki tane şubeden söz edebiliriz, ama DİSK'in içinde Lastik-İş, Tekstil gibi mafyalaşmış sendikalardan da söz edebilirsiniz.

Onun için sınıfsal açıdan baktığımızda bir özne olarak siyasal yapılar sol siyasal yapıların ellerindeki militanları aktivistleri tahkim etmeleri, güçlendirmeleri çoğaltmaları ve bu alanlarda kullanmaları gerekir. İşçi sınıfını kooperatifler şeklinde, dernekler şeklinde de örgütleyebilirsiniz ama sadece işçi sınıfını örgütlemek yetmez. Bundan yıllar önce ben bu örgütlenme meselesi üzerine bir sunuş yaptığım da ortak örgütlenmeden söz etmiştim. Bu ortak örgütlenme, kamu çalışanlarını işçileri içeriyordu. Fakat günümüzde artık bu ortak örgütlenme, işsizler dâhil toplumun önemli bir kesimini de içermeli.

Nasıl bir örgütlenmeden ve bir politikadan söz edilebilir dersek dünyada iki tane örnek verebilirim. Bir tanesi Güney Afrika'da ırkçılığa karşı mücadele de eden COSATU bir tanesi de Brezilya'da İşçi Partisi'ni kuran sendikal örgütlenme. Buralarda toplumsal hareket

sendikacılığı vardı. Kendi içinde de zaafırlar içeren bir şeyler vardı. Fakat bu iki ülke şunu yaptı: işçiyi işyerine fabrikaya sıkıştırmadı, işçiden işçi sınıfından söz ederken, sadece işyeri ve fabrikadaki sorunlardan söz etmedi. İşçinin gündelik hayatına yöneldi, hayatının 24 saatine yöneldi, evine yöneldi, çocuğun eğitim sorunu ile ilgilendi, diline yöneldi. Irk ayrımcılığına, renk ayrımcılığına yöneldi. Bir ortak örgütlenmeden söz edeceksek Türkiye işçi sınıfını geniş anlamda ele almalıyız: ailesiyle birlikte, ailesinin yaşantısıyla birlikte ele almalıyız. Yeni bir örgütlenmeden, yeni bir yapıdan söz ediyorsak, buraya çevreyi de dâhil etmeliyiz.

Bir kriz döneminde faşizmle karşı karşıysak alınacak kararlar merkezi ile hızlı olmalıdır. Karşı taraf bir karar almışsa uyguluyorsa siz de demokratik katılımcı çerçevede tabana soralım, yukarıya soralım dersiniz bir ay sonra karar alırsınız. Karşı karşıya kaldığınız şeye zamanında etkili olarak itiraz edemezsiniz. Oysa şiddetin hızını ve faşizmin yaygın olduğu dönemlerde güçlü bir merkezi örgüt, hızlı karar alan ve uygulatan bir merkezi örgüte ihtiyacınız vardır. Önümüzdeki günler bunu yapıp yapamamakla sınılanacak günlerdir. Tarihsel bir sorun ile karşı karşıyayız. Soruna bakacaksak buradan bakmak lazım, buradan düşünmek lazım.

Çok uzatmayayım hemen bitireyim. Kürt meselesine gelince ben üç yıl kadar Van'da görev yaptım, sonra geçen yıl bir daha gittim o tarafa. Oradaki arkadaşlarla görüştim. Bir sürü belediye başkanı içeri atıldı, bir sürü milletvekili tutuklandı, eş başkanlar içeri atıldı ve Kürt illerinde güçlü bir itiraz çıkmadı, neden, dedim. Bana şunu söylediler: Biz artık biraz Türkiye'yi arka plana attık. aşağıda Güney'le ilgileniyoruz. Bizim için birincil görev birincil iş güneyde bir devlet yapısı oluşturmak, onun için enerjimizi Türkiye'de harcamayız. Demek ki önümüzdeki dönemde mücadele açısından bakacaksak Kürtler açısından baktığımızda yeni bir olgu ile karşı olduğumuzu değerlendiriyorum. Mücadelede müttefikleri düşünürken olanaklarımızın ya da olanaksızlıkların çerçevesini iyi çizmek gerekir diye düşünüyorum. Ben de şimdilik böyle söyleyip bitireyim, uzatmadan.

Onur Hamzaoğlu: Birinci oturumumuzu tamamladık. Teşekkür ediyorum. Ancak bu tartışma sürecinde oturumumuzda yer almayan-bulunmayan özgürlük hareketinin adı çok geçti, atıflar yapıldı. Tartışmalarımızı bu bağlamda özel bir eleştiri ya da özel bir övgü içeriğine sahip hâle getirmemiz gerekir. Sanıyorum bu durum okurlarda da benzer duyguyu yaratacaktır. Yani muhataplarının yanıt vermesi gereken sorular önümüze çıkmış oldu. Ama bu sorulara yanıt verecek muhatapların burada olmadığını bilerek de bu sorularla karşılaşmış olduk. Daha önce gerçekleştirdiğimiz

Yuvarlak Masa toplantılarımızda böyle bir durumla karşılaşmamış olduğumuzu söylemek isterim. Yüksel Akkaya konuşması ile beraber oturumumuzun Yuvarlak Masa'nın birinci bölümünü tamamlanmış olduk. İkinci bölüme geçmeden önce şimdi 14 dakika kadar ara verelim.

II. BÖLÜM

Onur Hamzaoğlu: Evet zamanında başlayabildiğimiz için için herkese teşekkür ediyorum. Toplantımızın ikinci bölümüne başlayacağız. Birinci bölümde bazı tartışmalar yanıt gereksinimi doğurdu. Bunlara kısaca değinebiliriz. Ancak dileğimiz bu yanıtların yeniden yanıt gereksinimi doğurmaması. Ve biraz önce Yüksel'in yapmaya çalıştığı gibi; büyük memnuniyetle karşıladığımızı da söylemek isterim; ne yapmalı, nasıl yapmalı, nerden başlama sorusuyla ilgili daha somut ifadelerle ilerleyebilmemiz ve bunun bize ve okurlarımıza kazandıracığı zenginliğe biran önce ulaşmamız. İkinci bölümde de Metin Çulhaoğlu ile başlayacağız ve birinci bölümdeki sıra ile devam edeceğiz. Metin ağbey buyurun.

Metin Çulhaoğlu: Bu ne yapmalı, nasıl yapmalı konusuna odaklanmaya çalışacağım. Çok kısa bir metodolojik açıklama yapmak gereğini duyuyorum. Şimdi bir özne tasavvur edelim, bir örgüt olabilir, tekil kişiler olabilir, şimdi bu öznenin bir iradi tasarruf alanı vardır, irade gücü vardır, bir yerlere müdahale etme kapasitesi vardır teorik olarak. Bu iradenin kullanılabilmesi alanları üçe ayırabiliriz. Birincisi kendi içidir ikincisi en dışıdır, üçüncüsü yakın çevredir çevreleyen alandır. Öznenin iradi tasarrufunu kendi içine dönük olarak kullanmasını biliyorum, pek çok örgütte olur, içerde bir tartışma çıkar öncülük içe dönük öncülük yapar, bir takım insanlar tasfiye edilir ya da bölünme olur bu öznenin iradesine içe dönük olarak kullanması ve genellikle Türkiye sosyalist hareketinde son dönemde irade genellikle içe dönük olarak kullanılır bu bir gerçektir. İkincisinde iradenin en dışı doğru kullanması söz konusudur şimdi bu soyut bir şey değil, bunun örnekleri var ben özellikle son 10 yıl içersin de defalarca karşılaştım ya bırakın bu cumhuriyetçileri şunları bunları bilmem kimlere AKP'nin tabanına yönelmek lazım, AKP'nin tabanını eritmek lazım, buna hiç kimse yok ya AKP'nin tabanı dursun durduğu yerde demez elbette iyi bir şey ama bunu bir öznenin şuandaki bir öznenin, bunu yapabilme gücü yoktur, ağızyla kuş tutsa ya da şu son derece ilginç oraya hitap edecek söylemlere başvurmaya kalksa bu sefer garip garip şeyler icat etmek zorunda kalır. Dinimiz sosyalizmde içerir gibi şeyler söyler ya da arşafli kadınlar bulup onlara rozet takar falan. Şu anda Türkiye sol hareketin bugünkü gücü ile en dışımızdaki insanları etkilemesi

pek mümkün görünmüyor. Daha ciddi hareket hâline gelirse elbette oraya da nüfuz etme kanallarını bulacağız yani AKP'yi destekleyenler hep öyle kalır demiyorum.

Bu iki kategoriyi bir yana bırakacak olursak öznenin iradi müdahalede bulunabileceği kesim olarak yakın çevreye bakmak gerekir. Biz kendi içimizde neler yapabiliriz? Kendi içimize derken 2-3 tane örgütü ya da odağı sıralamıyorum; Türkiye de ilerici, sosyalist, devrimci vesaire bu tip sıfatlarla tanımlanabilecek ne kadar özne varsa hepsini kastederek söylüyorum. Şimdi bunlara ilişkin olarak ne yapılabilir ya da bu topluluğu oluşturan öznelerin her biri diğer öznelere yönelik müdahale olarak neler yapabilir? Şimdi bunun bir formel yanı vardır bir de enformel yanı vardır. Formel yan derken birtakım girişimlerde bulunmayı kastediyorum. Biz şu gidişata karşı şu iktidar ya da rejime karşı güçlerimizi birleştirmeye karar verdik denir. Biz, bir cephe oluşturuyoruz denir. Biz bir ortaklık oluşturuyoruz denir vesaire. Enformel yanı nedir dersiniz şunu kastediyorum: Türkiye de sınıf hareketi yarın bir gün biraz ete kemiğe bürünürse, aynen gezi boyutlarında olmasa bile birtakım dinamikler ortaya çıkarsa bu enformel yanıdır, daha sonra bu topluluklar formel örgütlenme biçimine ulaşabilir, onu bilemiyorum. Formel örgütlenmeler demin anlattığım anda cepheleşme vesaire girişimlerle bizim şu andaki en yakın elimizi uzatabileceğimiz bireyler bir şekilde biçim verebileceğimiz bir alandır.

Burada bir noktaya dikkat çekmek istiyorum. Şimdi böyle bir fikre hiç kimse itiraz etmez yani bizim cepheye şuna buna hiç ihtiyacımız yok herkes kendi kayığında gitsin bu iş hallolur diyeceğini zannetmiyorum, yalnız şöyle bir şey var: Cephe girişimi ya da fikri bizi ister istemez bir yere zorlayacaktır. Örneğin, şunlarda şunlarda müşterek olalım yeter; nedir, kuvvetler ayrılığı yeniden tesis edilsin, Türkiye Büyük Millet Meclisi yeniden işlev kazansın, cumhurbaşkanının yetkileri kısıtlansın ya da Avrupa Birliği'nin bilmem ne kriterleri esas olsun.. Şimdi eğer cepheleşmek dediğimiz olay böyle bir zeminde bunlara dayanarak kurulsun ya da ne bileyim bunlara dayalı olarak kurulsun denirse biz bu cepheyi oluşturanlar kendileri farkında olsunlar, olmasınlar, istesinler, istemesinler başka bir şeylerin alet olurlar. Türkiye'de bugün sol-demokrat muhalefet ne kadar güçsüz görünürse görünsün, Türkiye sorunlarının bu saydığım örneklerle aşılamayacağı, çözümüne bağlanamayacağı bir noktaya gelmiştir.

Yanlış anlaşılmasın, her yerde sosyalist devrim densin falan filan demiyorum. Demokratik cumhuriyet denir, devrimci cumhuriyet denir... Sözelimi TBMM'ye

cumhuriyet döneminde tanınmamış başka işlevler tanınır. Demokrasiye, katılımcılık boyutu dâhil olmak üzere, burjuva demokrasisinin hiçbir zaman benimseyemeyeceği kabul edemeyeceği boyutlar katılır. Bunları zorlamak gerekir diye düşünüyorum ne yapmalı sorusunun yanıt olarak; başkalarını bilemem ama bana göre bir ortaklık kurulmalı, adı cephe olmayabilir, ortaklık olabilir, başka bir şey olabilir.

Burada biri elbette daha güçlü, diğeri şu an daha güçsüz olmak üzere iki tane önemli öbek tespit etmek mümkün. Biri Kürt özgürlük hareketidir, diğeri de şu ya da bu şekilde bir yeniden kuruluş çabası içerisinde olan sosyalist harekettir. Şimdi burada açık yüreklilikle şunu söylemek isterim: Yeniden kuruluş süresinde sürecinde olan Türkiye sosyalist hareketin değişik öbekleri bu saatten sonra Kürt özgürlük hareketine hadi sende bizim yanımıza gel bak yarın sosyalizm geldiğinde herşey çözülecek deme durumunda değildir. Buna karşılık Kürt özgürlük hareketinin de içinde yer alan sosyalist unsurlara rağmen Türkiye’de sosyalist düşüncenin ve pratiğin bütün ihtiyaçlarını karşılaması objektif olarak mümkün değildir. Bunların her iki tarafta kabul edilmesi hâlinde ortaklaşmalar, Kürt özgürlük hareketiyle Türkiye’deki sosyalistlerin ortaklaşması, bir yerde buluşması gerçekleşebilir. Türkiye sosyalistleri Kürt özgürlük hareketinin özel konumunu, dinamiklerini, hedeflerini vesaire dikkate alacak. Kürt özgürlük hareketi de “sosyalizm gerekiyorsa onu da biz yaparız” demeyecek. Bu hareket de sosyalizmin bütün sorunlarını, ihtiyaçlarını, gündemlerini karşılayabilecek durumda olmadığını ve olamayacağını kabul edecek. Örneğin Kürt özgürlük hareketi içerisindeki sosyalist arkadaşlarımız unsurlar şunu diyebilirler: Demokratik konfederalizm çağımızda sosyalizmin gerçekleşme biçimi diyebilirler. Ama Kürt özgürlük hareketinin başka sosyalistlere, başka sosyalist unsurlara eğer sosyalizm diyorsanız bunun günümüzdeki tek gerçekleşebilir biçimi bizim temsil ettiğimiz demokratik konfederalizm dememelidir. Kendisi onu savunsun o ayrı. Mesela geçenlerde Duvar gazetesinde İrfan Aktan arkadaşımızın röportajı vardı milletvekili seçilen sosyalistler işte birileri başka bir parti kuracak falan İrfan Aktan şöyle diyor “HDP’de neyin karşılığını bulamadınız ki ayrı bir parti kuruyorsunuz...” İrfan Aktan böyle bir soru sorabilir Ama böyle bir sorunun sorulması bana Kürt özgürlük hareketi içerisindeki arkadaşlarımızın, çağımızda Türkiye’de sosyalizm adına ne varsa zaten biz onu yapacağız, ayrı yerlerdeki sosyalizm anlayışlarına da ayrı örgütlenmeye de gerek yoktur düşüncesinin varlığı şeklinde anlamak da mümkün. Eğer bu karşılıklı anlayış sağlanırsa Türkiye sosyalistleri Kürt hareketinin özgün konumunu görmezden gelmekten vaz geçerse, Kürt özgürlük hareketi de bugünkü konumuyla

sosyalizmin ihtiyaçlarını eksiksiz karşılayamayacağını kabul ederse bir ortaklık kurulur ve bu minvalde yürünür.

Bir tek şey söyleyeyim Kenan ben yanlış anladıysam kusura bakmasın, eğer doğru anladıysam şimdi söyleyeceklerimi bir itirazım oluyor bu Türkiye’nin durumuyla şunla bunla ilgili değil işte yanılıyor yanlış anlamış olabilirim. Kenan galiba şunu dedi: Sosyalistler kapitalizmin feodalizm içinden geliştiği, buna karşılık kapitalizm içerisinde sosyalizmin nüveleri gelişmez inancına sahiptirler bu yanlıştır. Sosyalizm nüveleri kapitalizm içinden de gelişir dediyse buna itiraz ediyorum çünkü ikisi muadil şeyler değildir Kenan’ın kullandığı bir kavramla ifade edeyim müşterekler dedi Kenan müşterekler bu yabancı dillerde commons diye biliniyor kapitalist bir toplum içerisinde mümkün olduğu kadar metasızlaşmış alanlar yaratmayı hedefliyor, meta ilişkilerinden arınmış sözgelimi tohumu bilmem nereden cargill den şurdan da almıyorsunuz da mübadele yapıyorsunuz, tohum pazarları kuruyorsunuz vesaire.

Kenan Kalyon: Evet doğru anlamışsın.

Metin Çulhaoğlu: Şimdi ben bu tip commons yani müşterekleri geleceğin sosyalist toplumunun kapitalizmin içerisinde gelişen nüveleri olarak kesinlikle değil savunma mekanizmaları olarak görüyorum; kapitalizmin o metalaştırıcı hegemonyasına karşı savunma mekanizmaları olarak görüyorum. Nüve olarak görmüyorum ve ikincisi de bu tip commons yani müşterekleri savunma maksatlı olmanın ötesinde tarımda özellikle ve tüketime yönelik alanlarda geçerli olabileceğini, üretim söz konusu olduğundaysa kapitalist üretim tarzı içinde mümkün olmadığını düşünüyorum. Ancak küçük ölçekte kalabilecekleri için, yaygınlaşamayacakları için literatürde “niche” denir, oyuk boşluk anlamına gelir. Müştereklerin olması feodalizm içerisinde kapitalist üretim tarzını gelişmesiyle muadil bir durum değildir diyorum.

Bir nokta daha: Metin’le deminki tartışmamız kapattık ama ben yine bir konuda itiraz edeceğim Şimdi Metin bu Gezi olayını biraz karikatürize etti, Gezi kitlesi polisin karşısına gitar çalan adamdan ibaret değildi. Metin’in geziyi betimlerken başvurduğu tipolojiyi Sarıgazi’den gelip İstanbul Boğaz köprüsünden geçen kafaları kasklı kol kola girmiş insanlarda göremedim, eğer Türkiye gerçekten Metin’in dediği gibi Türkiye’nin en kitlesel eylemi, işte bazı rakamlara göre üç milyon kişi, üç buçuk milyon kişi katılmış, gene emniyete göre Türkiye’de iki il hariç her yerde olmuş, bu nicelik Metin’in dediği tipoloji ile anlatılabiliyorsa, gitar çalan

çocuk tipolojisiyle, o zaman Türkiye'de çoktan sivil toplum kurulmuş, Türkiye bu konularda başka her ülkeden en gelişkin kapitalist ülkeden bile daha ilerde sonucuna varmak lazım.

Onur Hamzaoğlu: Teşekkür ederim Metin ağabey. Şimdi de sözü Kenan ağbeye veriyorum. Buyurun.

Kenan Kalyon: Evet, ister istemez metin tekrar değindiği için ve sorduğu için tekrar konuya dönüyorum. Yoksa diğer somut konulardan devam etmek gerekiyor. Evet, tam söylediğin şeyi kast ettim. Fakat bir farkla; feodaliteden kapitalizme geçilirken nasıl olmuşsa hiçbir özgünlük taşımadan kapitalizmden sosyalizme geçiş sürecinde de aynısı yaşanır anlamında değil. Nüveler meselesi de öyle. Nüve diye neye bakacağız, düpedüz sosyalist üretim ilişkilerine mi? Feodaliteden kapitalizme geçiş de kapitalist ilişkilerin üretim ilişkilerinin ağır ağır gelişmesinden; korsanların, girişimcilerin, tüccarların feodal iktidar ağlarını üretim ilişkilerini kemirmesinden ibaret için için bir dönüşüm değil. Rönesans var, reform var, köylü ayaklanmaları var, aydınlanma var, bilim alanında dönen, Galile'nin simgelediği, bir kavga var, mekan ve beden üzerinde dönen mücadeleler var, vb. Feodaliteden kapitalizme geçiş de koca bir çağa yayılan inişli çıkışlı bir süreçtir. Zaman zaman feodal güçlerin karşı taarruza geçtiği, feodalitenin kendini yeniden ürettiği veya çeşitli biçimlerde esnediği bir süreç.

Bu günümüzün toplumsal mücadelelerini hengî ışık altında göreceğimiz konusu bakımından da mühim. Mesela Gezi ve Tahrir hakkında konuşacaksak; bu mücadeleler geldi geçti ve buharlaştı diyebilir miyiz? Gezi ve Tahrir aynı zamanda mücadele içinde oluşmuş birer komün, bu anlamda birer kurucu deneyim değil mi? Bu tarz kurucu deneyimlerin birikimi olmadan, halk ve işçi sınıfı kendi deneyimlerinden öğrenerek özyönetim sanatını geri dönüşsüz bir biçimde temellük etmeden sosyalizm mümkün mü diye sormamız lazım. Neyse, bu hayli derin bir tartışma. Bir noktada, Gezi konusunda ben de Metin Kayaoğlu'na itiraz edeceğim. Genel olarak bu tür büyük toplumsal hareketlere hem zaafı hem de bizden kendimizi dönüştürmemizi talep eden mesajları nedir diye yaklaşmak gerektiği kanısındayım. Sovyetler ortaya çıkıncaya kadar Lenin Kurulu meclis öneriyordu programında. Paris Komünü hem Proletarya diktatörlüğünün somut biçimi nedir konusunda hem de proleteryanın yeni öz deneyimleri konusunda yepyeni bir ufuk açtı. Kendi somutumuzdaki deneyimleri küçümseyelim. Mesela Gezi örgütlenme karşıtıdır; çünkü örgütlenme önünde sonunda dikeydir ve Gezi de ona karşı ise düpedüz örgütlenme karşıtıdır denebilir mi? Bence bu aşırı bir

basitleştirmedir. Örgütlenmenin bin bir türü var; dikeyi de, yatayı da, otonomu da, ağsali da, bunların şu veya bu şekilde bir birleşimi olanı da var. Değişken ve dinamik pek çok etkenin belirlenimi altında şekillenen örgütlenme meselesi tek ve değişmez bir forma sığdırılmaz. Böyle yaklaşırsak Geziden almamız gereken mesajları alamayacağımız gibi, onun zaaflarını da doğru saptayamayız.

Mesele sadece Gezi de değil. Son yıllarda dünya çapında onunla belirli bir akrabalık sergileyen pek çok toplumsal mücadeleye, direnişe ve isyana tanık olduk. Bir kere yüz yüze olduğumuz olgu, gelgeç olmayan bir toplumsal eğilim ve arayıştır. Görevimiz bu eğilim karşılamak ve kendimizi buna aygun olarak dönüştürmektir; salt dikey örgütlenme kalıbına sığmıyor diye bunlara mesafeli yaklaşmak değil. İletişim, etkileşim, karar süreçlerine katılım ve demokrasi konusunda yeni vasatlar oluşmuşsa, insanlar bu konularda belirli edinimlerle eylemli süreçlere katılıyorsa, bildiğimiz şemalara göre hareket edemeyiz.

Değirmek istediğim bir başka konuya Metin girdi; polemik olsun diye değil, kendi düşüncemi belirtmek amacıyla değineceğim. Önümüzdeki dönemin mücadelelerini, bu mücadelelerde şöyle veya böyle rol oynayacak talepler tayfını irdelerken karşımızda duran bir soruyu es geçemeyiz ve bu konuda net olmalıyız. Soru şudur: Bu topraklarda burjuva demokratik bir miras var mıdır? Bu mirasa sahip çıkacak hiçbir burjuva özne, hizip, parti olmasa dahi, anti-faşist mücadele, mevcut güç dağılımı ve güçlerin dizilişi şartlarında bu mirası da göz önünde bulunduracak mıyız? Burjuva demokratik çerçevede tek bir formel cephe konusunda ise Metin gibi düşünüyorum. Bu hem mümkün değil hem de bu takdirde kendimizi stratejik amaçlarımızdan vazgeçmiş biçimde bağlamış oluruz. Ama önümüzdeki dönemde ittifak meselelerine klasik cephe anlayışı dışında, yani bütün kurumsal güçlerin yan yana getirildiği tek bir formel cephe şeklinde değil de, birbiri içinde işleyen ittifak halkaları, dizileri ve kesişimleri şeklinde bakacak isek şayet, evet, en geniş açılım çerçevesi olarak bir burjuva demokratik zemin de vardır ve zemine veya mirasa kayıtsız kalamayız. Esasen günümüzün sorununu "ya istibdat ya hürriyet" diye koymak da 1908 Jön Türk devrimini tetikleyen slogana anıştırmada bulunmak, burjuva demokratik mirası güncel bir bağlama taşımak anlamına gelir.

Burada bu en geniş açılım ve ittifak çerçevesinin halk içinde bir karşılığı var mıdır yok mudur sorusunu sormamız gerekiyor. Bu topraklarda serbest ve nispeten özgür seçimlere dayalı meclislerin toplumsal bellekte ve deneyimlerde hafife alınmaması gereken bir

karşılığı vardır bence. Halk böyle uğrakları merkezi ve bürokratik devlet aygıtıyla bir pazarlık, eline geçmiş bir fırsat uğrağı olarak algıladı ve yaşadı. Halkın iyi kötü yararlandığı bu fırsat, pazarlık, gerektiğinde oyla cezalandırma ve baskı yapma aralığı ortadan kaldırıldı. Konuya aynı zamanda bu pencereden yaklaşmamamız gerekiyor. Dolayısıyla şöyle söyleyerek sözü bağlayayım: Geçişken, dinamik ve birbiri içinde işleyen bir ittifak halkaları anlayışıyla hareket etmek zorundayız. Sosyalist solun bu bahiste kendisini sınaması, bir yaratıcılık ve keşifçilik sergilemesi gerekiyor.

Onur Hamzaoğlu: Bu dediğiniz form cephe yerine. Çünkü bu bir şekilde yapılanma gerektiren bir uygulama. Birlikte mücadele formunda ise yeni bir yapı kurulumu yok. Mesele de burada, bu dönemde koşullar yeni bir yapının nasıl ne şekilde kurulacağı, kurulması gerektiği tartışmalarına zaman ayırmaya uygun değil.

Kenan Kalyon: Adlandırma o kadar önemli değil. Önemli olan önümüzdeki dönemin birleşik birleşik mücadele ve direniş ihtiyacına cevap verecek bir taktik yaratıcılık ve esneklik sergilemektir. Şimdi faşizm tehdidinden, faşizmin kurumsallaşma ve yerleşme riskinden söz ediyoruz. Diğer tartışma ve hassasiyetleri göz ardı ediyor değilim. Ama hâl böyleyse bunun gerekleri ve icapları var. İttifaklar meselesi bu bakımdan yakıcı bir keskinlik kazanmış meseledir. Faşizme doğru gidişattan söz ediyorsanız, ortada henüz ezilmemiş hangi direniş odakları var sorusu bütün keskinliğiyle karşınıza çıkar. Bu direniş odakları, eğilimleri ve potansiyelleri nasıl buluşturulabilir sorusu da hiç kimsenin kendisinden kaçamayacağı bir sorudur. Bu Kürt hareketiyle mesafelerden, HDP içinde olup olmamaktan tamamen bağımsız, hayatın getirip önümüze koyduğu bir sorudur. Bir tür zorunluluk. Yani, bir zamanların ÖDP'sinde sıkça karşılaştığımız, şimdinin ÖDP'sinin ezberi hâline gelmiş güçler dengesi denk hâle gelmeli ki ittifak kuralım yaklaşımının pratik ve yol açıcı hiçbir karşılığı yok. Bu sonu gelmez biçimde ipe un serme tavrı. Kimsenin HDP bileşeni olması, HDP'ya katılması gerekmiyor ve bu asla ve katta teklif edilmiyor. Böyle bir empoze yok. Konu anti-faşist mücadele ve birleşik mücadele konusu. Herkes bu kapsamda HDP ile ilişkisini kendi meşrebince belirleyebilir.

Öte yandan, Türkiye sosyalist hareketinin Kürt özgürlük hareketi ile eleştirel bir diyalogdan kaçınması da dikkat çekici bir konudur. Kürt Özgürlük Hareketinin ben anahtar çözümü buldum; bu demokratik Konfederalizm; kominalizmdir; demokratik modernitedir; sosyalizme bu hatlardan yürenebilir gibi iddiaları olabilir. Türkiye sosyalist hareketi bir karar vermelidir: Bu sosyalizm içi ve meşru bir arayış mıdır değil midir?

İlkiyse –ki bence öyledir- eleştirel bir diyalogdan niçin geri duruluyor? Ulusal kurtuluş zeminlerinde başlayan bu arayışın hafife alınmasının Lenin'in "büyük ulus kibri" diye adlandırdığı reflexle bir ilintisi var mıdır?

Bu arada AKP diye bir parti yoktur; kalmamıştır görüşüne katılmadığımı belirtmek isterim. Hâlen bir ittifaka, bir iktidar bloğuna dayandığı için Erdoğan bora-partist bir konumu aşmış değil. AKP vardır ve Erdoğan partisini faşist bir partiye dönüştürmek istiyor ama bunun önünde önemli engel ve kıstlar var. Bunun bir öz dönüşümle mi, yoksa bir MHP aşısı ile mi olacağı tartışmalı ve şüpheli.

Metin Çulhaoğlu: Büyük ulusların ulusal kibri

Kenan Kalyon: Evet, ulusal kibri orada iyi kötü sosyalizm meselesi adına birşey yapıyor bir şey denemiyor ya diyeceğiz ki bu tamamen sosyalizm dışıdır ya diyeceğiz ki bizde arıyoruz bu arayışta meşrudur kendi içinde sonuçlarla katılmasak bile meşru bir arayıştır diyeceğiz ve böyle eleştirel diyalog kuracağız şimdi kriz geldi diye hani bu peki bu demokrasi talepleri var işçi talepleri vesaire sosyal sosyal meseleler bas bas bağıyorlar hani bu demokrasi alanında ve barış mücadelesi alanında fazla oyalanmayalım ister. Türkiye'den, ister dünyadan bakalım yanlış bir şey olduğunu düşünüyorum proletaryanın. Yeni bileşimi bir demokrasi kavgası verilmeden de içerlemez bir dünya savaşı kopmamış olsa bile küresel satıhta neredeyse bazen terörizme karşı savaş, diğer kodlanan neredeyse sürekli bir savaş vardır, bu savaşlar birbirine birleşti geldi şimdiye kadar genel olarak savaş sosyal meseleleri de baskılar, demokrasiyi de baskılar bu sebeple barış meselesine de asla büyütmeyin Türkiye'den biliyoruz hani Kürt hareketi onu yaptı bunu yaptı ayrı mesele birinci sorundur veya değildir ama şöyle işlem gördüğü zamanlarda oluyor. Birincil mesele olduğu çatışma şiddetlendiği zamanlarda çelişkileri baskılayıcı bir işlem görebiliyor bu doğrudur gezinin bir daha müzakere ve çatışmasızlık dönemine denk gelmesi rastlantı değildir bence baskılanma nispeten hafiflediği için diğer toplumsal tepkiler kendilerini daha serbest bir biçimde ifade ederek bir ilk kim be ortam buldular gene birleşik mücadele açısından dikkat çekmek isterim, toplumsal zeminlerde bir gelişme olarak 24 Haziran seçimlerinde CHP zeminleriyle HDP zeminleri arasında oluşturur. Belirli bir geçirgenlik bakımından önemsenmelidir yani Selahattin Demirtaş partiden daha az oy çıkmış ve HDP'liler Muharrem ince ye oy kaydırılmışlarsa benzer bir destek iyi kötü CHP zemininden gelmişse toplumsal olarak bu önemsenmelidir gelecek bakımından mahalle meselesini şu bağlamda söyledim en net foti benlisoy yazmıştı sol mahalle intiharı göze

alabilecek mi diyelim yani AKP mahallesine geçiş manasında en geniş anlamda kullanmıştır. Ben birinci turdaki konuşmamda hem bunun zorluklarını bunun teorik olarak reddedilecek bir şey yok ama bu bir mahalle iltihakı şeklinde konacak olursa, yani kendi zeminlerimiz ayağınızı sağlamca yere ve toprağa basmıyorsa. Pekala mahalle itikatla da dönüşebilir bu tehlikeye işaret etmek için söylemişim böyle. Nihayet şimdi kriz bağlamda çükü artık iktidarın gidişatı bakımından da önemli. bence bizi nasıl konumlanacağımız bakımdan da önemli hiç yoksa önümüzdeki birkaç yıl boyunca uzayıp uzanmayı ya bu krizin başka ülkelerdeki krizlerle ve küresel planda geri dalgalanmalarda bitişip bitişmeyeceğini bir yere bağlı birleşirse daha da uzayabilir bu kriz konjonktürü şimdi okuyoruz takip ediyoruz, bir sürü öneri var bunların bazıları makro ve bilinen bazılarına cem hocam de değindi Kategorik bir itiraz olarak söylemiyorum, işte borçlar borçları reddiyesi vesaire. Makro önlemler planda bunu söylüyorum fakat dikkatimizi şuraya yöneltmeliyiz bu kriz bağlamda asıl önemli olan nokta işçi sınıfının öz deneyimidir ihtiyaçlarının hangi öz deneyimler edinerek bu krize cevap vereceğini ve krizden çıkacağı hani örnek vererek noktayı Arjantin 2001 krizi bizde yaşadık. Arjantin de yaşadığı bize nasıl karşılandığına değiniriz. arjantin bambaşka bir bıraktım hükümet dayanmamıştır başkan dayanmamıştır ilkkez bir işsizler hareketinin ne yapabileceğinin işçiler hareketinin kapasitesi yapabildikleri görülmüştür burjuvazi kaçmıştır işçiler el koymuştur işletmeleri Bin bir Kooperatif deneyi fıskırmıştı Bu Arjantin işçi hareketinin deneyim hazinesidir bu yüzden hâlâ IMF pençesinin de herkesin de büyük bir gereği ben AB falan ama bize göre hiç yoksa bir genel grevle karşılık verebildi eylemlilik dalgası devam ediyor bu deney malzemesi buharlaşmaz ne kadar örgütsüzleştirilmiş olursa olsun Türkiye işçi sınıfında bir belleği vardır ve bir deneyim hazinesi vardır. bu kriz konjonktüründe bu harekete geçebilir, yeniden konuşabilir, bu ihtimal dışı saymıyorum.

Onur Hamzaoğlu: Teşekkür ederim. Özgür Müftüoğlu, buyrun lütfen.

Özgür Müftüoğlu: Kısaca bir kaç noktaya değinmek istiyorum. Öncelikle krizin toplumsal etkileri önümüzdeki dönemde artarak devam edecektir. Ama bu sistemi ya da en azından siyasi iktidarı sarsacak bir tepkiyi ortaya çıkarır mı? Bunun kendiliğinden olacağını düşünmediğimi bir kez daha ifade etmek isterim. Şurası açıktır ki kriz derinleştiğinde yoksulluk ve işsizlik artacaktır.

İşsizlik ve yoksulluk sisteme karşı örgütlü bir mücadelenin vesilesi yapılamadığı takdirde emek piyasasında emekçiler arasındaki rekabeti daha da arttırır. Öte yandan bugün emekçiler, önceki kriz dönemlere göre

çok daha borçludur ve bu durum, rekabeti daha da kızıştırmakta. Rekabet arttıkça emekçiler daha kötü koşullarda, daha düşük ücretlere razı olurken, emekçiler arasında ayrımcılık da artar. Bir taraftan kadınların emek piyasasından çekilmesi istenirken, diğer taraftan göçmenlere karşı tepkiler artar ve ırkçı, milliyetçi duygular depresir, kimi zaman bu tepki, fiili şiddete dönüşebilir. Bugün özellikle Kürtlere, Suriyeli emekçilere yönelik böyle bir yaklaşımın sergilendiğine sıkça şahit oluyoruz zaten. Kriz derinleşirse bu olaylar daha artacaktır kuşkusuz.

Krizin, emekçileri bölüp ayrıştırmasını engellemek için tek çözümü, sınıf perspektifiyle örgütlenerek mücadele etmektir. Ama bunun için emekçilere ve sermaye dışı diğer kesimlere güven verecek örgütlere ihtiyaç vardır. Bu örgütlerin ortaya koyduğu hem alternatif program hem de mücadele programı inandırıcı olmalıdır. Aksi takdirde içinde buldukları yaşam ve çalışma koşulları ne kadar kötü olursa olsun, emekçiler ellerindeki de kaybetmemek için mücadeleden uzak duracaklardır. Özellikle bugün Türkiye’de olduğu gibi devletin baskı aygıtlarını en acımasız biçimde kullanmaktan çekinmediği ve bugüne kadar girdiği seçimleri “bir biçimde” kaybetmeyerek, toplumda “Ne yapılırsa yapılsın gitmezler!” algısı yaratmış otoriter bir iktidar döneminde...

Bugün maalesef, sendikalar ve diğer toplumsal muhalefet örgütleri bu güveni sağlayacak ne bir alternatif ne de bir mücadele programı ortaya koyabilmiş değildir. İlk bölümünde de belirttiğim gibi sınıf mücadelelerinin ve beraberinde diğer tüm toplumsal mücadelelerin bugün sergilediği zaafiyetin kökenini, 20. yüzyılın başlarına dayanan hatalar zinciri içinde Marksizimden uzaklaşarak reformist, uzlaşmacı bir anlayışı kabullenmelerine kadar götürebiliriz. Bunun devamı olarak, bugün de kapitalizmin kendi kuralları içinde kapitalizmin yarattığı tahribat ve krizlere çözüm arayışlarının abesle iştigal olduğunu görmek gerekir.

Sendikaların, işçi sınıfının bütününe kapsayamadıkları ve üyelerinin ekonomik talepleriyle sınırlı bir mücadele anlayışı yürüttükleri aşikârdır. Sol hareketler için de “sol”un neye göre sol olduğunun iyi tanımlanması gerekir. Eğer “sol”dan kastedilen sosyalizm ya da komünizm ise bunun yolu kapitalist üretim sistemini değiştirmekten geçer. Bu değişimi yapabilecek tek güç ise üretimden gelen gücü kullanma iradesine sahip olabilen işçi sınıfıdır. Oysa bugün yönetiminde ve hatta belki üyeleri içinde tek bir işçi olmayan ama kendisini sosyalist, komünist olarak tanımlayan partiler var. Bu partiler ne Soma’da yaşanan katliamda ne de 3. hava limanı inşaatında yaşanan vahşet sonrasında bir varlık

gösteremediler. HDP, CHP birkaç milletvekiliyle açıklama yaptı ama o işçilerin içerisine giremedi. Diğer sol yapılar için de geçerlidir bu değerlendirmem. Çünkü orada örgütlü değiller o işçilerin içinde olmamışlar. Sadece onların başına bir iş geldiğinde açıklama yapmakla yetinmişler.

Sendikaların tarihsel işlevlerini yitirdiği konusunda Yüksel'in görüşüne katılmıyorum. Sendikaların bugünkü yapılarına yönelik tüm eleştirilerime rağmen yerlerine daha etkili olabilecek yeni araçlar konulmadığı sürece, sendikaların tarihsel işlevlerini yitirdiği söylenemez. Ancak sendikaların, işçi sınıfının mücadele araçları olabilmesi için tarihsel rollerine yeniden dönmeleri yani, işçi sınıfını dönüştürücü bir güce sahip, kapitalist üretim sistemini ortan kaldırmak için sürekli çabalayan, bürokratikleşme hastalığından arınmış, kendi içinde demokratik mekanizmaları kurabilmiş örgütler hâline gelmeleri gerekir. Bunun içinde sendikaların sahip oldukları anlayışı cesurca tartışmaya açmaları gerekir. Aynı cesaret siyasi hareketler için de gereklidir. Aksi hâlde sendikalar da büyük ölçüde sendikaları etkisi altında tutan siyasi hareketler de toplumun karşı karşıya olduğu sorunların çözümü olmadıkları gibi çözümün önünde engel olarak da görüleceklerdir.

Bugün Türkiye'de en etkin emek örgütleri DİSK ve KESK'tir. Ama bu iki üst örgüt, herhangi bir nedenle üyesi olan örgütleri eyleme çağırırsa bunun etkili bir karşılığı olmayacaktır. KESK 1990'lı yılların ortalarından itibaren Türkiye'de toplumsal mücadelenin en önündeki örgüttür. Ama KESK'in, OHAL sürecinde büyük bölümü sendikal faaliyetleri nedeniyle dört binden fazla üyesi KHK'larla ihraç edilmiştir. KESK'in iki eş başkanı da bunlar içindedir. Ancak buna rağmen KESK, ihraç edilen üyeleri için hiçbir ciddi eylem ortaya koyamamış, üyelerine sahip çıkamamıştır.

Kısacası, yaşanan gelişmeler emek ve doğa sömürsünü daha da vahşi biçimde gerçekleştiren bir hâl almıştır. Buna karşı toplumsal muhalefet cephesinde etkili bir karşı koyuş mümkün olmamıştır. Ancak tüm bu olumsuz tablo karşısında sermayenin varlığını sürdürürebilmek için izlediği yol, meşruyetini her geçen gün daha fazla kaybetmekte, örneğin "şehir hastanelerinde, köprü ve barajlarda ve üçüncü havalimanında zirveye ulaşan emek sömürsü, doğa katliamı, kamu kaynaklarının sermayeye sınırsızca aktarılması,.. ." kapitalist birikim sürecinin ne kadar gayimeşru hâle geldiğini göstermektedir. Dolayısıyla önümüzdeki süreçte toplumsal muhalefeti belirleyen, geçmişten bugüne yaşananlardan ne kadar ders alınacağı ve bunun, mücadele perspektifini ne yönde belirleyeceği olacaktır.

Onur Hamzaoğlu: Kenan Kalyon bir ek yapacak. Ağbey buyrun.

Kenan Kalyon: Bu yerel seçimler meselesi, seçimlerle ilgili genel olarak söylenenlere katılıyorum. Yani bende bir aşağıdan gelen aktif bir kitle hareket ile desteklenmediğini müddetçe bundan böyle seçim sonuçlarının garantisizdir arkada iki örnek var gördük, ama seçim olacak ne diyelim mücadele başka akslara kaymadığı müddetçe biz bulduğumuz zeminleri kullanmak değerlendirmek zorunda kalacağız yerel seçimleri bu bakımdan hafife almamak gerekir sadece Kürdistan'da kayyum atanan belediyelerin tekrar kazanılması değil, batıda birkaç yeni mevzi dahi isterse ertesi gün kayyum atansın isterse kararnameyle yerel yönetimlerin var olan mali özerkliği tamamen ortadan kaldırılmış olsun bu mühimdir muhalefete moral motivasyonu bakımdan da mühimdir.

Onur Hamzaoğlu: Teşekkür ederim. Haluk Yurtsever ile devam ediyoruz.

Haluk Yurtsever: Evet, arkadaşlar ben de önce üç saptama, arkasından da öneriler sunmak istiyorum. Birincisi şu: 24 Haziran itibarıyla Türkiye'de rejimin değiştiği, bir tek adam rejiminin ve devletin kurulduğu, bunun herhangi bir denetimle, herhangi bir başka yetkiyle sınırlanmayacak kadar çıplak bir diktatörlük biçimine büründüğü açıktır. Bunun elbette sonuçları var, bu diktatörlükten hak talep etmenin anlamı kalmamıştır.

İkincisi arkadaşlar tabii rejimin Metin Kayaoğlu bu konuya değindi. Bence önemli bir konu, rejimin ve Tayyip Erdoğan'ın ideolojisini, devletin ideolojisini ve toplumun ideolojik-kültürel algılarını dikkatle değerlendirmek gerekiyor. Metin Çulhaoğlu'nun "melezleşme" saptamasına katılıyorum. İçeriği ve sınırları net biçimde tanımlanabilecek bir ideolojik yapıyla karşı karşıya değiliz. Toplumun durumuyla politik aktörlerin durumu arasında da, kanımca kalıcı olmayan önemli örtüşme noktaları var. Somut maddi dünyadaki belirsizlik ve kaos buraya da yansıyor, aslında yığınların "ideolojiszleştirilmesi", "siyasetiszleştirilmesi", edilgenleştirilmesi diyebileceğimiz bir durum var. Böylece, eklektik, günlük, pragmatik manipülasyonlara açık hâle getiriliyorlar.

Siyasal düzlemdeki tikanıklığın nedenlerinden biri budur ve biz de bunun dışında değiliz. Tikanıklık sadece burjuva muhalefette değil sol hareketinde ve Kürt hareketinde de görülüyor.

Metin ve Kenan arkadaşlarımızın açtığı tartışmanın anlamlı ve dönem açısından çok kritik bir tartışma

olduğunu düşünüyorum. Ben de Kenan'a yakın düşünüyorum. Kapitalizm içinde komünizmin olanaklarının, embriyonik öncülerinin pekala oluşabileceğini ve bugün de oluşmakta olduğunu söylüyorum. Bunu tek başına kapitalist meta üretiminin henüz girmediği alanlar olarak düşünmek gerekmiyor. Engels'in ütopyik sosyalistleri biraz masum gösterirken söylediği cümle aklıma geliyor. Haklıydılar ütopya kurmaktan başka çareleri yoktu, çünkü yeni bir toplumun oğeleri o zaman yoktu diyordu. Mealen aktarıyorum. Yahut Lenin'in yaklaşan felakette devlet tekelci kapitalizminin bir adım ötesi sosyalizmdir derkenki yaklaşımı var. Bir de Marx'ın *Grundrisse*'de döne döne yazdığı şu canlı emeğin üretimdeki rolünün azalması ve giderek yok olması süreciyle ilgili değerlendirmeleri var. Mesela wikipedia diye bir şeyin ortaya çıkması bile öncü göstergelerden biridir ya da çoğaltılma maliyeti sıfır olan gayri maddi ürünler üzerinde meta işlev ve ilişkilerini sürdürmenin imkânsız olmaya başladığı bir noktaya doğru gidiyoruz. Bunların görülmesi önemli, çünkü yeni bir toplumsal devrim çağı buralardan geliyor.

Bir nokta daha: Kapitalist sınıf, artık dünyanın hiçbir yerinde burjuva demokrasisini taşıyamıyor. Bence bizim 25-30 yıldır yapamadığımız bir şeyi yapmamız gerekiyor: Totaliter İslamcı tek adam rejimiyle düzen eleştirisi ve karşıtlığını tek ve birleşik bir hareket olarak örgütlemek. Yıllardır, özellikle Özal döneminden beri özelleştirmelerden taşeronlaştırmaya sınıf saldırılarına tepki veriyoruz ama dikkat ederseniz bunların içinden net bir düzen eleştirisi ve karşıtlığı mesajı iletmiyoruz. 1965'lerde TİP'in yaptığı açıklıkla bile yapamıyoruz. TİP'in yaptığı çok kısaca şuydu: Bütün kötülüklerin kaynağı olan berbat bir düzen var, bunun biricik alternatifi sosyalizmdir. Kanımca, emekçilerin, gençlerin, kadınların bilincinde bu netlikte bir karşıtlık yaratmadan ne rejime ne de düzene karşı etkili bir mücadele yürütülebilir. Bunu, kodlamayla DDT olarak da formüle edebiliriz: Devlet, Düzen ve Tayyip bugün aynı şeydir.

Türkiye de sol hareket hiçbir zaman iktidara, devrime çok yakın olamadı. Ama bir dönem Türkiye'yi, siyaset düzlemini görüşleriyle, yarattığı ideolojik basınçla etkileyen bir güce erişmiştik. Demirel dönemini hatırlıyorum, Soldan gelen ideolojik basınç, Demirel'in söylemlerine, diline ayar verebiliyordu. Ama bugün Tayyip Erdoğan bir yandan milli yerli edebiyatı yapıyor, dolar baronlarına karşı posta atıyor, dolar yaktırıyor, dolara bağlı kira sözleşmelerini yasaklıyor, öte yandan ülkeyi şirket gibi yönetmekten vb. söz ediyor. Dolara endeksli üstelik devlet güvenceli köprüleri, tünelleri, şehir hastahanelerini yaptıran kendisi değilmiş havasında zeytinyağı gibi üste çıkmayı beceriyor. Beceriyor, çünkü ensesinde, demogajilerini deşifre edecek etkili,

emekçilerin, ilerici yurttaşların kulağını yakalayan bir toplumsal muhalefet yok. Bunu başarmak için çok güçlü olmak, sokaklara egemen olmak da gerekmiyor. Özetle, bu ve benzer olnaklardan yararlanarak, savunma ve tepki tarzından hücum, taarruz vitesine geçmemiz gerekiyor. Savunma stratejisinin bizi getirdiği nokta iyi bir nokta değildir.

Tayyip Erdoğan'ın çok basit bir denklemi var: Milli irade eşittir Türk Müslüman Sünni "millet". O da da eşittir yüzde 65. Bu denklem, ancak emek ve toprak kardeşliğini, ekmek ve özgürlük hedeflerini kuvveden fiile çıkaran bir yaklaşımla çözülebilir. Yüksel hocama katılıyorum, işçi sınıfının bugünkü durumu daha önceki dönemlerden farklı. Heterojen, çok katmanlı, kendi içinde çok fazla sekmenleşmiş, toplu hareket, birleşik hareket bakımında da pasif dönemde bir işçi sınıfı gerçekliğimiz var. Ama öte yandan yeni ve bundan sonraki hareketlenmelere ilham verme anlamında öncü işçi hareketlenmeleri var. Havalimanı eylemi onlardan biridir. Toplumsal proleteryanın nabzını tutmak, hiç bırakmamak gerekiyor.

İttifaklar, cephe konuları. Arkadaşlar başlangıçta söylediğim dönemin temel görevlerinin yerine getirilemediği, ideoloji ve sınıf cephesinde yeni yollar alınmadıkça, var olan örgütlenmelerin bir araya gelmesinin aritmetik anlamda bile çoğalma, güç artırma anlamına gelmeyeceğini yakın deneyimlerden biliyoruz.

Kürt hareketiyle Türkiye sol sosyalist hareket arasındaki ilişkilerin sınıfsal, siyasal ve Türkiye devrimi ile ilgili boyutlarını 2015 dönemcinde tezler hâlinde yazmıştım. Emekçi, seküler nitelikli bir halk hareketi olarak Kürt hareketi ile Türkiye sol-sosyalist arasındaki bağlaşıklık gereksiniminin stratejik önemde olduğunu düşünüyorum.

İçinde bulunduğumuz konjonktür, ortasında olduğumuz Ortadoğu süreçleri bu ittifak ve ilişkiler açısından çelişkili yönler taşıyor. Türkiye sosyalist hareketiyle Kürt Özgürlük Hareketi arasındaki ilişkilerin biraz önce Metin'le Kenan'ın tartıştığı ekseninde kimi sorunlarla, olanakları iç içe taşıdığını söyleyebiliriz. Dünya durumu, bölge durumu bu süreçleri doğrudan etkiliyor. Bu toplantıda Yüksel Akkaya arkadaşımız biraz önce aktardı. Diyarbakır'da bir Kürt devrimcisi, "bizim önceliğimiz şimdi Kürdistan'ın öbür tarafına geçti" demiş örneğin. Dört ülke parçaya dağılmış Kürtlerin "devletleşme" sorunu bugün uluslararası siyasetin de konusudur. Bakın şimdi Amerika Birleşik Devletleri farklı ve oynak bir Kürt siyaseti izliyor. Kürt hareketiyle Türkiye sosyalist hareket arasındaki ilişkilerde bir bölge devrimi doğrultusunda bir açılım gündeme gelmediği sürece, Türkiye işçi ve sosyalist hareketiyle Kürt hareketi arasındaki

ilişkiler Türkiye sınıf mücadeleleri ekseninde yürüyecek, bu eksendeki herhangi bir kayma yeni sorunlara yol açacaktır. Biraz önce de söylemiştim 2015 Haziran'ı ile 2018 Haziran'ı arasındaki fark esas olarak, "dış" dinamiklerden kaynaklanıyor.

Son seçim, siyasi öznelerin dışında toplumun kendisinin iki halkın toprak kardeşliği ve dayanışması açısından sağduyulu bir eğilim içinde olduğunu gösterdi. CHP seçmeni, bir ölçüde kendiliğinden HDP'nin baraj altında kalmasını engellemek için milletvekilliği seçiminde HDP'ye oy verdi. Kürtler de CHP'li cumhurbaşkanı adayına destek verdiler. Muharrem İnce'nin ana dilde eğitim gibi konularla verdiği mesajların da o kitle tarafından olumlu karşılandığı anlaşılıyor. Benim görebildiğim kadarıyla HDP'de bugün politikanın hangi vurgular üzerinden yeniden inşa edeceği konusunda bir iç oluşum süreci yaşanıyor. Bu süreçte sosyalistler ideolojik olarak dostça eleştirel, ama aynı zamanda hareketin tamamına yakın duruna bir yol izlemelidirler.

Onur Hamzaoğlu: Teşekkür ederim Haluk ağbey. Ahmet Haşım ile devam ediyoruz.

Ahmet Haşım Köse: Hepimiz ortak olduğumuz hem mesafelerini şimdi yeterince açamayacağımız ama işte yaşadığımız toplumla ilişki hiç değilse, düşünsel pozisyonlarımızı aktardık, aktarmaya çalışıyoruz. Şöyle söyleyeyim bir kere bir partili sosyalist olmayarak, ne yazık ki diyeyim hakkı solda hayatının epeyce bir kısmını ise on iki yıl sonrasına geçmiş birisi olarak yaşadığımız kendi somut topluma daha dokunurken hep aklıma şu geliyor: Benim gerçeklik çirkin bir şeydir ve şeydir hani onun saf teorisi birçok açıdan aslında tehlikeli olabilir ama politik bir istek yani politik bir ön tasarım gerçekten zamanda tabii ki doğal olarak yeniden yapılandırmayı gerektirir ve ona göre aynı zamanda bir eylem tutma biçimidir. Bizde hep şeydir bu derdime diğer bazı diğer öyle konuşmacıları izlerken bir siyasi pozisyonu rahatlığı, konuştuklarını da görüyorum, bizim açımızdan biraz daha ürkek oluyor bu konuşmalar ben şimdi şöyle bir şey görüyorum yani bana kendi sıfatımı tarif etmek bir özgürleşme veriyor mu bilmiyorum ama Türkiye'deki iktidar modeli üzerinde konuştuk ve Metin Ağabey'in bildik korkusu oydu yani bunu ciddi bir şekilde geri dönülmez bir tarzda cümlelerinde bir yeni bir köşe taşı ile karşı karşıyız çabalarımız geçmişte geri çağırılmıyordu yani geçmiş bu bir yeni eşiktir ben tabii yorumluyorum onun söylediği şeyleri doğru eşit ve şeyi de tartıştık. İşte parti ve bu partinin bedenleşmiş bir silüeti olarak Tayip Erdoğan'ın işte hem konumdaki iktidardaki net rolü bu bir parti devlet mi yoksa böyle bir too bonapartist herşeyin üstünde

bir işte bir iktidar bedeni ile mi karşı karşıyız? Ben orada şeyi önemsiyorum, ilk konuşmamda da yani becerebildiğim ölçüde söyledim ortaya bir şey çıktı yani bu Tayyip'li ya da Tayyip'siz bir iktidar modeli çıktı çok rahat doldurulabilir daha sonra demek ki şöyle bir şey aslında sermaye bloğunun ya da ne bileyim işte bu iktidar bloğunun varsa iç çelişkileri ki olduğunu hepimiz aşağı yukarı kabul ediyoruz, bu iktidar çelişkileri karşı hareket, yani ezilen sınıfların hareketlerinde ötesinde, yani politik müdahalenin de ötesinde kendi içerisinde bir kriz yönetimine geçersin, yani iktidar yeniden şekillendirirse ellerinde nur topu gibi model var bu model artık doğası gereği otoriterdir. İşte iktidarın silüetinin değişmesi modeli çalışmayacağı anlamına gelmez. Bu modeli inşa ettiler elimizde artık bundan sonra böyle bir eşik var bu eşğin hani ve güçlü arayla tekrar dönemlim bunu siyasi şeyini mücadelesini kim verecek, CHP'ni yapacak, HDP'ni çekeceğiz burada bir sandık kurarak sandığın içerisindeki sonucun bir önceki döneme geçmesi gibi sonuç mu ortaya çıkacak orası benim açımdan şüpheli gri duruyor şeyi yeni dönemi Tayyip'siz de bir iktidar modeli olarak değerlendirdiğimi önceki çizmek isterim, vurgulamak isterim. Şöyle bir şey var bu modelin kendisi Türkiye'de bir de bize ikili bir toplum bıraktı yani Türkiye toplumu zaman yeknasak toplum olmadı ama sonuçta pratik bellekte şöyle bir şey de duruyor işte AKP ve AKP dışı toplum AKP dışı toplum zaten kendini koalisyon arayışını bu seçimde öne getirdi ve kaybetti nasıl bir şey yani her nedense yani seçimde hüllesi olabilir, bizatihi bir hezimet olabilir AKP yani toplumun diğer yarısı, toplumun öteki yarısının üzerinde bir egemenlik kurdu aslında onunla iktidar kendi meşru alanını oluşturuyor. Fakat toplumun geri diğer yarısıyla da ilişki kurmuyor sürekli mesafeyi açıyor, yani var olması için yapıyoruz. Fakat tabii bilinçli yapıyor işte bu böyle birçok şey var, nedenselliği var bu işin çağırısın ama şimdi bunu söyleyebiliriz. Biz bir ikili toplumda yaşıyoruz bir türlü bu iki toplum birbirleriyle hani doğrudan ilişkiye bir eğer gündelik hayat içerisinde birbirlerine dokunduklarını ben çok görmüyorum mesela en azından bu iki siyasal temsiliyet işte şey yapan hani izleyen kimlikler olarak birbirleriyle bir bir bağlantılar sistemi içerisinde de yaşadıkları pek düşünmüyorum biraz yabancılaşma olarak düşünüyorum bu iktidarın önemli güçlerinden bir tanesi toplumu politik kimlikler etrafında yabancılaştırdı ve temasızlaştırdı daha da önemlisi o şimdi dönüp şeye baktığımızda böyle AKP iktidarı geriye ne bıraktı, ne tür çelişkiler sistemi bıraktı dediğimde şöyle şeyler üç alanda toplamayı ben kendimce uygun görüyorum. Evet bir şey çıktı da Türkiye'nin bu bizim yaka diyebileceğimiz modern bu modern yakanın içerisinde kürt halkıda var bunun öyle bir özgürlük mücadelesi var sosyalistler var

işte ne bileyim sosyal demokratlar var ama yani işte bir tür tarıfsız bir ortaklık şeyi ben bunu isterseniz ise Türkiye'nin bir tür modern silueti diyeyim bu sürecinin dışına da şunlar çıkıyor toplum bağlantısında seküler birinci çatışması gizli gizli bu kimliklerin yer aldığı bir bölümlenme duruyor buna biz Türklerin aslında modernlik tarihinin çelişkileri diyebiliriz bu önemli bir hat AKP bunu derinleştirdi. Türkiye'de seküler ve dinci hatların birbirlerinden işte mesafelerine aştı, ikincisi tabii ki mutlaka yine AKP'nin derinleştirdiği ya da bu dönemin derinleştirdiği ana çelişkilerden bir tanesi kürt ve beyaz türler işte kürtlerin dışındaki toplam dileyim buda bir bizim siyasal jargonumuzda ki vatandaşlık çelişkisiydi bu ülkenin meşru vatandaşı kimdir sorusu AKP'nin siyasal dönemi içersine derinleşerek karşımızda duruyor. Bura da siyaset yapan güçlü bir hat var ama tüm bunların ötesinde AKP ve onun yaşadığı bütün siyasal tarih aynı zaman da Türkiye kapitalizminin bir dönemi olduğu için AKP Türkiye'de ki kapitalizmin çelişkisini çok derinleştirdi şimdi biliyoruz. burada bizde yazdık arkadaşlarında öyle çok iyi biliyorlar. Türkiye hiç olmadığı kadar kendi tarihsel eşliğinde döneminde misal bir işçi sınıfı büyümesi yaşadı çok ciddi bir işçi sınıfı Ryan Mars planlandı büyüdü. Bunun bir kısmı tabii işsiz bir kısmı zararlı bir parçası, bir kısmı yine perişan işte işçileşme süreçlerini de yer alıyor. Asla şöyle birşey söylemiyorum bir kendisi için sınıf demiyorum bir bilinç demiyorum ama nesnel olarak bir sınıfı büyüttü şimdi bizim sol gelenekler eğer bu ikili toplumda üç tane çelişki katmanı derinleşiyor dersek yani birincisi işte bu modernlik sekülerizm üzerinden kurulan çelişki, öbürü vatandaşlık çelişkisi ve öbürü de tabii ki sermaye kapitalizm çelişkisi diyorsak bizim sorumuz şu olacak bu üçlü nasıl yanyana gelebilir ve bunu nasıl tabii biz bir siyasal program içersinde ilişkilerdirebiliriz bunun siyasetini örgütleyebiliriz kuşkusuz bu da tabii ittifaklar arayışıdır bu ittifaklar soruna ben şöyle düşünüyorum ya minimumlardan başlamak lazım hani ilk konuşmamda şey demiştim ya yirmi yüzyıl devrimleri de her şeyin naif hâliydi şimdi bu kadar kirlenmiş kapitalizm acayip işte çelişkilerin çoğaldığı bir dönem içersinde bu naif hâli inşa edebilmek pek kolay değil ama şeye dönmek lazım bütün büyük toplumsal dönüşüm süreçlerinde çöken şey tabii toplumun, hani bizzati bütün eksenleri olduğu gibi insanın toplum içerisinde kendisini ifade etme biçimleridir çökmeye başlıyor bunlardan en önemlisi de insanı toplum çağırırsak orada yer insanlarla gizli tutma, temas kuran şeylerden bir tanesi ana bağlardan bir tanesi ahlak yani ahlak çünkü bu toplumda o nedenledir ki 19 yüzyılın erken döneminde de sosyalistler ahlakçılardı aynı zamanda çünkü eski toplumun ahlaki çöküyordu ve yeni bir burjuva toplumun ahlaki işte ne bileyim inşa ediliyordu.

biz şimdi bu kadar ahlaksız olduğu. bir toplumda bir kere gündelik hayatı bu ölçülerde geçirebilecek ilişkiler sistemi kurmalıyız burada böyle politik ajandalarımızı yani bunlardan kaçamaz diye siyasi parti ama siyasi partiler toplumu ama böyle yukardan hani okumalarımızı biraz rahatlatarak hakikaten gündelik hayatın içine girerek dayanışmalar sistemine bütün mikro örgütleri yani bizi kendimize demeli hani Türkiye sonundaki her katmanın birer ideolojik mesafesine keşfetmeden önce minimumları inşa etmenin zamanıdır diyorum oy yüzden mesela burjuva devrimleri gibi bizimde şu an şöyle müştereklerimiz olması lazım eklemek, kardeşlik, özgürlük bu kadarını önce söyleyebilirsek bu bilen bu toplumda uzun dönem bir etki yaratabileceğini bunu bizi enternasyonalizme çağıracağını bunu bize yeniden bir uygarlık, sonuna çağıracağını öyle düşünüyorum dediğim gibi böyle doğrudan bir örgüt yapısı içersinden gelmediğim için kafamda yani bir siyasi partinin yaşayan bir siyasi partinin bugün yaşadığı, toplam çelişkileri yeterince göremeyebilirim ama yine ilk konuşmamda söyledim artık bir uygarlık krizi eşliğinde uygarlık krizini de yani devrimciler uygar insanlardır yani diye yani insan toplumunda hiçbir zaman yabancı olamazlar, şeyini ne diyeyim yoktur şiarına öyleyim, daha formüle etmemiz lazım, minimumlarla buluşalım diyorum, teşekkür ediyorum.

Onur Hamzaoğlu: Ahmet Haşim Köse'ye teşekkür ediyorum. Söz hakkı Metin Kayaoğlu'nda.

Metin Kayaoğlu: Sırasız bir şekilde gideceğim ve arada bazı eleştiriler de yönelteceğim arkadaşlara. Öteki mahalle ile bizim mahalle meselesi... Bence öteki mahalleye gitmenin şu anda imkânı yok. Bunun tarihsel kanıtı, ideolojik politik yönelim ile birlikte geçen yıllarda Cem Somel Hoca'nın da içinde olduğu Has Parti girişimidir. O mahallenin kapıları şu anda kapalı. Öteki mahalleye işaret eden yazıların önemli kısmı 15 Temmuz akşamı Tayyip Erdoğan'ın çağırısıyla sokağa akan gürüha kendinde bir kıymet vehmedilmesine ilişkindi. Bu, bazı sosyalist çevrelerin çok ağır bir sorunu bence. Arap Baharı denilen gelişmeler üzerinden örneğin Libya'da bir ezilen devrimi olduğunu yazabildi bazı sosyalistler. Yiğınlar, yoksullar, emekçiler, neyse onların doğal varlıklarına, kendinden menkul bir tarihsel misyon biçmek sosyalizm içindeki vahim bir yanıdır. 15 Temmuz akşamı sokağa çıkanlardan, görünür gelecek için, düşman olmaktan başka hiçbir olumlu şey çıkmaz bana kalırsa. Öteki mahalleden umut yok, hem pratik ve alttan, hem de üstten. Fakat bizim mahalleye de ilgili sorunlarımız var. Bizim mahalle bence Gezi'ye geleceğim bazı niteliklerini zamanla yavaş yavaş yitiriyor. Ekonomik, toplumsal, politik, kültürel gelişmelerle 1960'lar, '70'ler, '80'lerde, hatta '90'larda gördüğümüz

birtakım özelliklerini yitirmekle karşı karşıya... Bizim mahalle değişiyor, evet bizim mahalle Batılılaşıyor, bir anlamda örgütlenmesi az sivil toplum niteliğine bürünüyor ve / ya da kendini kuvvetle öyle algılıyor. Bizim mahallede bireycilik çok yükseliyor. Gezi Ayaklanmasının ideolojisi bence özgürlükçülüktü ya da 'libertaryenizm'di. Katılan herkes tamamen aykırı ideolojik kabuller içinde olanlar dâhil bu ideolojinin şemsiyesi altında olmayı kabul etmişti. Varoşlardan gelenler, yabancılar vardı tabii Gezi Ayaklanmasında, fakat bu ayaklanmaya karakterini veren varoşlardan gelenler değildi. Bireyci, kentli, metropol insanı...

Gezi kitlesinin karakterizasyonu ile bağlantılı başka bir tartışmaya girmek istiyorum. Haluk Yurtsever'in dediğine aykırı olarak, kapitalist üretim güçlerinin en yeni, en gelişkin ögelerine karşılık gelen canlı emeğin kitlesel karşılığının devrim yapmaya en yakın, ya da yetkin kesimler olduğu görüşüne katılmıyorum. Geçmiş örneklerde de bunların devrimci hareketin öncüsü olduğunu görmüyoruz.

Gezi Ayaklanması kitlesinin profilini çıkarırsak, kitle içinde yer alan herhangi birinin değil elbette, ona karakterini veren profilden söz ediyorum, evet, çok Batılı, örgütlenmeye uzak, şiddete uzak, genel bir kültürel bireyci yurttaş görürüz bence. Kent sosyolojisi anlamında da bir yurttaş hareketiydi Gezi. Sosyalistler elbette bir an düşünmeden içinde yer almalıydı, ama sorunlarına, handikaplarına gözlerini kapamalarına gerek yoktu bunun için.

Sosyalist harekette, gelişmelerle ilgili çok erken modelleme eğilimi var. Bu belki umutsuzluktan kaynaklanıyor. Hatırlayalım; 1990'lardan itibaren Brezilya'daki İşçi Partisi modellemesi oldu, Seattle'dan başlayarak modeller geliştirildi. Sonra 2000'li yıllarda "21. yüzyıl sosyalizmi" modeli geliştirildi. Herhalde 10 tane sıralayabilirim, sizlerin katkısıyla bunu 15'e çıkarabiliriz desek karnımız ağrımaz! Görüşüme göre, bu modellemelerin tamamı gereğinden fazla erkendi. Üstelik bitmiştir ve hiçbir model karşılığını bulamamıştır. İhtiyatlı olmamız gerektiğini düşünüyorum; eylem olarak değil ama zihniyet olarak kendimizi kolayca kaptırmayalım. Bizim, süreçlerin bir yazarın Lenin'e atfettiği nitelikte "bilinçli protagonisti" olmaya çalışmamız önceldir.

Örgütlenmeyle ilgili düşüncem... Çeşitli dönemlerde çeşitli örgütlenme formlarının öne çıkabileceğine nasıl itiraz edebilirim? Fakat bana kalırsa, neredeyse antropolojik boyutuyla, insan toplumlarının hareketine ilişkin bazı eskimez, geçersizleşmez organizasyon modelleri var. Yani insan toplulukları bir tarzda örgütlenmezse başaramaz ya da egemen olamaz, diyelim. Bana göre, Leninist örgüt modeli tam böyledir. Leninist

örgüt modelinin antropolojik boyutlarda bir nitelik olduğunu savunuyorum. Leninizm, örgütsel anlamda, Lenin'den önce de vardı! Dolayısıyla, şu ya da bu gerekçeyle, şu ya da bu tarihte, dikey örgütlenme modelinin değil yatay örgütlenme modelinin başarılı ve iyi olduğu görüşüne katılmıyorum. Ezilenlerin, hele bu egemenlere karşysa, hareketinin içinde önsel olarak yer almak başka, ezilenler arasındaki ideolojik yönelimlere kapılmak başkadır bence. Bu bakımdan, bizim mahallede gelişen özgürlükçülük, yatay ilişkiler, her türlü iktidara karşı olmak gibi ideolojik eğilimleri cilalamak gerekmiyor. Hele hele, şimdi ortada herhangi bir hareket yokken, bu ideolojik yönelimleri öne çıkarmanın hiç gereği olmadığını düşünüyorum.

Türkiye'de muhalefet hareketinin ciddi bir ideolojik yönelimi var. Evrensel değerlere yaslanmak, evrensel değerleri savunmak... Uç ve rahatsız edici gelebilir ama ben artık şu evrensel değerler esprisinden güçlü bir şekilde uzaklaşmamız gerektiği kanısındayım. Evrensel değerler bizi, karikatürize edeceğim ama gerçeğin kendisi karikatür adeta Alman devletinin yanındaki Can Dündar'ın, bir toplantıda Hillary Clinton'la yan yana otururken Tayyip Erdoğan'la Kim Jong-Un'u aynılaştıran Ece Temelkuran'ın yanına yerleştirir. Ne kadar zor da olsa, kendi değerler sistemimizi oluşturmaya yoğunlaşmalıyız.

Türkiye'de devletin biçimi değiştiyse, Leninist politik kültürden gelmişler olarak ilk yöneleceğimiz husus, bunun operasyonel sonuçlarına ilişkin olmalıdır. Yani taktiklerimizin ve politik hareket tarzımızın da değişmesi gerekir. Biz, aynı şekilde basın açıklamaları yapıyorsak, aynı şekilde mitingler tertipliyorsak, aynı tür eylemler yapıyorsak, devletin faşist olup olmadığının söylem dışında ne önemi kalıyor? Türkiye'de muhalefet hareketi, sol ve sosyalist yapılar olarak bu türden gözlemlenebilir, anlaşılabilir ve birlikte hareket bakımından fark edilebilir değişimlere gidecek durumumuz yok bence; organizasyon anlamında yok, kitlesellik anlamında yok. Bütün bunlara ilişkin hâlâ ön hazırlıklar aşamasındayız. Yapageldiğimiz şeyler içinde patinajlarımız var, bunları bir an önce terk etmeliyiz. İçinde olduğumuz toplumun olumlu sayamayacağımız bazı eğilimleriyle uzlaşmamız, hatta onları abartmamız söz konusu; bunlara karşı çıkmayı göze almalıyız. Öte yandan, sürekli başarısızlığımıza karşın başarıncaya değin sürekli ısrar etmemiz gereken hususlar var.

Somut gerçekliğimizi göz önüne aldığımızda, "birleşik cephe" gibi kavramlar bana, çok büyük, cesametimiz bakımından çok büyük geliyor. Gerçeğine ulaşamayınca terimleri tüketiyoruz sanki. Biz, içinde bulunduğumuz koşullarda birleşik cephe gibi oluşumlar kuracak

durumda değiliz. Elbette birlikte davranmaya, birlikte hareket etmeye, birlikte eylemler yapmaya yönelmeliyiz, ama küçük hareketimizi büyük terimlerle büyütemeyiz.

Türkiye’de muhalefet hareketinin büyük çoğunluğu, 7 Haziran’da ve 15 Temmuz’da demokrasıcılık ideolojisinin altında kalmıştır. 7 Haziran’da demokrasici ruh haliyle coşmuş, Tayyip Erdoğan’ın hamleleriyle demokrasici olarak dağılmıştır. Demokrasıcılık ideolojisi, özellikle 15 Temmuz günlerinde Tayyip Erdoğan’ın yanında yer almak şeklinde tecelli etmiştir. Buna elbette HDP en başta dâhil olmuştur.

Büyük güçlerle birlikte hareket etmek her zaman zordur. Vaktinizi alma pahasına, bir şey anlatacağım. Üniversite yıllarımda okulumda Devrimci Yol en büyük örgüttü ve ben çok küçük bir gruptaydım. Devrimci Yol’un büyük örgüt olarak küçüklere yaklaşımıyla kıyasladığımda, şimdi özellikle olgun dönemdeyken Kürt Hareketinin ne kadar engin olduğunu görüyorum. Büyük güçlerle ilişki kurmak her zaman çeşitli zorluklar taşır, ama mücadele etmek zorundayız. İsmet İnönü’nün “Büyük devletlerle ilişki kurmak, ayı ile yatağa girmeye benzer” sözünü bilirsiniz.

Kapitalist üretim güçlerindeki birtakım gelişmelerin komünizmi embriyonik olarak ortaya çıkaracağı yolundaki tartışmaya ilişkin şöyle bir konum almak gerektiğini düşünüyorum. Evet, tarihsel olarak böyle, fakat politik olarak hiçbir zaman böyle olmayacak; çünkü politik devrimler her zaman üretim güçlerinin en gelişkin kesimlerinin karşılığı olan canlı emek güçlerinin götürdüğü devrimler olmamıştır. Devrimler, kaybeden emek güçlerinin götürdüğü dinamikler olarak ortaya çıkmıştır. Bu tabii teorik bir tartışma. Metin Çulhaoğlu’nun mekana hâkimiyet ve buradan ikili iktidar görüşünde, zaman kalmadığı için ayrıca tartışmak üzere sadece söylemiş olayım, bir sorun var gibi geldi. Müşterekler konusuyla bir başka yerden ilişkililiyor gibi... Çok hızlıca geçeyim; kapitalizmin çeşitli bakımlardan tükenmişliğe gittiği konusunda Haluk Yurtsever’e bir kez daha ikna olmadığımı söyleyeyim. Sosyalist hareketlerin gençlikle bağ kuramadığı doğru, ayrıca Gezi Ayaklanması’nın sosyalist hareketlere kadro ve kitle bakımından anlamlı hiçbir olumlu katkısının olmadığını söylemek yanlış olmaz. Mesela bu bakımdan Birleşik Haziran Hareketi kuruldu, ama sanıyorum Haziran Hareketi Gezi Ayaklanması’nın dinamiğini saptamakta yanıldı. Geziciler hiç de öyle örgütlenmeye şu ya da bu şekilde dâhil edilebilir gençlerden oluşmuyordu; örgütlenmeye bilinçli bir şekilde uzak duruyorlardı. Ahmet Haşim Köse, Kürt sorununun Türkiye solunu epeyce hırpaladığını söyledi. Doğru, nesnel gerçek bu; fakat

Kürtlere kendi yollarından gittikleri, kendi bildikleri tarzda hareket ettikleri için ne diyebiliriz ki? Onlar kendi yollarını kendi yordamlarıyla çizerken, biz de kendi üzerimize düşeni yapacağız! Sorun bizde bence. 24 Haziran’da CHP’yle HDP’nin zeminindeki temasın çok önemli olduğuna katılıyorum, fakat CHP’nin devletten bir türlü uzaklaşmamasının belirleyici bir yapısal engel olduğu görüşündeyim. Görünen o ki, CHP, kritik anlarda gene devletli tavrını alacak. Teşekkür ederim.

Onur Hamzaoğlu: Cem Hocam, devam edebilirsiniz.

Cem Somel: İttifak arayışı bağlamında, Türkiye’de 10 küsur sosyalist parti var, niye 10 küsur sosyalist parti var? Bu sorunu çözmeden ittifak nasıl yapılabilir? İnsanlar cemaatleşiyor. Sosyalist parti dediklerimiz arkadaş grubu. Birbirine güvenen, aynı dili kullanan arkadaş grupları. Bunlar ortak bir iktidar programı etrafında birleşen insanlar değil. Türkiye’de sosyalistler sosyalizmin mümkün olduğuna inanmıyor. Sosyalizmi bir iktidar meselesi olarak değil, bir ortak kültür meselesi olarak görüyor. Bunu aşmanın yolu sosyalistler arasında sosyalizmin ne olduğunu, ve o yola nasıl gireceğini tartışmaya açmaktır. Bu da somut politikaları tartışmakla olur. Kapitalizm toplumsal ilişkiler dışında başka bir tahribat daha yapıyor, o da çevre tahribatı. Doğal kaynakları tüketiyor ve ekolojik dengeleri bozuyor. Neden-sonuç çok açık: firmalar mal üretip satıyor; reklamını yapıyor, insanlar bunlara alışıyor, tüketimi ihtiyaç hâline geliyor. Fakat üretim safhasında ve nakliyat safhasında (düşünün ki şu anda Büyük Okyanus’un üzerinde kocaman tankerler Amerikan otomobillerini Japonya’ya ve Japon otomobillerini Amerika’ya taşıyor) havayı kirletiyorlar, denizleri kirletiyorlar. Sonra malların tüketimi esnasında veya tüketildikten sonra çevreye atık şeklinde çevreyi tahrip ediyor. Bu sorunları sosyalizm yeni teknolojilerle çözecek diye geçiştirmek mümkün değil. Dünyada nüfus artıyor, kişi başına ekolojik ayak izi genişliyor. Kişi başına ekolojik ayak izinin genişlemesi kişi başına tüketim artışından. Ekolojik ayak izinin genişlemesini durdurmanın yolu tıp dışında araştırma geliştirmeye son vermek ve teknolojinin şimdiye kadar geliştirdiği malların büyük bir kısmı üretmekten vazgeçmek. Başka çözüm yok. Açık açık topluma söyleyebilmek lazım. Teşekkür ederim.

Onur Hamzaoğlu: Teşekkür ederim hocam. Yüksel Akkaya ile bitirelim. Buyrun lütfen.

Yüksel Akkaya: : Şimdi bıraktığım yerden devam etmek istiyorum ama neyle karşı karşıya olduğumuzu iyi bilmemiz gerekiyor. Üçüncü havaalanı inşaat işçilerinin basit insani isteklerini taleplerini çok sert bir şekilde bastırmaya kalktılar. Bu aslında bize şunu gösteriyor, mevcut iktidar ya da Recep Tayyip Erdoğan Gezi’den

çok büyük bir korkuya kapıldı. Bu ufak bir hareketti, bir ağaçtan ya da bilmem nereden kaynaklanan bir hareketti. Bir anda çok büyük bir ayaklanmaya, gösteriye dönüşebileceğini gösterdi. Dolayısıyla en ufak şeye izin vermiyorlar artık. Cumartesi Anneler'in eyleminin 700. haftası nedeniyle büyük bir desteğin oluşmasından korkuldu ve yasaklandı. Artık büyük bir gösteriye dönüşmesinden korkulan bu tip şeylere izin verilmiyor. Bundan sonra bir eylem politikası oluşturacak sak bir şey yapacaksa bunu göz önünde tutmalıyız. Özgür KESK üyesi 4000 çalışanın KHK ile atıldığını ama bir tepki gösteremediğini söylüyor. KESK'e bağlı sendikaların sesi çıkmıyor? Neden? Zira onlar da karşılarındaki insanın hukuk tanımaz olduğunu biliyor ve kapatılacağını ya da kayyum atanacağını biliyor, dolayısıyla eylemsizlik politikasını belirliyor.

Türkiye kasabalaşmıştır muhafazakarlaşmıştır, bu başka bir şey. Fakat bu insanların önemli bir kesimi korsakoflaşmıştır. Korsakofluk uzun açlık sonucunda neyle karşılaştığınızı algılayamazsınız, algılamadığınız için tepki göstermezsiniz. Türkiye'deki toplumsal yapıya, sınıfsal yapıya baktığımızda korsakof özelliği taşıdığını söyleyebiliriz, neyle karşılaştığını algılamıyor, algılamadığı için de büyük bir tepki göstermiyor. Bunun istisnası bir dönem bizim pek de beğenmediğimiz burun kıvrıdığımız cumhuriyet mitingleriydi. Cumhuriyet mitinglerinde sıradan birçok insan sokağa çıktı. Apolitikleştirilmiş insanların kendilerine güveni geldi ve sokakta bir şey değiştirebileceği inancı arttı. Arkasında onun bir birikimi olarak Gezi geldi. Yani bu şeyleri, bu potansiyelleri de göz önünde tutmamız lazım. Yani bütün baskıya rağmen toplumda bir potansiyelin olduğunu göz önünde tutmamız lazım. Ama ne zaman patlak vereceğini, nasıl patlak vereceğini bilemiyoruz. Peki ne yapmalıyız? Birbirini öteleyen birbiriyle didişen itişen ya da KESK'e bağlı sendika yönetimlerinde olduğu gibi iki ileri bir geri giden ya da bir sağa bir sola giden bir yapıyla karşı karşıya kalmamalıyız. Eğer önümüzdeki dönem mevcut iktidara yönelik bir muhalefet sürdürecekseniz, mücadele vereceksek birbirini öteleyen değil, belli ilkeler çerçevesinde esnek bir muhalefet benimsemeliyiz. Mutlaka her konuda mutabık olmamız gerekmiyor, ama minimum noktalar bulmak gerekir. Nedir bu minimum noktalar? Bir sınıf mücadelesi midir, yoksa bir cumhuriyet meselesi midir, bir laiklik midir ya da başka bir şey midir? Bir tane temel kapsayıcı konu bulmak lazım. Çünkü konular çoğaldıkça anlaşmazlık, uyuşmazlık da artacaktır. Dolayısıyla bir temel mesele bulup bunun üzerinden hareket etmek lazım. Bunu yönetebilmek için karşı taraf nasıl

tek taraflı hareket ediyorsa, merkezi olarak hareket ediyorsa benzeri bir şekilde cevap vermek gerekir. Kuşkusuz çeşitli görüşler değerlendirilecek, ne yapılacağı, nasıl yapılacağı tartışılacaktır. Ama hızlı bir şekilde karar almalı ve hızlı bir şekilde hayata geçirmeli. Bir örümcek ağı oluşturmamız lazım. Sokak, mahalle, kent, bölge ulusal düzeyde platformlar oluşturmak lazım. Esnek birbirini besleyen yapılar olarak. Bunu nasıl yapacağız? Eylemde birlik ajitasyonda serbestlik. 1980'den önce herkes bunu söylerdi, buna benzer bir şey geliştirilebilir. Dolayısıyla gevşek ama merkezi bir örgütlenme, hızlı karar alan örgütlenme. Peki nasıl yapacak bunu? Bir araştırma merkezi, bilim merkezi kurulmalı. Bu araştırma, merkezi bilim merkezi karşılaşılan sorunlar ile ilgili bilgi üretecek, önünüze koyacak. Siz bunu ne yapacaksınız? Toplum ile paylaşacaksınız. Nasıl? İletişim araçlarıyla yapmamız gerek...

Onur Hamzaoğlu: Yüksel, teşekkür ederim. Senin son önerine yanıt olsun diye değil; ama, bir duruma açıklık getirmeliyiz. Toplumla paylaşmayı iletişim araçlarıyla yapacağız da elimizde iletişim aracı mı kaldı? Yazılı ve görsel medya, iktidarın planladığı biçimde, iktidar üyelerinin de doğrudan ve dolaylı ortaklığıyla, sermaye gruplarına paylaştırıldı. Artık, AKP döneminde yeni ellerde. Ve bütünüyle tek sesli yayın yapıyor. Buralarda muhalefetin tümüne, iktidara yinelik eleştirileri konusunda sansür uygulanıyor ve karalama yapılıyor. Bunun alternatifinin "sosyal medya" olarak adlandırılan alan olduğunu da söyleyemeyiz. Çünkü o alan birbirini tanıyan ve/veya beğenenlerin haberleştikleri, birşeyleri paylaştıkları bir alan. Dolayısıyla, sosyal medya ya da benim deyimimle "tanıdıklar/beğenenler medyası" aracılığıyla toplumla paylaşmak, geniş toplum kesimlerini haberdar etmek mümkün değil. Her grup kendi içinde olmak üzere haberleşebiliyor, paylaşabiliyor. Bu somut durumu da gören bir yerden alternatif aramak ve alternatif yaratabilmek için düşünmeli, çaba göstermeliyiz diye düşünüyorum.

Değerli katılımcılar, ikinci bölümü de tamamlayarak, Yuvarlak Masa oturumumuzun sonuna geldik. Katılımcılarımızın niteliği ve oturumumuzun özelliği nedeniyle oturum sonunda bir "toparlama" ya da "özetleme" yapmayacağım. Bununla birlikte, basım aşamasında içeriğinden bahseden çok kısa bir öz ve anahtar kelimeler bölümü ekleyeceğimiz bilgisini de şimdiden vermek istiyorum. Onbirinci Yuvarlak Masa toplantımız, bugüne kadar yaptıklarımızın en uzununu oldu. Sizleri fazlasıyla yorduk. Katkılarınız için Hakem Kurulu'muz adına bir kez daha teşekkür ediyorum. Sağ olun, var olun.